

Руска Ивановска-Наскова

ВОВЕД ВО ГРАМАТИКАТА НА ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК

**УНИВЕРЗИТЕТ
„СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ВО СКОПЈЕ**

**ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
„БЛАЖЕ КОНЕСКИ“
СКОПЈЕ**

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

Издавач

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Бул. Гоце Делчев бр. 9, 1000 Скопје
www.ukim@ukim.edu.mk

Уредник за издавачка дејност на УКИМ

проф. д-р Никола Јанкуловски, ректор

Автор

Руска Ивановска-Наскова
Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

Рецензенти

проф. д-р Александра Саржоска
проф. д-р Лучана Гуидо

Лектура

Симон Саздов (македонски јазик)
Роска Стојменова Вебер (италијански јазик)

Дизајн на корица

Ладислав Цветковски

Техничка обработка

БороГрафика

Ниту еден дел од оваа публикација не смее да биде репродуциран на било кој начин без претходна писмена согласност на авторот.

Е-издание: http://www.ukim.edu.mk/mk_content.php?meni=53&glavno=41

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

811.131.1'36(075.8)

ИВАНОВСКА-Наскова, Руска

Вовед во граматиката на италијанскиот јазик / Руска Ивановска-Наскова. - Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје, Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2018. - 153 стр. : илустр. ; 30 см

Глосар: стр. 150-151. - Библиографија: стр. 152-153

ISBN 978-9989-43-412-9

а) Италијански јазик - Граматика - Високошколски учебници COBISS.MK-ID 108085770

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

Руска Ивановска-Наскова

**ВОВЕД ВО ГРАМАТИКАТА
НА ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК**

Скопје, 2018

Содржина

Предговор	7
1. Италијанскиот јазик од синхрониска и од дијахрониска перспектива	9
1.1. Местото на италијанскиот јазик меѓу светските јазици	9
1.2. Развојот на италијанскиот јазик низ вековите	10
1.2.1. Од латински кон италијански јазик	10
1.2.1.1. Особености на италијанскиот јазик	11
1.2.2. Ширење на народниот италијански јазик	11
1.2.3. Кодификација на италијанскиот книжевен јазик	12
1.2.4. Јазичното прашање од крајот на XVI до XVIII век	14
1.2.5. Манџони	16
1.2.6. Италијанскиот јазик од обединувањето до денес	16
1.3. Италијанскиот јазик и дијалектите	17
1.4. Влијанието на италијанскиот јазик врз другите светски јазици	19
2. Фонетика и фонологија	21
2.1. Основни поими	21
2.2. Азбука	23
2.3. Самогласки	25
2.4. Согласки	27
2.5. Полусогласки, дифтонзи и трифтонзи	28
2.6. Хијат	29
2.7. Буквите <i>s</i> и <i>z</i>	30
2.8. Диграфи и триграфи	31
2.9. Удвојување на согласките	32
2.10. Буквата <i>h</i>	33
2.11. Буквата <i>q</i>	34
2.12. Буквите <i>j</i> , <i>k</i> , <i>w</i> , <i>x</i> и <i>y</i>	34
2.13. Поделба на зборовите на слогови	35
2.14. Акцент	35
2.14.1. Бележење на акцентот	37
2.15. Елизија и апокопа	37
2.16. Транскрипција на италијанските имиња во македонскиот јазик	38

3. Морфологија	41
3.1. Основни поими	41
3.2. Член	42
3.2.1. Определен член	43
3.2.2. Неопределен член	44
3.2.3. Употреба на член	44
3.2.4. Партитивен член	49
3.2.5. Членувани предлози	49
3.3. Именки	50
3.3.1. Видови именки	51
3.3.2. Родот на именките	52
3.3.2.1. Промена на родот	53
3.3.3. Бројот на именките	55
3.3.3.1. Неменливи именки	56
3.3.3.2. Именки само со единска или само со множинска форма	56
3.3.3.3. Именки со две форми за множина	57
3.3.4. Образување на именките	59
3.3.4.1. Изведени именки	59
3.3.4.2. Именки со суфикси за изразување големина и чувствен однос	60
3.3.4.3. Сложени именки	62
4. Прашања и вежби	65
Глосар	150
Библиографија	152

Предговор

Учебникот *Вовед во граматиката на италијанскиот јазик* е наменет за студентите на првиот циклус студии на Катедрата за италијански јазик и книжевност на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје.

Учебникот опфаќа содржини од областа на фонетиката, фонологијата и морфологијата на современиот италијански јазик кои се дел од предметот Граматика на италијанскиот јазик 1. Во првата глава е даден и општ осврт на италијанскиот јазик од синхрониска и од дијахрониска перспектива, додека последната глава содржи прашања и вежби за полесно совладување на содржините. За одредени теми во учебникот има контрастивни и дијахрониски продлабочувања и упатувања на надворешни електронски извори.

Би сакала да изразам голема благодарност до Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, студентите, колегите, пријателите и семејството за поттикот и за поддршката да се издаде овој учебник.

Скопје, јули 2018

Авторката

1. Италијанскиот јазик од синхрониска и од дијахрониска перспектива

Италијанскиот јазик е еден од 7097 јазици кои се говорат денеска во целиот свет. Тој е официјален јазик во Република Италија, а се зборува, исто така, во Сан Марино и во Ватикан. Надвор од Италија, италијанскиот јазик се употребува и во Швајцарија, каде што е еден од официјалните јазици, во Франција (Корзика и реонот околу Ница), Монако, Хрватска (Истра и Далмација), Словенија, Малта, Еритреја, како и во земјите на италијанската дијаспора: Соединетите Американски Држави, Канада, Аргентина, Бразил и Австралија. Се проценува дека бројот на говорители на италијанскиот јазик во Италија изнесува 59 милиони, додека бројот на родени говорители во светот е речиси 68 милиони.

1.1. Местото на италијанскиот јазик меѓу светските јазици

Според генеалогската класификација, односно класификација врз основа на сродноста на јазиците и нивното потекло од еден заеднички прајазик, италијанскиот јазик му припаѓа на семејството индоевропски јазици. Индоевропските јазици потекнуваат од индоевропскиот прајазик кој се говорел на територијата на Европа и на Азија. Индоевропските јазици, кои денеска се распространети во целиот свет, се делат на неколку помали групи јазици: словенски, германски, романски, индиски итн. Италијанскиот јазик, заедно со португалскиот, шпанскиот, каталонскиот, францускиот, франко-провансалскиот, провансалскиот, сардскиот, ретороманскиот, романскиот и далматскиот јазик, спаѓа во групата романски јазици. Името на ова јазично семејство води потекло од името Романија (итал. *Romània*), кое во лингвистиката се користи да означи една широка територија на која во минатото се говорел латинскиот јазик и која се протегала од Црното Море и денешна Романија, па сè до Атлантскиот Океан и Португалија.

Според типолошката класификација, односно класификација врз основа на формата на зборот и сличностите во граматичката структура, италијанскиот јазик спаѓа во групата флексивни јазици. Флексивните јазици се одликуваат со промена на зборовите преку промена на наставките, односно флексија (итал. *flessione*), и се делат во две подгрупи, аналитички и синтетички јазици. Кај аналитичките јазици граматичките односи се изразуваат на аналитички начин, на пример, преку предлози, додека кај синтетичките, преку синтетички средства, како падежите. Италијанскиот јазик, како и останатите романски јазици, е аналитички јазик. Некои други важни особености на италијанскиот јазик се:

- на фонолошко рамниште: седум самогласки, 21 согласка, две полусогласки, динамичен и слободен акцент;

- на морфолошко рамниште: повеќе класи именки и придавки, сложен систем на конгруенција меѓу именки, членови, придавки и минати партиципи, голем број глаголски форми, продуктивни суфикси за изразување големина и чувствен однос;
- на синтаксичко рамниште: вообичаен редослед на реченичните елементи субјект-глагол-објект (*SVO*), можно испуштање на заменката со функција на субјект, двојна позиција на придавката во именската синтагма.

Во однос на останатите поголеми јазици од семејството, италијанскиот јазик се смета за најблизок до латинскиот јазик, и за најконзервативен, за разлика од францускиот јазик, кој важи за најновативен меѓу романските јазици. Ако се споредат романските јазици, италијанскиот јазик покажува поголема типолошка сродност со шпанскиот отколку, на пример, со францускиот јазик.

1.2. Развојот на италијанскиот јазик низ вековите

1.2.1. Од латински кон италијански јазик

Сите романски јазици, вклучително и италијанскиот јазик, водат потекло од латинскиот јазик. Латинскиот јазик потекнува од индоевропските дијалекти коишто се говореле на територијата на денешниот италијански регион Лацио (итал. *Lazio*; лат. *Lātium*), поточно во околината на Рим. На почетокот на првиот милениум пр. н. е. латинскиот јазик се говорел само на оваа територија. Со ширење на римското влијание и култура, овој јазик постепено почнал да се говори на поширока територија, се раслоил и дошол во контакт со други јазици. Токму од контактот меѓу т. н. *вулгарен* (народен) латински јазик (итал. *latino volgare*) и јазиците кои се говореле на територијата на античка Романија, се развиле романските јазици. Во текот на овој долг процес, романските јазици, вклучително и италијанскиот јазик, задржале некои особености од латинскиот јазик, но, под влијание на различни фактори, развиле и нови.

Класичниот и народниот латински јазик

Латинскиот јазик бил многу комплексен и слоевит јазик. Јазикот на кој се пишувале книжевните дела, познат како класичен латински јазик и кодифициран преку делата на неколку големи автори кои твореле од I век пр. н. е. до I век, бил многу различен од народниот латински јазик, кој се користел во секојдневниот живот. Реконструкцијата на т.н. *вулгарен* или народен латински јазик, кој се употребувал пред сè во говорна форма, е посредна и се прави преку споредба на карактеристиките на романските јазици и преку анализа на различни текстови од тој период: натписи, како оние од Помпеја од 79 год., забелешки на граматичари и на наставници за грешките на нивните ученици, текстови напишани од луѓе кои не биле многу школувани и дела на автори чија намера била да го доловат токму говорниот јазик (комедиите на Плаут или *Сатирикон* од Петрониј). Истражувањата укажуваат на тоа дека народниот се разликувал од класичниот јазик пред сè во однос на лексиката и во изговорот и дека бил различен во различни делови на тогашната Романија.

1.2.1.1. Особености на италијанскиот јазик

Во текот на својот историски развој италијанскиот јазик развил свои особености кои значително се разликуваат од латинскиот јазик.

На фонолошко рамниште основните разлики се однесуваат на должината и на бројот на вокалите. Системот од десет вокали во латинскиот јазик, за кој е типична опозицијата долги наспроти кратки вокали, е заменет со систем од седум вокали во кој се губи оваа опозиција и кој разликува отворен и затворен изговор на *o* и *e* во нагласени слогови. Во однос на согласките, една од најизразените новини е отпаѓање на завршната согласка (пр. лат. *fontem* > итал. *fonte*), со исклучок на некои согласки во проклитики (пр. *il, per*). Други промени се: соноризација на одредени интервокални безвучни согласки (пр. лат. *scutum* > итал. *scudo*), палатализација пред самогласки од преден ред (пр. лат. *cenam* /ke:nam/ > итал. *cena* /tʃena/), отпаѓање на *h* во иницијална позиција (лат. *homo* > итал. *uomo*) и др. Акцентот во италијанскиот јазик е динамичен, за разлика од латинскиот, кој има мелодичен акцент.

На морфолошко-синтаксичко рамниште, најизразен феномен е губењето на падежните форми и изразување на синтаксичките релации со други средства, како на пример, со помош на предлози и преку збороредот. Тројниот систем на латинскиот јазик за категоријата род (машки, женски и среден род), во италијанскиот јазик, преку губењето на средниот род, е заменет со двоен. Како и во другите романски јазици, и во италијанскиот се развива членот. Значителни промени се забележуваат и во глаголскиот систем, во кој одредени синтетички форми се заменети со аналитички, како што е тоа случај со пасивот (лат. *amor* > *amatus sum, sum amatus* > итал. *sono amato*), со футурот, преку перифрастични конструкции со инфинитив и глаголот *habeo* (лат. *amabo* > *amare ho* > итал. *amerò*) и со перфектот (лат. *amavi* > итал. *ho amato*), кој има и проста форма (итал. *amai*). Во италијанскиот јазик се јавува и можниот начин (итал. *condizionale*), добиен од латинскиот инфинитив и од една форма за перфект на глаголот *habeo* во говорниот латински јазик (лат. *cantare* + **hebuit* > итал. *canterebbe*). За разлика од латинскиот јазик, во кој збороредот е слободен, со губење на падежните форми, збороредот во италијанскиот јазик станува релативно фиксен.

Во однос на лексиката, речиси две третини од зборовите во италијанскиот јазик потекнуваат од латинскиот јазик. Латинската лексика влегувала во италијанскиот јазик следејќи две различни патеки. Една релативно помала група зборови е дојдена преку вулгарниот латински јазик. Овие зборови, кои се користеле во континуитет во сите етапи на развојот на италијанскиот јазик, се наречени *народни зборови* (итал. *parole popolari*) и претрпеле значителни фонетски, морфолошки, а во некои случаи и семантички промени (пр. лат. *homo* > *uomo*; лат. *hōc dīe* > *hōdīe* > итал. *oggi*). Втората побројна група содржи зборови кои се преземани од латинскиот јазик во одреден момент преку пишани текстови. Овие зборови се наречени *лајтинизми* (итал. *latinismi*) и претрпеле помали промени во својата форма (лат. *bibliothēcam* > итал. *biblioteca*; лат. *pēnsāre* > итал. *pensare*).

1.2.2. Ширење на народниот италијански јазик

Многу долг период латинскиот јазик и т.н. *вулгарен* или народен италијански јазик (итал. *italiano volgare*) биле употребувани паралелно на територијата на денешна Италија и тоа во различни домени. Латинскиот јазик бил јазик на кој се твореле книжевни и научни дела и воопшто јазик на кој се пишувало, додека народниот италијански јазик бил јазик на говорната комуникација. Постепено оваа ситуација на диглосија почнала да се менува преку ширење на употребата на италијанскиот јазик во повеќе домени, за што сведочат и најраните текстови на народен италијански јазик.

Еден од првите текстови во кои се забележуваат траги од италијанскиот јазик е текстот *Indovinello veronese* (*Гајџанкаџа од Верона*), кој датира од IX век и кој содржи црти и од латинскиот и од народниот италијански јазик. Сепак, за најстар текст на италијански јазик се смета еден судски документ од 960 год., познат под името *Placito sariano*. Документот е напишан на латински јазик, но содржи изјави од сведоци на народен италијански јазик.

Бројот на текстови на италијански народен јазик значително се зголемува во XI и XII век, под влијание на некои социополитички и економски фактори, како на пример, развојот на комуните и на трговската размена. Италијанскиот народен јазик, кој имал свои регионални варијанти, бил користен за пишување нотарски акти, сметководствени документи, писма, па дури и на книжевни текстови. Најважните книжевни дела од овој период потекнуваат од Сицилијанската школа (итал. *Scuola siciliana*), која се развила на дворот на царот Фридрих II во првата половина на XIII век. Јазикот на кој пишувале претставниците на оваа школа, кои доаѓале од различни краеве на Апенинскиот Полуостров, бил мешавина од сицилијански дијалект, латинизми и зборови од провансалскиот јазик.

1.2.3. Кодификација на италијанскиот книжевен јазик

Меѓу бројните регионални варијанти на италијанскиот народен јазик, во втората половина на XIII век и првата половина на XIV се афирмира тосканскиот јазичен модел, поточно фирентинскиот, кој подоцна е земен за основа на италијанскиот книжевен јазик.

Приматот на тосканскиот говор во тој период не е случаен и е поврзан со политичкиот и економскиот подем на Фиренца, која прераснува во важен културен центар и во пошироки европски рамки. Токму во Фиренца во XIV век творат тројцата големи класици на италијанската книжевност: Данте, Петрарка и Бокачо. Данте ја создава *Божесџивенаџа комедија* (*La Divina Commedia*), Бокачо – *Декамерон* (*Il Decameron*), а Петрарка – *Канциониероџи* (*Il Canzoniere*). Заедничко за сите три дела е токму тосканската матрица, надградена од тројцата автори на различен начин. Во јазикот на Данте преовладуваат зборови од фирентинскиот говор, но провејуваат исто така и зборови од други тоскански говори, заемки од провансалскиот јазик, форми од сицилијанската поезија, латинизми, како и цели стихови на провансалски, латински, па дури и на непостојни јазици. Јазикот на Петрарка, пак, е помалку разновиден и речиси лишен од странски влијанија, но стилски префинет и многу симболичен. Бокачо се држи најмногу до јазикот на кој говореле учените луѓе од Фиренца, но, исто така, во одредени делови на *Декамерон*, и до моделите од класичните книжевни дела. Од аспект на историјата на италијанскиот јазик, важно е и недовршеното дело на Данте *De vulgari eloquentia* (*За народниоџи јазик*), во кое за првпат се говори за народниот италијански јазик.

Кодификацијата на италијанскиот јазик, сепак, се случува нешто подоцна, во XVI век, по една долга дискусија во интелектуалните кругови во тоа време, позната под името *questione della lingua* (мак. *јазичноџо џрашање*). Тоа е време кога на територијата на Италија немало политичко единство, но била присутна свеста за постоење на заедничка култура и за потребата од еден единствен книжевен јазик кој ќе го зајакне заедничкиот идентитет. Во оваа дебата, која имала и политичка конотација врзана за борбата за надмоќ на одредени центри, се појавиле различни ставови околу тоа кој јазик треба да се избере како модел. Ставовите на интелектуалците гравитирале околу три решенија: јазикот што се зборувал на дворовите (итал. *lingua cortegiana*), говорниот тоскански и книжевниот тоскански јазик.

Клучна улога во изборот на јазичниот модел одиграл венецијанскиот хуманист Пјетро Бембо, кој во своето дело во форма на дијалог *Prose della volgar lingua* од 1525 год. образложува зошто книжевните дела треба да се пишуваат не на латински, туку на народен, *вулгарен* јазик и тоа токму на книжевниот тоскански јазик, по углед на Бокачо за прозните дела и на Петрарка за поетските. Во изборот не случајно бил изоставен Данте, чијшто јазик, според Бембо, не бил толку рафиниран како оној на Петрарка.

По утврдување на јазичната норма од страна на Бембо, италијанскиот јазик опстојувал многу долго време само во пишана форма, додека во говорниот јазик се употребувале дијалектите. Токму затоа, за разлика од останатите европски јазици, италијанскиот јазик многу малку се менувал низ вековите.

Данте Алигиери

«Le genti del bel paese là dove 'l sì suona»
(Inf. XXXIII, vv. 79-80)
«Земјо, кај што она Si слатко звучи»

Овој стих од *Пеколои* ја сублимира идејата на Данте дека италијанскиот јазик е главниот елемент на идентитетот на италијанскиот народ, кој во времето на Данте бил политички разединет. Овој голем поет се смета за „татко на италијанскиот јазик“. Со создавањето на толку големо дело, какво што е *Божественаија комедија*, Данте го предодредил фирентинскиот говор за основа на италијанскиот јазик. Неговата најголема заслуга е тоа што успеал да го препознае потенцијалот на младиот италијански народен јазик и да го издигне на ниво на книжевен јазик.

Сл. 1: Портрет на Данте од Ботичели, 1495 год.

Најстарите граматички на италијанскиот јазик

За прва граматика на италијанскиот јазик и, воопшто, за прва граматика на еден романски јазик се смета еден текст за фирентинскиот говор напишан од Леон Батиста Алберти околу 1440 год. и познат под името *Grammatichetta vaticana*. Првите печатени граматички на италијанскиот јазик се издадени во XVI век во време кога се водат дискусии околу јазичното прашање и затоа имаат нормативен карактер. Најстарата од нив е [Regole grammaticali della volgar lingua](#) напишана од Фортунуи во 1516 год. Во 1525 год. во делото *Prose della volgar lingua* Бембо ги изложува своите размислувањата за јазикот во форма на дијалог. По нив следат и граматиките на други автори, како на пример, граматиката на Лодовико Долче [Osservazioni della volgar lingua](#), која доживеала исклучителен успех во времето кога била објавена (1550 год.). Благодарение на актуелноста на јазичното прашање низ вековите, биле издадени и други граматички. Денеска дигиталниот архив на граматички на италијанскиот јазик од XVI до XIX на [Академијата дела Круска](#) содржи повеќе од 80 текста.

Јазичното прашање и првите печатени книги на италијански јазик

Прашањето за изборот на јазичен модел на премиот од XV кон XVI век било поттикнато, меѓудругото, и од потребата да се печатат книги на точно утврден италијански јазик. Новата печатарска техника откриена од страна на Гутенберг во 1456 год. во Мајнц, бргу се шири и во Северна Италија, особено во Венеција, каде се отвораат многу печатарски работилници. Првите книги се наречени *инкунабули* (од. лат. *incipubula*, мак. *ѝовој*, *колейка*, *ѝочейок*). Најстарите инкунабули на италијански јазик датираат од околу 1470 год., а бројот на книги на италијански јазик значително се зголемува во XVI век кога дури и го надминува бројот на книги на латински. Во овој период се јавуваат многу варијанти на еден ист текст кои содржат јазични црти од говорите на територијата на која се наоѓале работилниците. Токму затоа се наложила потребата од точно утврден јазичен модел на кој би се печателе книгите и кој би помогнал во нивна дивулгација на поширока територија.

Еден куриозитет врзан токму за овој историски период се однесува на терминот *иѝалик* (итал. *italico*, англ. *italic*, фр. *italique*), кој денеска има широка употреба и означува коси или ракописни печатарски букви. Етимологијата на овој термин упатува на една печатарска работилница во Венеција, со која соработувал и Пјетро Бембо и во која за првпат се употребени косите печатарски букви со цел текстот да наликува на ракописен.

1.2.4. Јазичното прашање од крајот на XVI до XVIII век

Јазичното прашање продолжило да ги анимира интелектуалните кругови во Италија и по утврдувањето на основата на италијанскиот литературен јазик. Во овој период во Италија се јавуваат повеќе академии во кои интелектуалците се состанувале и дискутирале на различни теми. Една од нив е и Академијата Дела Круска (*Accademia della Crusca*), формирана во 1582 год. во Фиренца. Името на оваа Академија потекнува од зборот *crusca* (мак. *ѝрици*), кој алудира на намерата на академиците да го исчистат „брашното“ (италијанскиот јазик) од „триците“ („валканите“ зборови). Во 1612 год. е објавен *Речникот на академициѝте од Круска* (*Vocabolario degli Accademici della Crusca*). Објавувањето на овој речник придонел за зацврстување на позициите на Бембо и воопшто на пуристичките ставови околу италијанскиот јазик.

Академијата Дела Круска била гласен критичар на делата кои отстапувале од моделот предложен од Бембо. Таа, на пример, жестоко го критикувала јазикот на Тасо во поемата *Ослободениоѝ Ерусалим* (*Gerusalemme liberata*), објавена 1581 год. Главните забелешки се однесувале токму на елементите кои го правеле јазикот на Тасо возвишен и посебен: големи варијации во лексиката (латинизми, калки, зборови од други јазици) и тежок стил силно инспириран од големите класични автори. Под притисок на критиките на Круска, Тасо ја преработува во неколку наврати поемата и ја издава повторно во 1593 год. под наслов *Освоениоѝ Ерусалим* (*Gerusalemme conquistata*).

Пододна, како реакција на ваквата конзервативна јазична политика, се јавуваат и други мислења кои се навраќаат на старите идеи за дворскиот јазик и за говорниот тоскански јазик или, пак, се залагаат за поголеми иновации и за отвореност на италијанскиот кон влијанија од други јазици.

Импулсот за иновација доаѓа и од научната мисла. Галилеј, од 1610 год., па до крајот на својот живот пишувал научни текстови само на италијански јазик, кој бил јасен и прецизен, со многу нови термини и близок и до оние учени луѓе што не биле толку упатени во темите за кои расправал. Употребата на италијанскиот јазик се засилила особено во XVIII в., во периодот на просветителството, и тоа не само во науката, туку и во правната и во административната сфера, па дури и во секојдневната комуникација меѓу учените луѓе. Во неговото ширење особена улога одиграле весниците и списанијата, кои се печателе во сè поголем број, како и вклучувањето на италијанскиот јазик во образованието. Во однос на книжевниот јазик, била присутна свеста дека моделот предложен од Бембо веќе не бил доволен и дека јазикот мора да се отвори кон барањата кои ги налага новото време. Во овие дискусии особено се истакнале браќата Вери, кои на страниците на списанието *Caffè* остро го критикуваат Речникот на Круска и се залагаат за воведување неологизми, регионализми и странски зборови.

Сл. 2: Првото издание на Речникот на академиците од Круска

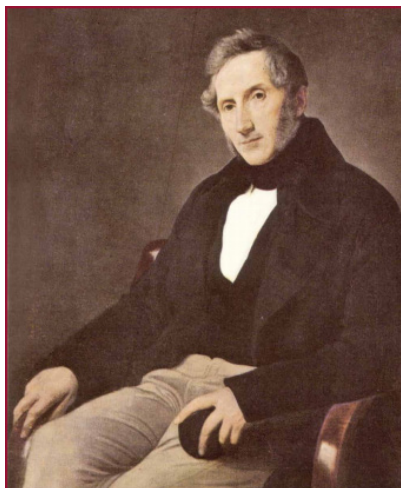
Придонесот на Речникот на Круска во лингвистиката

Речникот на академиците од Круска ([Vocabolario degli Accademici della Crusca](#)) е особено важен во контекст на развојот на јазичните проучувања затоа што претставува прв голем лексикографски опис на еден јазик. Речникот содржел, главно, зборови од тосканскиот книжевен јазик на кој пишувале класиците на XIV век, но и мал број зборови од говори од други региони и понова лексика. Описите на зборовите биле стандардизирани и вклучувале примери од книжевни дела, пословици и фразеолошки изрази.

Речникот послужил како пример за создавање речници на други европски јазици, како францускиот, шпанскиот и англискиот јазик. Доживеал неколку [изданија](#), а последната голема ревизија била прекината во 1923 год.

Академијата Дела Круска ([Accademia della Crusca](#)) е сè уште активна и таа е најважната институција во Италија што се грижи за италијанскиот јазик.

1.2.5. Манцони

Сл. 3: Портрет на Манцони од Ајец, 1841 год.

Една од најважните фигури во историјата на италијанскиот јазик е писателот Алесандро Манцони (*Alessandro Manzoni*). Тој го осовременил италијанскиот јазик и имал големо влијание во дефинирањето на јазичната политика во новата италијанска држава.

Најважното дело на Манцони е романот *Promessi sposi* (*Свршеници*), неколкупати преработуван од страна на авторот, кој бил во постојана потрага по нови и подобри јазични решенија. Јазикот на првата верзија на романот претставувал спој од ломбардиски, тоскански, француски и латински елементи. Во првото објавено издание на романот во 1827 год. Манцони го заменил овој хибриден јазик со стегнат, книжевен јазик близок до делата на тосканските автори и до Речникот на Круска. Престојот во Фиренца на овој автор е пресуден за неговата определба за говорниот тоскански јазик како образец за второто објавено издание на романот од 1840 год.

Манцони бил убеден дека јазикот треба да биде во тесна врска со реалноста и дека застарениот идеализиран книжевен јазик е несоодветен да го изрази новото време. Најголемата заслуга на Манцони е што укажал дека новиот модел за италијанскиот јазик треба да биде говорниот тоскански јазик и што ја применил оваа идеја во пишувањето на *Свршеници*. Романот доживеал исклучителен успех во Италија и во Европа и помогнал во ширење на погледите за јазикот на овој голем италијански автор.

1.2.6. Италијанскиот јазик од обединувањето до денес

Важен момент во историјата на италијанскиот јазик е политичкото обединување на Италија во 1861 год., кога е прогласено Кралството Италија. Во тој период Италија, сепак, сè уште не била јазично обединета: италијанскиот јазик го користеле мал број учени луѓе, а останатото население зборувало на дијалект. Новиот општествен контекст придонел за ширење на италијанскиот јазик и за намалување на јазот меѓу книжевниот и говорниот јазик. Некои од главните фактори што придонеле за овој процес се: образованието, заедничкиот административен апарат на територија на цела Италија, воведувањето задолжителна воена обврска, внатрешната миграција поттикната од индустријализацијата и урбанизацијата, како и влијанието на средствата за масовна комуникација.

Социолингвистичката слика на денешна Италија е мошне комплексна. На територијата на Италија, покрај италијанскиот јазик, се зборуваат и голем број дијалекти, како и јазици на малцинства (албански, грчки, германски, франко-провансалски, провансалски, словенечки, хрватски и каталонски). Италијанскиот јазик варира во зависност од комуникативната ситуација, каналот (пишан или говорен јазик) и нивото на образование на говорителите. Врз основа на овие фактори можат да се изделат пет варијанти на италијанскиот јазик:

- стандарден јазик (итал. *italiano standard*), кој ја следи јазичната норма
- нов стандарден јазик (итал. *neostandard*), кој се користи од средно-високата класа најмногу во говорни комуникативни ситуации и покажува мали отстапувања од јазичната норма
- регионален јазик (итал. *italiano regionale*), во кој се чувствува влијание од некој дијалект
- народен јазик (итал. *italiano popolare*), кој го употребуваат луѓе без висок степен на образование
- јазикот на емигрантите (итал. *italiano degli immigrati*), во кој се јавуваат феномени под влијание на мајчиниот јазик на говорителите.

1.3. Италијанскиот јазик и дијалектите

Политичката расцепканост на територијата на денешна Италија и употребата на италијанскиот јазик само во писмена комуникација долг временски период условиле постоење на голем број дијалекти на италијанскиот јазик.

Дијалектите вообичаено се делат на три групи: северни, централни и централно-јужни говори. Разликите меѓу дијалектите се поизразени на фонолошко рамниште и во лексиката отколку на морфосинтаксички план. Лесно може да се случи говорители кои зборуваат на два различни дијалекта воопшто да не се разберат меѓу себе (дијалектите на Болоња и на Неапол, на пример). Денеска дијалектите се користат во неформални комуникативни ситуации (меѓу членови на семејството, пријатели и сл.). Употребата на дијалектите е поизразена во одредени региони (на пример, Вале Д'Аоста, Венето, Фриули, Калабрија, Сицилија), додека во други речиси и не се говори на дијалект (Рим).

Класификација на дијалектите на италијанскиот јазик

Северните дијалекти се говорат северно од линијата Ла Специја - Римини, поточно во Пјемонте, Лигурија, Ломбардија, Трентино, Венето, Фриули Венеција Џулија, Емилија Ромања и во мал број места во Марке и во Тоскана. Надвор од Италија, овие дијалекти се говорат во Франција, поточно во граничните зони со Италија, во кантонот Тичино во Швајцарија, во Словенија и во Хрватска.

Територијата на која се зборуваат централните дијалекти се протега од границата Ла Специја – Римини на север до Рим – Анкона на југ и ја опфаќа речиси цела Тоскана, Севернозападна Умбрија, централниот дел на Регионот Марке и Северен Лацио.

Централно-јужните дијалекти се говорат јужно од линијата Рим – Анкона сè до Сицилија, односно во голем дел од Лацио, југоисточна Умбрија, во централниот и во јужниот дел на Регионот Марке, Абрुцо, Молизе, Кампанија, Базиликата, Пуља, Калабрија и Сицилија.

Од италијанските дијалекти, особено се издвојуваат по своите специфики сардскиот и фриуланскиот, кои во некои класификации се третираат како посебни јазици, а на државно ниво имаат статус на јазици на малцински групи.

Сл. 4 Карта на дијалектите во Италија (Simone 2010)

1.4. Влијанието на италијанскиот јазик врз другите светски јазици

Во одредени историски периоди Италија била политички и културно исклучително влијателна земја. На јазичен план ова влијание се манифестираше преку навлегување на италијански зборови во лексиката на други јазици. Првите италијанизми се од областа на морепловството и датираат уште од X век, кога флотите на Пиза, Амалфи, Џенова и Венеција крстосувале низ Средоземното Море. Италијанизмите кои се употребуваат во економијата се врзани за влијателноста на тосканските трговци и банкарите меѓу XIV и XVI век. На културен план, Италија била особено моќна во време на ренесансата, кога во светот се шират италијански зборови од областа на книжевноста, уметноста и архитектурата. Најголем дел од италијанизмите, сепак, се од областа на музиката и операта и потекнуваат од XVII и XVIII век. Денеска најпродуктивни области во кои се јавуваат нови италијанизми се гастрономијата и модата.

област	итал.	фр.	герм.	англ.	мак.
економија	rischio	risque	Risiko	risk	ризик
	firma	firme	Firma	firm	фирма
	bilancio	bilan	Bilanz	/	биланс
	cassa	casse	Kasse	cash	каса
морепловство	arsenale	arsenal	Arsenal	arsenal	арсенал
	pilota	pilote	Pilot	pilot	пилот
книжевност	sonetto	sonnet	Sonett	sonnet	сонет
уметност	fresco	fresque	Fresko	fresco	фреска
архитектура	balcone	balcon	Balkon	balcony	балкон
музика	concerto	concert	Konzert	concert	концерт
	sinfonia	sinfonia	Sinfonie	sinfonia	симфонија
	pianoforte	piano-forte	Pianoforte	pianoforte	пијано
	tenore	ténor	Tenor	tenore	тенор
	libretto	libretto	Libretto	libretto	либрето
	fagotto	fagotto	Fagott	fagotto	фагот
гастрономија	pizza	pizza	Pizza	pizza	пица
	spaghetti	spaghetti	Spaghetti	spaghetti	шпагети
	espresso	express	Espresso	espresso	еспreso
	cappuccino	capuccino	Cappuccino	cappuccino	капучино
	rucola	rucola	Rucola	rucola	рукола
	tiramisù	tiramisu	Tiramisu	tiramisu	тирамису

Некои италијанизми имаат исто значење во италијанскиот јазик и во јазикот што ги примил (пр. *tenore*), додека други развиле нови значења (итал. *firma* и мак. *фирма*). Во одредени случаи италијанизмите влегле во еден јазик посредно, преку друг јазик (пр. англ. *pilot* < фр. *pilote* < итал. *pilota*). Така, голем дел од италијанизмите присутни во балканските јазици навлегле преку хрватскиот, српскиот и словенечкиот јазик.

Музикалноста на италијанскиот јазик

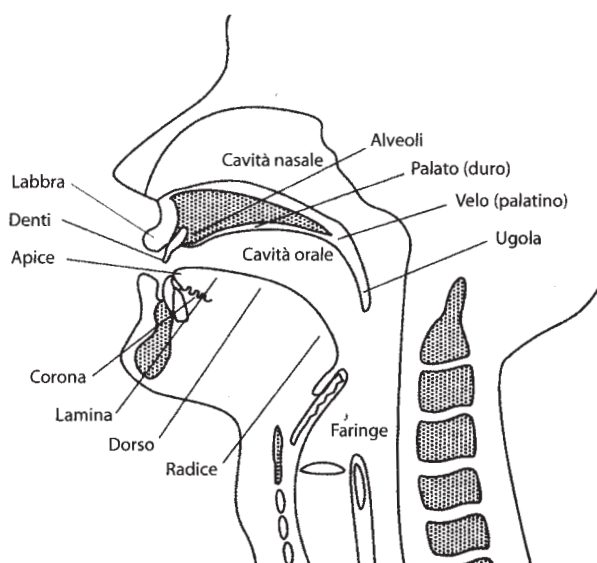
Италијанскиот јазик важи за еден од најубавите јазици во светот. За него честопати се вели дека е музикален, хармоничен, певлив, пријатен. Ова раширено мислење за италијанскиот јазик е интуитивно и не е научно докажано. Сепак, според белешките на странците кои патувале низ Италија или размислувале за италијанскиот јазик, музикалноста на овој јазик се должи на фактот што речиси сите зборови завршуваат на самогласка. За други, пак, главни елементи за музикалноста и ритмичноста на италијанскиот јазик се удвоените согласки, елизијата, можноста за инверзија, како и постоењето на отворени и затворени слогови, на зборови акцентирани на различни слогови и на зборови со различна должина.

2. Фонетика и фонологија

2.1. Основни поими

Едно од основните дистинктивни обележја на човекот во однос на останатите живи суштества е неговата способност за говор. Таа се развила кога човекот почнал да произведува гласови и да комуницира преку гласовни пораки.

Човекот произведува гласови со помош на систем од органи кои го сочинуваат **гласовниот апарат** (итал. *apparato fonatorio*). Како што може да се забележи од сликата подолу, во артикулацијата учествуваат: усните (итал. *labbra*), забите (итал. *denti*), односно видливиот дел на забите (итал. *corona*), јазик (итал. *lingua*), носна шуплина (итал. *cavità nasale*), усна шуплина (итал. *cavità orale*), алвеоли (итал. *alveoli*), тврдото непце (итал. *palato duro*), мекото непце (итал. *velo palatino*), ресичката (итал. *ugola*) и ждрелото (итал. *faringe*). Јазикот, пак, е составен од: врв (итал. *apice*), мембрана (итал. *lamina*), опачина (итал. *dorso*) и корен (итал. *radice*). Кога воздушната струја излегува од белите дробови (итал. *polmoni*), таа на својот пат минува низ гркланот (итал. *laringe*), во кое се сместени и гласилките (итал. *corde vocali*), и низ останатите говорни органи. Во зависност од тоа дали гласилките се отворени и мируваат или се затворени и треперат, се разликуваат звучни и безвучни гласови.

Сл. 5: Говорен апарат (Schmid 1999: 35)

Говорниот апарат е мошне сложен и може да се спореди со музички инструмент способен да произведе огромен број звуци, односно гласови. Сепак, во говорот се употребува многу мал број од сите гласови кои може да ги произведе говорниот апарат. Овие гласови се нарекуваат **фонемии** (итал. *fonemi*, од гр. *φωνή* ‘глас’). Веројатноста еден глас да се употребува во говорот зависи од тоа колку лесно се изговара тој глас и дали лесно се перципира. Гласовите што најлесно се изговараат и перципираат се, всушност, оние фонемии што најчесто се употребуваат во јазиците.

Делот од лингвистиката, науката за јазикот, што се занимава со проучување на гласовите се вика **фонетика** (итал. *fonetica*). Фонетиката ги опишува гласовите од нивната физичка, материјална страна и има за цел да определи како тие се артикулираат и како се делат во однос на говорните органи што учествуваат во нивното создавање. **Фонологијата** (итал. *fonologia*), пак, е наука која се занимава со гласовите што се употребуваат во одреден јазик и ги разгледува во релација со останатите гласови карактеристични за дадениот јазик. Значи, за разлика од фонетиката, која е општа наука, фонологијата е специфична наука за секој јазик посебно. Основната единица на проучување на фонетиката е гласот, додека на фонологијата е фонемата. Одредувањето на тоа дали одреден глас е фонема во еден јазичен систем се прави преку т.н. тест на минимални парови. Доколку со замена на еден глас со друг во иста низа од гласови се добијат два различни збора, тогаш тие гласови се две различни фонемии во еден јазик. Така, на пример, гласовите /l/ и /m/ се фонемии во италијанскиот јазик затоа што со нивна замена во следните примери се добиваат два различни збора: *lago* (мак. *езеро*) и *tago* (мак. *волшебник*).

Во пишаниот говор фонемите се предаваат со графички знаци наречени **букви** (итал. *lettere*) или **графемии** (итал. *grafemi*).

Меѓународна фонетска азбука

Меѓународната фонетска азбука (англ. *International Phonetic Alphabet – IPA*) е стандардизирана азбука за претставување на гласовните системи на јазиците. Повеќе за симболите на оваа азбука може да се прочита на страницата на [Меѓународната фонетска асоцијација](#).

Фразеолошки изрази со зборот јазик

Честопати јазикот, како орган, се изедначува со целиот говорен апарат и затоа се сретнува како збор во многу фразеолошки изрази кои се однесуваат на способноста за говор. Некои од овие изрази се многу слични во италијанскиот и во македонскиот јазик: *mordersi la lingua* (мак. *га си го ѝоѝкасаиш јазиќоѝ*), *non avere peli sulla lingua* (мак. *га немаиш влакна на јазиќоѝ*) и *tenere la lingua* (мак. *га го разврзеш јазиќоѝ*). Повеќе фразеолошки изрази во кои се сретнува зборот *lingua* можат да се најдат во речникот [Il Nuovo De Mauro](#).

2.2. Азбука

Азбуката на италијанскиот јазик се состои од 21 буква. Во неа влегуваат и пет букви кои се користат во пишувањето на зборови од туѓо потекло.

буква	име на буквата	фонема	пример	фонетска транскрипција ¹
A (a)	a	/a/	amore	/a'more/
B (b)	bi	/b/	bambino	/bam'bino/
C (c)	ci	/k/	c + a, o, u costo ch + i, e chi	/'kɔsto/ /'ki*/
		/tʃ/	c + e, i cena cinema	/'tʃena/ /'tʃinema/
D (d)	di	/d/	dopo	/'dopo/
E (e)	e	/ɛ/	senza	/'sɛntsa/
		/e/	vetro	/'vetro/
F (f)	effe	/f/	fare	/'fare/
G (g)	gi	/g/	g + a, o, u galante gh + i, e giaccio	/'ga'lante/ /'giatʃ'tʃo/
		/dʒ/	g + e, i giallo	/'dʒallo/
		/ʎ/	gl + i gli gli + a, e, o, u figlia	/'*ʎi/ /'fiʎʎa/
		/ɲ/	gn bagno	/'baɲno/
H (h)	acca	не се изговара	hotel	/'o'tɛl/
I (i)	i	/i/	isola	/'izola/
		/j/	ieri	/'jɛri/
L (l)	elle	/l/	lavoro	/'la'voro/
M (m)	emme	/m/	mamma	/'mamma/
N (n)	enne	/n/	nove	/'nove/
O (o)	o	/ɔ/	storia	/'s'tɔrja/
		/o/	sole	/'sole/
P (p)	pi	/p/	porto	/'pɔrto/
Q (q)	qu	/k/	qu + a, e, i, o qui	/'kwi*/
R (r)	erre	/r/	riso	/'rizo/
S (s)	esse	/s/	sapone	/'sa'pone/
		/z/	viso	/'vizo/
		/ʃ/	sc + e, i sfondo sci + a, o, u, e scienza	/'*ʃɛna/ /'ʃɛntsa/
T (t)	ti	/t/	tavola	/'tavola/
U (u)	u	/u/	pubblico	/'pubbliko/
		/w/	cuore	/'kwɔre/
V (v)	vu, vi	/v/	vulcano	/'vul'kano/
Z (z)	zeta	/ts/	pizza	/'pitsta/
		/dz/	zero	/'dzɛro/

Азбуката на италијанскиот јазик

¹ Секој пример е поврзан со одредница во речникот *Dizionario italiano multimediale e multilingue d'ortografia e di pronunzia* (DOP), која содржи, покрај фонетската транскрипција, и звучен запис обележан со знакот .

буква	име на буквата	фонема	пример	фонетска транскрипција
J (j)	i lunga	/j/	jugoslavo	/jugoz' lavo/
		/dʒ/	jolly	/'dʒɔlli/
K (k)	capra capra	/k/	koala	/ko'ala/
W (w)	vu doppia doppia vu	/v/	water	/'vater/
		/w/	Willy	/'willi/
X (x)	ics	/ks/	xilofono	/ksi' lɔfono/
Y (y)	ipsilon i greca	/j/	yo-yo	/jo'jɔ*/

Букви што се користат во зборови од туѓо потекло

Како што може да се заклучи од првата табела, бројот на фонеме во италијанскиот јазик не соодветствува на вкупниот број букви. Не земајќи ги предвид фонемите што се сретнуваат во зборовите од странско потекло, во италијанскиот јазик се употребуваат 30 фонеме кои се предаваат со 21 буква. Во одредени случаи една буква соодветствува на две различни фонеме, како, на пример, буквата *s* или буквата *z*. Одредени фонеме, пак, се пишуваат со две или повеќе букви, како што е тоа случај, на пример, со фонемите /ɲ/ и /ʎ/.

Претставување на фонемите во италијанскиот јазик

Во однос на италијанскиот јазик, се користат и други начини за претставување на фонемите. Така, на пример, во речникот [Dizionario dell'ortografia e della pronuncia](#) се користи поедноставен систем за претставување на фонемите во италијанскиот јазик. И во поголемиот број речници на италијанскиот јазик се користат поедноставни начини за предавање на италијанските гласови, како на пример, во речниците *Zingarelli* или *Il dizionario della lingua italiana De Mauro*.

Речникот на Лучано Канепари, кој е достапен и на интернет, [Dizionario di pronuncia italiana](#) (Zanichelli, 2009), ја користи, пак, Меѓународната фонетска азбука. Листата на зборови застапени во речникот може да се консултира и на сајтот на [Лучиано Канепари](#). Повеќе за претставување на италијанските гласови преку оваа азбука, исто така, може да се прочита во [Enciclopedia dell'italiano \(2011\)](#).

Фонемите во италијанскиот и во македонскиот јазик

Кога ќе се споредат фонемите во италијанскиот и во македонскиот јазик, се забележуваат одредени разлики во двата система. Така, на пример, во македонскиот јазик ги има фонемите /j/ /c/ /ʒ/ /x/, кои одговараат на буквите *џ*, *ќ*, *ж* и *х* и кои не постојат во италијанскиот јазик. Во македонскиот јазик не се разликуваат отворени и затворени вокали. И покрај овие разлики, македонските говорители најчесто немаат поголеми потешкотии во усвојување на изговорот во италијанскиот јазик.

2.3. Самогласки

Гласовите што се изговараат без пречка во говорниот апарат се нарекуваат **самогласки** или **вокали** (итал. *vocali*). Во италијанскиот јазик има седум вокали: /a/, /ɛ/, /e/, /i/, /ɔ/, /o/ и /u/. Овие вокали соодветствуваат на пет букви: *a*, *e*, *i*, *o* и *u*. Имено, буквите **e** и **o** имаат два изговора: **отворен** (/ɛ/ /ɔ/) и **затворен** изговор (/e/ /o/).

Вокалниот систем на италијанскиот јазик

Како што може да се види од графичкиот приказ, вокалите во италијанскиот јазик се делат според тоа каде се наоѓа јазикот при нивното образување. Во однос на неговото хоризонтално движење, јазикот може да биде во средина, како во случајот на вокалот /a/, кој затоа е наречен среден вокал. Тој може да се наоѓа напред, како при изговорот на предните вокали /ɛ/, /e/ и /i/, или, пак, да се наоѓа во задниот дел од устата, како при артикулацијата на задните вокали /ɔ/, /o/ и /u/. Во однос на висината, јазикот може да биде прилепен за долниот дел од устата, како кај нискиот и најотворен вокал /a/, да биде поставен некаде на средина (/ɛ/, /ɔ/, /e/, /o/) или, пак, да биде високо издигнат (/i/, /u/). Вокалите /ɔ/, /o/ и /u/ се викаат, исто така, и уснени (лабијални) или заокружени вокали поради позицијата на усните во нивната артикулација.

Полниот систем од седум вокали е карактеристичен за акцентираниите слогови. Во неакцентираниите слогови се јавуваат само пет вокала: /a/, /e/, /i/, /o/ и /u/, односно не се прави разлика помеѓу отворен и затворен изговор на *e* и *o*.

Во однос на вокалите *o* и *e*, не е секогаш едноставно да се разграничи кога овие два вокала имаат отворен, а кога затворен изговор. Во продолжение се дадени неколку примери на чести зборови во кои се сретнува различен изговор на овие два вокала:

/ɛ/	/e/
metro	sera
bene	rete
zero	vela
testa	vetro

Зборови со отворен и со затворен изговор на вокалот *e*

/ɔ/	/o/
forte	dove
nove	molto
zona	volo
storia	amore

Зборови со отворен и затворен изговор на вокалот *o*

Отворениот и затворениот изговор на овие вокали се потврдени и со постоењето на минимални парови, како во следните примери дадени во поширок контекст:

/ɛ/	/e/
<i>accetta</i> le mie scuse	un colpo di <i>accetta</i>
<i>legge</i> un romanzo	la <i>legge</i> del più forte
i <i>venti</i> del deserto	tra <i>venti</i> minuti

Примери на минимални парови на зборови со /ɛ/и /e/ (Serianni 1997: 8)

/ɔ/	/o/
il <i>volto</i> della Gioconda	<i>volto</i> qui a destra
un medico <i>colto</i>	ti ha <i>colto</i> in fallo!
sono tutte <i>pose</i> !	vi <i>pose</i> molta cura

Примери на минимални парови на зборови со /ɔ/и /o/ (Serianni 1997: 8-9)

Со оглед на тоа што отворениот и затворениот изговор на вокалите *e* и *o* не се бележи во пишувањето, оваа опозиција типична за говорот во Фиренца не е толку изразена во другите делови на Италија.

Вокалите во латинскиот и во италијанскиот јазик

Вокалниот систем на латинскиот јазик броел десет вокали кои се разликувале во однос на должината на артикулацијата. Така, постоеле долги и кратки вокали кои се бележеле со буквите *a*, *e*, *i*, *o* и *u*. Еден пример за минимален пар на зборови кои се разликуваат само во однос на должината на еден вокал е парот *vĕnit* : *vēnit*. Иако и двете се форми на ист глагол (*vĕnio*, *vēni*, *ventum*; мац. *goaǰa*, *īpucīīǰnuva*), првата форма со кратко *e* означува 3л. еднина од сегашно време, додека втората форма, со долго *e*, означува 3л. еднина од минато свршено време. Со текот на времето, овој систем претрпел големи трансформации и во романските јазици се изгубило разликувањето на вокалите по должината т.е. квантитетот. Денеска во италијанскиот јазик вокалите се разликуваат само во однос на квалитетот (отворени/затворени вокали). Повеќе за фонетските промени кои настанале во развојот на италијанскиот јазик може да се прочита во [Enciclopedia dell'italiano \(2012\)](#).

2.4. Согласки

Гласовите што се изговараат со одредена пречка во говорниот апарат се нарекуваат согласки или консонанти (итал. *consonanti*).

Согласките се делат во однос на начинот и местото на образување. Во однос на начинот на образување, т. е. видот на пречката што се создава, согласките се делат на три групи: преградни (итал. *occlusive*), теснински (итал. *costrittive*) и преградно-теснински (итал. *affricate*). Во однос на местото на образување на пречката, тие се делат на двоуснени (итал. *bilabiali*), усненозабни (итал. *labiodentali*), забни (итал. *dentali*), венечни (итал. *alveolari*), венечно-тврдонопчени (итал. *alveopalatali*), тврдонопчени (итал. *palatali*) и меконепчени (итал. *velari*). Согласките се делат, исто така, и во однос на тоа дали гласилките треперат или мируваат. Во првиот случај станува збор за звучни согласки (итал. *sonore*), додека во вториот – за беззвучни (итал. *sonde*).

		Место на образување														
		двоуснени		усненозабни		забни		венечни		венечно-тврдонопчени		тврдонопчени		меконепчени		
		безв.	зв.	безв.	зв.	безв.	зв.	безв.	зв.	безв.	зв.		зв.	безв.	зв.	
Начин на образување	преградни	усни	p	b			t	d							k	g
		носни		m				n					ɲ			
	преградно-теснински							ts	dz	tʃ	dʒ					
	теснински	усни			f	v			s	z	ʃ					
									r							
									l					ʎ		

Поделба на согласките (Serianni 1997: 12)

Фонемата /r/ во македонскиот и во италијанскиот јазик

Во македонскиот јазик фонемата /r/ може да биде слоготворна, односно да има улога на самогласка во одредени позиции, како, на пример, меѓу две согласки (пр. *крв*) или на почетокот на зборот пред согласка (пр. *рџа*). Во италијанскиот јазик ова не е можно. Согласките секогаш се изговараат со помош на самогласка.

2.5. Полусогласки, дифтонзи и трифтонзи

Во италијанскиот јазик има и две фонеме, /j/ и /w/, кои имаат изговор помеѓу вокал и консонант и тие се нарекуваат **полусогласки** или **полуконсонанти** (итал. *semiconsonanti*). Фонемата /j/, која е блиска до вокалот /i/, се предава со истата буква со која се предава овој вокал (пр. *piazza* /'pjatsta/). Фонемата /w/, пак, е блиска со вокалот /u/ и се предава, исто така, со буквата што соодветствува на вокалот *u* (пр. *lingua* /'lingwa/). Спецификата на фонемите /j/ и /w/ е во тоа што се многу пократки од соодветните вокали и наликуваат на гласови меѓу вокал и консонант.

Полусогласките /j/ и /w/ не можат да се јават самостојно, т.е. без друг вокал. Групата од два гласа од кои едниот е полусогласка, а другиот полн вокал се нарекува **дифтонг** (итал. *dittongo*). Во следната табела се дадени дифтонзите во кои првиот глас е полусогласка:

полу-консонант	дифтонг	пример
/j/	ia /ja/	chiave /'kjave/; bianco /'bjanko/; Italia /i'talja/
	ie /jε/или /je/	pensiero /pen'sjero/; insieme /in'sjeme/; pietra /'pjetra/
	io /jo/ или /jɔ/	pioggia /'pjɔdʒɔ/; ampio /'ampjo/; inizio /i'nitstsjo/
	iu /ju/	fiume /'fjume /; piuma /'pjuma /; chiudere /'kjudere/
/w/	ua /wa/	quale /'kwale/; uguale /u'gwale/; guarda /'gwarda/
	ue /we/ или /wε/	questo /'kwesto/; guerra /'gwerra/; cinque /'tʃinkwe/
	ui /wi/	quindici /'kwinditʃi/; guida /'gwida/; qui /'kwi*/
	uo /wɔ/ или /wo/	uomo /'wɔmo/; uovo /'wɔvo/; vuoto /'vwɔto/

Во италијанскиот јазик постојат и дифтонзи во кои првиот вокал е полн, додека вториот вокал е малку пократок и затоа се нарекува **полусамогласка** или **полувокал** (итал. *semivocale*). За разлика од полусогласките, во овој случај разликата меѓу изговорот на полусамогласката и на согласката не е толку изразена и затоа и двете фонеме се предаваат со ист симбол при транскрибирање. Во продолжение се дадени дифтонзите во кои вториот член е полусамогласка:

Полусамогласка	дифтонг	пример
/i/	ai /ai/	mai /'mai/; assai /as'sai/; ormai /or'mai/
	ei /εi/ или /ei/	lei /'lei/; sei /'sei/
	oi /oi/ или /ɔi/	noi /'noi/; poiché /pɔi'ke*/; poi /'pɔi/
	ui /ui/	lui /'lui/; cui /'kui/
/u/	au /au/	causa /'kauza/; autonomo /au'tɔno/
	eu /eu/ или /εu/	europeo /euro'pɛo/; pneumatico /pneu'matiko/

Во граматиките честопати термините *йолусоџласка* и *йолусамоџласка* се употребуваат како синоними.

Во италијанскиот јазик постојат и групи од три фонеме кои се изговараат одеднаш и тие се нарекуваат **трифтонзи** (итал. *trittonghi*). Трифтонзи се јавуваат во следните комбинации на фонеме:

	трифтонг	пример
/j/ + вокал + полусамогласка	iei /jei/	miei /'mjei/
	iai /jai/	coriai /ko'pjai/
/w/ + вокал + полусамогласка	uoi /woi/	suoi /'swoi/
	uai /wai/	guai /'gwai/
/j/ + /w/ + вокал	iuo /jwo/	aiuola /a'jwola/

Подвижни дифтонзи

Дифтонзите /wɔ/ и /je/ се викаат *йодвижни дифтонзи* (итал. *dittonghi mobili*) затоа што ја губат полусогласката кога акцентот се поместува на друг слог и се редуцираат, всушност, во /o/ и /e/. Така, на пример, дифтонгот /wɔ/ во зборот *scuola* (/s'kwɔla/) преминува во /o/ во зборот *scolaro* (/sko'laro/). Дифтонгот /je/, исто така, се редуцира во /e/ во примерите *piede* (/pʲede/) и *pedestre* (/pe'destre/). Други примери за парови на зборови во кои се јавува оваа фонетска промена се: *muovere* : *movimento*; *buono* : *bontà*; *pietra* : *petroso*; *siede* : *sedevano*. Сепак, во италијанскиот јазик денеска има тенденција во некои зборови да се задржи дифтонгот, и покрај тоа што правилата предвидуваат тој да се редуцира. Некои од најчестите зборови во кои дифтонгот не се редуцира се: *buongiorno*, *buongustaio*, *nuotare*, *vuotare*, *pienezza*.

2.6. Хијат

Хијат (итал. *iato*) е група од два вокала кои се изговараат како полни вокали, односно група од два вокала кои не прават дифтонг. Хијат се јавува во следните случаи:

- во комбинации во кои влегуваат вокалите *a*, *e* и *o*, како во примерите *aereo* (/a'εeo/) и *poeta* (/po'eta/)
- кога /i/ или /u/ се акцентирани, како, на пример, во *via* /'via/ и *paura* /pa'ura/
- во зборови со префикси во кои се чувствува граница меѓу префиксот и коренот, како во *riavere* (/ria'vere/; префикс *ri-* корен *avere*) и во *triangolo* (/tri'angolo/; префикс *tri-* и корен *angolo*).

Дифтонзи, трифтонзи и хијати при поделбата на зборовите на слогови

Поделбата на групите вокали на, од една страна, дифтонзи и трифтонзи и, од друга, хијати, е мошне важна кога се делат зборовите на слогови. Со оглед на тоа што гласовите во дифтонзите и трифтонзите се изговараат одеднаш и некои од нив претрпуваат промени, овие групи фонеме не се делат (пр. *pìo-ve*). Во случај на хијат, пак, вокалите го задржуваат својот полн изговор и затоа тие припаѓаат на два различни слога (пр. *a-e-re-o*).

2.7. Буквите *s* и *z*

Буквите *s* и *z* во италијанскиот јазик имаат и **звучен** изговор (итал. *suono sonoro*) и **безвучен** (итал. *suono sordo*).

Буквата *s* има звучен изговор /z/ во следните случаи:

- пред звучна согласка: *smettere, sbagliare, slavo, disgrazia*
- во зборови што завршуваат на *-asi, -esi, -isi, -osi*: *stasi, parentesi, crisi, osmosi*
- кога се јавува меѓу два вокала: *rosa, uso, viso*.

Во однос на изговорот на интервокалното *s*, постојат многу исклучоци. Така, на пример, оваа согласка се изговара безвучно во следните примери: *casa, cosa, così* и *naso*.

Безвучниот изговор на буквата *s*, пак, се обележува со симболот /s/. Овој изговор се јавува:

- на почеток на збор пред самогласка: *sabato, sogno*
- во средина на зборот кога пред *s* има друга согласка: *falso, pensare*
- на почетокот или во средина на зборот кога по оваа согласка се сретнуваат *c, f, p, q, t*: *scuola, sforzo, risposta, squadra, basta*
- во глаголските наставки за минато свршено време (итал. *passato remoto* или *perfetto semplice*) и за минатиот партицип (итал. *participio passato*) *-esi, -eso, -osi, -oso*: *accesi, accese, acceso*.

Буквата *z* се изговара звучно /dz/ во следните случаи:

- кога не е удвоена и кога се наоѓа меѓу два вокала: *azoto, ozono*
- во суфиксите *-izzare, -izzatore, -izzazione*: *realizzare, realizzatore, realizzazione*
- во поново време, во зборовите во иницијална позиција: *zona*.

Буквата *z*, пак, се изговара безвучно /ts/:

- пред вокалните групи *ia, ie, io*: *giustizia, pazienza, azione, zio*
- по консонантот *l*: *alzarsi, calza*
- во суфиксите *-anza, -enza, -ezza, -zione*: *speranza, conoscenza, bellezza, produzione*.

Регионални разлики во изговорот на интервокалното *s*

Во однос на изговорот на *s* меѓу два вокала постојат големи осцилации во различните говори во Италија. Така, безвучниот изговор на интервокалното *s* во зборови како *casa*, *cosa*, *così* и др., кој се смета за правилен, е карактеристика на тосканскиот говор. Во Северна Италија звучниот изговор доминира и се сретнува дури и кај овие зборови, па така тие се изговараат /'kaza/, /'coza/, /ko'zi*/. Во Јужна и Централна Италија, пак, е раширен безвучниот изговор на интервокалното *s*.

Осцилации во изговорот на *z*

Многу е тешко да се утврдат прецизни правила за изговорот на консонантот *z* во италијанскиот јазик. Причините за одреден изговор на *z* се од етимолошка природа, односно зависат од потеклото на зборот. Така, на пример, безвучното *z* /ts/ потекнува од безвучен латински консонант (пр. *marzo* од лат. *martium*), од германското *z* (пр. *zaffo*) или, пак, од арапското *s* (пр. *zucchero* од арап. *sukkar*). Звучното *z*, пак, потекнува од латински звучен консонант (пр. *orzo* од лат. *hordium*) или од грчкото *z* (пр. *zona* од грч. *zōnē*).

2.8. Диграфи и триграфи

Некои фонеме во италијанскиот јазик се предаваат со повеќе букви. Групата од две букви на кои им соодветствува една фонема се вика **диграф** (итал. *digramma*), додека групата од три букви која претставува една фонема се вика **триграф** (итал. *trigramma*). Во продолжение се дадени диграфите и триграфите во италијанскиот јазик:

диграф	фонема	пример
ch + i, e	/k/	chi, chiaro, anche, qualche
gh + i, e	/g/	ghiaccio, unghia, lunghezza, portoghese
gn + a, e, i, o, u	/ɲ/	montagna, spegnere, ogni, segno, ognuno
gl + i	/ʎ/	fogli, figli
sc + e, i	/ʃ/	conoscenza, nascere, riuscire, suscitare
ci + a, o, u	/tʃ/	ciao, bacio, fanciulla
gi + a, o, u	/dʒ/	giallo, giorno, giusto

триграф	фонема	пример
sci + a, o, u	/ʃ/	lasciare, sciopero, asciugare
gli + a, e, o, u	/ʎ/	famiglia, scegliere, luglio, tagliuzzarsi

Изговор на *gl*

Во одредени зборови консонантската низа *gl* пред *i* се изговара /gl/ наместо /k/. Ова е случај со зборовите: *glicine*, *glicerina*, *glicemia*, *geroglifico*, *negligente*, *negligenza*. Така, на пример, зборот *glicine* се транскрибира /'gliʃine/.

Пишување на *i*

Во зборот *specie* буквата *i* нема гласовна вредност, ниту пак има некаква друга улога затоа што вокалот *e* е доволен за буквата *c* да има палатален изговор. Сепак, под влијание на латинскиот јазик, *i* во *specie* се задржува. Со *i* се пишуваат и *superficie*, *fattispecie*, *effigie*, *cosciente*, *coscienza*, *deficiente*, *deficienza*, *efficiente*, *efficienza*, *sufficiente*, *sufficienza*, *scienza*, како и 1 л. мн. од глаголите што завршуваат на *-gnare* (пр. *sognare*; 1 л. мн. *sogniato*) и множината на именките што завршуваат на наставките *-cia*, *-gia* на кои им претходи вокал (пр. *camicia* : *camicie*).

2.9. Удвојување на согласките

Одредени согласки во италијанскиот јазик можат да се јават како **удвоени** (итал. *doppie*, *intense*). За разлика од единечните консонанти (итал. *scemie*, *tenui*), удвоените консонанти имаат продолжен изговор. Неколку минимални парови на зборови кои се разликуваат токму во однос на интензитетот со кој се изговараат консонантите се: *caro* – *carro*, *casa* – *cassa*, *copia* – *corpia*, *nona* – *nonna*, *pena* – *penna*. Во следната табела се дадени согласките кои можат да се јават како удвоени:

/p/	apparecchio, appena, doppio
/b/	pubblico, labbro, arrabbiarsi
/m/	camminare, immagine, mamma
/t/	diritto, affetto, cittadino
/d/	addio, freddo, soddisfazione
/n/	anno, donna, innamorarsi
/k/	accogliere, bocca, accanto
/g/	eleggere, pioggia, raggio
/f/	caffè, ufficio, stoffa
/v/	avventura, avversario, avvicinarsi
/s/	adesso, possibile, rosso
/r/	arrivo, proporre, terra
/l/	cervello, collega, mille
/tʃ/	abbracciare, faccia, accendere
/dʒ/	coraggio, spiaggia, legge

Фонемите /ʃ/, /k/, /p/, /ts/ и /dz/ можат да имаат само продолжен изговор кога се наоѓаат меѓу два вокала, како во примерите: *figlio* (/ˈfiʎʎo/), *nascere* (/ˈnaʃʃere/), *degnò* (/ˈdeɲno/), *azione* (/atsˈtʃjone/), *pazzia* (/patsˈtʃia/), *azoto* (/adzˈdzoto/), *azzurro* (/adzˈdzurro/).

Удвоените согласки никогаш не се наоѓаат на почетокот или на крајот на зборот, со исклучок на зборови од странско потекло, како, на пример, *call*. Што се однесува до пишувањето, сите согласки можат да бидат удвоени, освен *h* и диграфите и триграфите *gn*, *gl(i)*, *sc(i)*. Еден од ретките зборови во кои согласката *q* е удвоена е *soqqadro*.

Изговорот на удвоените согласки

Постои голема разлика во однос на изговорот на удвоените согласки во Италија. Во северните говори има тенденција удвоените согласки да се изговараат како единечни, па така, на пример, зборот *bello* се изговара /'bɛlo/ наместо /'bɛllo/. Во Јужна и Централна Италија, пак, единечните интервокални *b* и *g* се читаат како удвоени, како, на пример регионалниот изговор на зборот *nobile* /'nɔbbile/ наместо стандардниот /'nɔbile/.

Најчести случаи на удвојување на согласките

Не постојат строги правила за тоа кога точно се јавува удвојување на согласките. Сепак, некои од најчестите случаи се:

- кога зборот почнува со *a-* или со *re-*: *accadere, attendere, raggruppare, raccogliere*
- кога првиот дел од зборот е *sopra, sopra, contra, da, fra, e, o, né* или *se*: *soprattutto, sovranaturale, contravveleno, davvero, frattempo, eppure, oppure, neppure, sebbene*
- кога првиот збор е акцентиран на првиот слог од крајот: *così + detto > cosiddetto, da' + mi > dammi, là + su > lassù*.

Голям дел од суфиксите за чувствен однос и големина имаат удвоени согласки: *-accio, -ello* итн. Согласката *z* не се удвојува во зборови што завршуваат на *-ione, -ia (eccezione, lezione, notizia)*, за разлика од оние со суфиксот *-izzare (organizzare, realizzare)*.

2.10. Буквата *h*

Буквата *h* во италијанскиот јазик не се изговара. Таа има, пред сè, дијакритичка функција во следниве случаи:

- во диграфите *ch + i, e* и *gh + i, e*, во кои служи да значи веларен изговор на консонантите *c* и *g*, /k/, односно /g/

- во првите четири лица на сегашното време од глаголот *avere* за да ги оддели овие зборови од нивните хомофони кои се пишуваат без *h*:

<i>ho</i>	(мак. <i>имам</i>)	:	<i>o</i>	(сврзник или)
<i>hai</i>	(мак. <i>имаиш</i>)	:	<i>ai</i>	(членуван предлог <i>a + i</i>)
<i>hanno</i>	(мак. <i>имааиѝ</i>)	:	<i>anno</i>	(именка <i>година</i>)

Буквата *h* се јавува, исто така, и во извици *ah, eh, oh, ehm* и др., во кои може да има изговор близок до фонемата /h/, која, сепак, не се смета за фонема во италијанскиот јазик.

H се сретнува и во следните случаи:

- во презимиња (пр. *Theodoli*) и топоними (пр. *Mathi, Vho*), кои по традиција се пишуваат со оваа буква
- во зборови изведени од странски зборови (пр. *handicappato*)
- во латинизми (пр. *homo sapiens, habitat*).

Некои заемки во кои се јавува *h* и кои се употребуваат извесно време во италијанскиот јазик, можат да имаат двоен изговор. Така, на пример, зборот *hobby* може да се изговори и изворно како /'hɔbbi/, но и адаптирано на италијанскиот јазик, односно без /h/, /'ɔbbi/.

2.11. Буквата *q*

Оваа буква се изговара /k/, односно се изговара исто како и буквата *c* кога не се наоѓа непосредно пред *e* или пред *i*. Причините поради кои едни зборови се пишуваат со *q*, а други со *c*, се од историска природа.

Продолжениот изговор на /kw/ се означува најчесто со *cqui*, па така /'akkwa/ се пишува *acqua*, а во сосем ретки случаи со *qqui* (пр. *soqqadro*).

2.12. Буквите *j, k, w, x* и *y*

Во италијанскиот јазик се користат, исто така, и пет букви од странско потекло кои можат да имаат различен изговор. Во продолжение се дадени примери на заемки кои ги содржат овие букви:

буква	примери
j	jazz, jacuzzi, jeans, jeep, jogging, judo
k	karaoke, kayak, ketchup, killer, kimono, kiwi, koala
w	web, walzer, week-end, whisky, windsurf, WC
x	xenofobo, ex
y	yogurt, baby, yacht

Буквата *k* се користи, исто така, и во скратениците *kg* за *chilogrammo*, *km* за *chilometro*.

Буквата *j*

Графемата *j* се користела во италијанскиот јазик сè до почетокот на XX век за претставување на фонемата /j/ на почетокот или во средината на одредени зборови (пр. *jeri, guaio, ajuto* наместо *ieri, guaio, aiuto*). Денеска оваа буква се користи во сопствени именки, како на пример *Jonio, Jugoslavia, Jacopo* или *Jolanda*. Во овие случаи графемата *j* често се заменува со *i*, па така ги има и варијантите *Ionio, Iugoslavia, Iacopo* и *Iolanda*.

2.13. Поделба на зборовите на слогови

Слог (итал. *sillaba*) е еден или група гласови што се изговараат во еден здив. Слогот може да биде составен само од вокал (пр. *ma-e-stro*), од консонант и вокал (пр. *ma-e-stro*), од два или три консонанта и вокал (пр. *ma-e-stro*). Во сите позиции, на местото на вокалот може да се јави дифтонг (пр. *ie-ri*, *pie-de*, *in-du-stria*).

Поделбата на зборовите на слогови (итал. *divisione delle parole in sillabe; sillabazione*) се прави според следните правила:

- вокал на почетокот на зборот по кој следи консонант претставува еден слог: *a-ma-re*, *i-de-a*, *e-du-ca-re*
- еден консонант и вокалот по него формираат еден слог: *ro-sa*, *o-li-va*, *mo-to*
- диграфите и триграфите не се делат и формираат слог со вокалот по нив: *bot-ti-glia*, *cia-o*, *ro-ve-scia-re*, *gno-mo*
- група од консонанти не се дели доколку може да се најде на почетокот на збор и обратно, таа се дели доколку не може да стои на почетокот на зборот, така, на пример, во зборот *riciclare* консонантската група *cl* не се дели (*ri-ci-cla-re*) затоа што има збор во италијанскиот јазик што почнува на *cl* (*classe*), консонантската група *lm* во зборот *calma* се дели (*cal-ma*) затоа што не постои збор што почнува на *lm*
- дифтонзите и трифтонзите не се делат: *fio-re*, *scuo-la*; *a-iou-la*
- вокалите кои формираат хијат припаѓаат на различни слогови: *ma-e-stro*, *i-o*; *fan-ta-si-a*
- удвоените согласки, како и консонантската група *cq*, се делат во два различни слога: *im-ma-gi-ne*, *op-por-re*, *ac-qua*.

Во однос на бројот на слоговите, зборовите во италијанскиот јазик можат да бидат:

- еднословни (итал. *monosillabe*): *è*, *più*, *di*
- двословни (итал. *bisillabe*): *pa-ne*, *ma-re*, *cor-po*
- трословни (итал. *trisillabe*): *bam-bi-na*, *can-ta-re*, *do-man-da*
- повеќесловни (итал. *polisillabe*): *e-mo-zio-ne*, *fre-quen-ta-re*, *co-mu-ni-ca-zio-ne*.

2.14. Акцент

Акцент (итал. *accento*) е изделување на одреден слог во зборот. Изделениот слог се вика **нагласен слог** (итал. *sillaba tonica*), наспроти **ненагласен слог** (итал. *sillaba atona*).

Изделувањето на одреден слог во јазиците може да биде преку зголемување на силата на издишната струја (динамичен акцент) или преку варирање во висината на тонот (мелодичен акцент). Акцентот во италијанскиот јазик е **динамичен**.

Во однос на местото на кое паѓа акцентот, тој може да биде слободен (итал. *accento libero*), ако се јавува во различни позиции во зборовите на еден јазик, или, пак, определен (итал. *accento fisso*) ако се јавува секогаш на истиот слог. Во италијанскиот јазик акцентот е **слободен**. Така, во зборот *città* акцентот паѓа на првиот слог од крајот на зборот, додека во зборот *madre*, на претпоследниот слог.

Акцентот во италијанскиот јазик може да се наоѓа на:

- првиот слог од крајот (итал. *parole tronche* или *ossitone*): *u-ni-ver-si-tà*, *so-cie-tà*, *più*
- вториот слог од крајот (итал. *parole piane* или *parossitone*): *bè-ne*, *di-rìt-to*, *de-mo-cra-zì-a*
- третиот слог од крајот (итал. *parole sdrucciole* или *proparossitone*): *à-ni-ma*, *zùc-che-ro*, *càn-ta-no*
- четвртиот слог од крајот (итал. *parole bisdruciole*): *à-bi-ta-no*, *la-scià-te-me-lo*.

Најголемиот број зборови во италијанскиот јазик се акцентирани на претпоследниот слог.

Местото на акцентот во италијанскиот јазик има дистинктивна функција, односно различна позиција може да означи два различни збора. Така, на пример, кога акцентот во *ancora* паѓа на вториот слог од крај (*an-có-ra*), тогаш овој збор е прилог и значи *сè уште*. Кога акцентот, пак, паѓа на третиот слог од крајот (*àn-co-ra*), тогаш овој збор е именка и значи *сигро*. Во продолжение има листа на некои хомографи што имаат различен акцент и значење:

збор	значење	збор	значење
<i>desideri</i>	2 л. едн. сегашно време од глаголот <i>desiderare</i>	<i>desidèri</i>	мн. од именката <i>desiderio</i>
<i>impari</i>	придавка <i>impari</i>	<i>impàri</i>	2 л. едн. сегашно време од глаголот <i>imparare</i>
<i>intuito</i>	именка <i>intuito</i>	<i>intuìto</i>	минат партицип од глаголот <i>intuire</i>
<i>pàgano</i>	3 л. мн. од глаголот <i>pagare</i>	<i>pagàno</i>	придавка <i>pagano</i>
<i>sùbito</i>	прилог <i>subito</i>	<i>subìto</i>	минат партицип од глаголот <i>subire</i>

Акцентот во италијанскиот и во македонскиот јазик

Во однос на тоа со кои средства се врши изделувањето на слоговите, и во италијанскиот и во македонскиот јазик акцентот е динамичен. Разликата меѓу двата јазика е во однос на местото на акцентот. За разлика од италијанскиот јазик, во кој акцентот е слободен, во македонскиот јазик акцентот е определен и паѓа секогаш на третиот слог од крајот на зборот.

Исто така, во двата јазика постојат слични зборови во однос на изговорот кои некогаш имаат и исто или слично значење во двата јазика (пр. *idea* – *уеја*). Кај некои од овие парови се јавуваат разлики во однос на акцентот, што може да биде извор на грешки при изговорот на италијанските зборови. Така, на пример, придавката *antico* е акцентирана на вториот слог од крајот, /an'tiko/, додека придавката *антички*, пак, е акцентирана на третиот слог од крајот на зборот, /'antitʃki/. Под влијание на мајчиниот јазик, македонските изучувачи на италијанскиот јазик, особено на почетокот, можат погрешно да го изговорат зборот *antico* со акцент на третиот слог од крајот. Други вакви парови се: *automobile* – *авиџомобил*, *canale* – *канал*, *chilogrammo* – *килограм*, *comunicazione* – *комуникација*, *contatto* – *конттакт*, *oceano* – *океан*, *dimensione* – *димензија*, *educazione* – *едукација*, *emozione* – *емоција*, *epoca* – *епоха*, *eròe* – *херој*, *estrèmo* – *екстрем*, *europèo* – *евројски*, *fantasia* – *фантазија*, *fenòmeno* – *феномен*, *filosofia* – *филозофија*, *fotografia* – *фотографија*, *generazione* – *генерација* итн.

2.14.1. Бележење на акцентот

Во италијанскиот јазик акцентот во одредени случаи се бележи. Овој акцент во италијанската граматика се нарекува **графички акцент** (итал. *accento grafico*). Тој може да биде **отворен (˘)** (итал. *accento grave*) и **затворен (˙)** (итал. *accento acuto*). Акцентот се бележи во следниве случаи:

- на повеќесложни зборови акцентирани на првиот слог од крајот: *città, società, responsabilità, trentatré*
- на едносложни зборови кои се пишуваат со два вокала кои влегуваат во диграфи или дифтонзи: *più, può, giù, già, ciò*
- на едносложни зборови за да се разликуваат од нивните хомографи, како во следните примери:

<i>là</i>	прилог	<i>la</i>	определен член ж. р. едн.; ненагласена форма на лична заменка за директен предмет 3 л. едн. ж. род
<i>lì</i>	прилог	<i>li</i>	ненагласена форма на лична заменка за директен предмет 3 л. мн. м. род
<i>ché</i>	скратена форма од <i>perché</i>	<i>che</i>	сврзник, личнопредметна заменка
<i>è</i>	3. л. едн. сегашно време од помошниот глагол <i>essere</i>	<i>e</i>	сврзник
<i>sé</i>	заменка	<i>se</i>	сврзник
<i>né</i>	сврзник	<i>ne</i>	заменка
<i>sì</i>	прилог	<i>si</i>	ненагласена форма на личноповратна заменка
<i>tè</i>	именка	<i>te</i>	нагласена форма на личната заменка за директен, индиректен и предлошки предмет 2 л. едн.
<i>dà</i>	3. л. едн. сегашно време од глаголот <i>dare</i>	<i>da</i>	предлог
<i>dì</i>	именка	<i>di</i>	предлог

2.15. Елизија и апокопа

Елизија (итал. *elisione*) е испуштање ненагласен вокал на крајот на еден збор пред друг збор што почнува на вокал. Елизијата се јавува за да се спречи формирање хијати и за да се обезбеди на тој начин еуфонија. Во пишувањето елизијата се обележува со апостроф.

Елизијата најчесто се јавува во следниве случаи:

- со формите за еднина на определениот член, употребени самостојно или во слеан предлог: *l'uomo* (од *lo* + *uomo*), *l'azione* (од *la* + *azione*), *dell'uomo* (од *dello* + *uomo*), *dell'azione* (од *della* + *azione*)

- со формата за еднина за неопределен член за женски род: *un'amica* (од *una + amica*)
- со показната придавка *quello* и со придавката *bello* во еднина: *quell'uomo, bell'inizio, quell'amica, bell'idea*
- со *santo* и *santa*: *Sant'Anna, Sant'Andrea*
- со *come* и *ci* пред формите на помошниот глагол *essere*: *com'è, c'erano*
- во некои фразеолошки изрази: *mezz'ora, senz'altro, a quattr'occhi, d'ora in poi, tutt'altro*.

Елизијата е, исто така, вообичаена со одредени еднословни зборови, особено предлогот *di* (пр. *d'accordo, d'oro*). Предлогот *da*, пак, никогаш не се елидира (пр. *da Agrigento*), освен, како што беше споменато погоре, во одредени фразеолошки изрази (пр. *d'altra parte*).

Апокопа (итал. *apocope, troncamento*) е изоставање еден глас или слог на крајот на зборот. За разлика од елизијата, во овој случај наредниот збор не мора да почнува на вокал и губењето на гласот или слогот најчесто не се обележува во пишувањето (пр. *il signor Rossi, quel quadro*).

Апокопа се јавува најчесто во следниве случаи:

- со неопределениот член *uno* и со неопределените придавки со *uno* (*alcuno, nessuno, ciascuno*): *un uomo (uno + uomo), alcun uomo, nessun uomo, ciascun uomo*
- со именките *signore, dottore, professore, ingegnere*: *il signor / il dottor / il professor / l'ingegner Rossi*
- со придавките *bello* и *santo* пред именки пред кои се користат членовите *il* и *un*: *bel giorno, san Gennaro*
- со *frate* и *suora* кога се користат со сопствени именки: *fra Cristoforo, suor Angelica*
- со прашалната заменка *quale* пред *essere*: *qual è*.

Во следниве примери апокопата во пишувањето сепак е означена со апостроф: *po'* (од *poco*), *di'* (од *dici*, 2 л. едн. заповеден начин од *dire*), *fa'* (од *fai*, 2 л. едн. заповеден начин од *fare*), *sta'* (од *stai*, 2 л. едн. заповеден начин од *stare*), *da'* (од *dai*, 2 л. едн. заповеден начин од *dare*).

2.16. Транскрипција на италијанските имиња во македонскиот јазик

Транскрипција е предавање туѓи имиња во еден јазик со помош на писмото на тој јазик. Јазиците честопати се разликуваат во однос на системот на фонеме, писмото и правилата за пишување. Целта на транскрипцијата е да овозможи туѓите имиња да се прочитаат што е можно поблиску до изворниот изговор и покрај постоењето на овие разлики.

Во продолжение се дадени неколку правила за транскрибирање италијански имиња во македонскиот јазик, кои се преземени и адаптирани од *Правойисој на македонскиот јазик* (2015).

италијански		македонски	примери	
фонема	буква/букви	буква		
/k/	<i>c + a, o, u</i>	к	Capri, Corsica, Cuneo	Капри, Корзика, Кунео
	<i>ch + i, e</i>		Chicco, Michele	Кико, Микеле
/tʃ/	<i>ci + a, o, e</i>	ч	Voccaccio	Бокачо
	<i>c + e, i</i>		Ciro, Francesco, Felice, Cecilia	Чиро, Франческо, Феличе, Чечилија
/g/	<i>g + a, o, u</i>	г	Gaetano, Gorizia, Gucci	Гаetano, Гориција, Гучи
	<i>gh + i, e</i>		Lamborghini, Margherita	Ламборгини, Маргерита
/dʒ/	<i>g + i, e</i>	џ	Girolamo, Geppetto, Genova, Agrigento	Џироламо, Џепето, Џенова, Агриџенто
	<i>gi + a, o, u</i>		Giacomo, Giuseppe, Gioconda, Foggia	Џакомо, Џузепе, Џоконда, Фоџа
/k/	<i>gl + i</i>	љ		
	<i>gli + a, e, o, u</i>		Castiglione, Gigliola, Guglielmo, Cagliari	Кастилјоне, Џилјола, Гуљелмо, Каљари
/ɲ/	<i>gn</i>	њ	Agnelli, Benigni	Ањели, Бенињи
/s/	<i>s – на почетокот на збор и пред самогласка</i>	с	Siena, Salerno, San Marino	Сиена, Салерно, Сан Марино.
	<i>s – пред c, f, p, q, t</i>		Sforza	Сфорца
	<i>ss</i>		Mussolini	Мусолини
/z/	<i>s – пред звучна согласка</i>	з	Svevo	Звево
	<i>s – меѓу два вокала</i>		Positano, Brindisi, Molise, Cesare	Позитано, Бриндизи, Молизе, Чезаре
/ʃ/	<i>sc + e, i</i> <i>sci + a, o, u, e</i>	ш	Brescia	Бреша
/dz/	<i>z – во почетна позиција</i>	с	Zeno	Сено
/ts/	<i>z – пред ia, ie, io</i>	ц	Patrizia, Fabrizio	Патриција, Фабрицио
	<i>z – во -enza</i>		Cosenza, Piacenza	Косенца, Пјаченца
	<i>zz</i>		Abruzzo	Абруцо

Вокалите *-ia* се предаваат со *-ија*: *Maria* – *Марија*, *Lombardia* – *Ломбардија*.
Удвоените согласки се предаваат со една согласка: *Pirandello* : *Пирангело*, *Tasso* : *Тасо*.
Некои имиња се транскрибираат според традиција, односно со одредени отстапувања од наведените правила: *Roma* – *Рим*, *Vaticano* – *Ватикан*, *Sicilia* – *Сицилија*, *siciliano* – *Сицилијанец*.

Во *Правотоисоџ на македонскиот литературен јазик* од Видоески, Димитровски, Конески и Угринова-Скаловска (1986) е наведено дека групите *-qu-*, *-squ-*, *-gu-* пред самогласка се предаваат како *-кв-* и *-џв-*, па така *Aquaviva* се предава како *Аквавива*, *Quasimodo* – *Квазимодо* и *Guanella* – *Гванела*.

3. Морфологија

3.1. Основни поими

Морфологијата (итал. *morfologia*) е дел од граматиката што се занимава со структурата на зборовите и со односот меѓу промената на формата и промената во значењето на зборот. Морфологијата има задача да го расчлени зборот на **морфем** (итал. *morfemi*) – најмали јазични единици што имаат значење и основни јазични единици на морфолошко ниво. Така, на пример, италијанскиот збор *ragazza* е составен од две морфем: *ragazz-* и *-a*. Морфемата *ragazz-*, која е носител на основното значење на зборот и е неменлива, се нарекува **корен** или коренска морфема (итал. *radice*), додека морфемата *-a*, пак, е носител на граматичкото значење, менлива е и се нарекува **наставка** (итал. *desinenza*). Вообичаено, во речниците се цитира една форма на зборовите, која се смета за основна форма (итал. *lemma*). Со промена на наставките се добиваат различни збороформи (итал. *forme flesse*) на основниот збор. Зборовите *ragazza*, *ragazze*, *ragazzi*, на пример, се збороформи изведени од основниот збор *ragazzo* со помош на наставки. Множеството од збороформи на еден основен збор се вика **парадигма** (итал. *paradigma flessionale*).

Врз основа на формата, основното значење и функција, сите зборови во еден јазик се делат на зборовни групи (итал. *parti del discorso, categorie grammaticali*).

Во италијанскиот јазик има девет зборовни групи. Пет од нив се менливи: **член** (итал. *articolo*), **именка** (итал. *nome, sostantivo*), **придавка** (итал. *aggettivo*), **заменка** (итал. *pronome*) и **глагол** (итал. *verbo*). Останатите четири се неменливи: **предлог** (итал. *preposizione*), **сврзник** (итал. *congiunzione*), **прилог** (итал. *avverbio*) и **извик** (итал. *interiezione, esclamazione*).

Зборовни групи во италијанскиот и во македонскиот јазик

Зборовите во македонскиот јазик се поделени во единаесет зборовни групи. Покрај именките, придавките, заменките, глаголите, прилозите, предлозите, сврзниците и извиците, како посебни зборовни групи во македонскиот јазик се издвојуваат и броевите, честиците и модалните зборови. Во италијанскиот јазик, пак, членот е посебна зборовна група.

Постапката со која се одредува на која зборовна група ѝ припаѓа одредена збороформа во италијанските граматика е позната под терминот *граматичка анализа* (итал. *analisi grammaticale*). Граматичката анализа е фокусирана на формата на зборовите, за разлика од *синтаксичката анализа* (итал. *analisi logica*) која ги разгледува зборовите од аспект на нивната функција во реченицата.

3.2. Член

Членот (итал. *articolo*) во италијанскиот јазик е збор којшто се наоѓа пред именката на која се однесува и се согласува со неа во однос на родот и бројот: *la donna, il sole, un gatto, gli uomini*. Помеѓу членот и именката може да има и една или повеќе придавки: *la bella ragazza, un piccolo gatto*. Во италијанскиот јазик членот се употребува со општи именки (*il sole*) и со некои сопствени именки (*la Spagna, gli Appennini*). Членот може да се употреби и со други видови зборови и тогаш тие имаат функција на именки. Така, на пример, во реченицата *Se ha rifiutato, deve esserci un perché*, зборот *perché*, кој најчесто се користи како прашален прилог или како сврзник, тука е употребен со неопределениот член *un* и има функција на именка. Овој процес на добивање именки од други зборовни групи се вика **супстантивизација** (итал. *nominalizzazione*).

Во италијанскиот јазик постојат два вида член: **определен** и **неопределен** член. Определениот член се користи да означи множество суштества, предмети и поими (*Il cane è un amico fedele dell'uomo*), додека неопределениот член се користи за еден претставник од тоа множество (*Vorrei comprarmi un cane*). Определениот член се користи, исто така, и кога се говори за нешто познато, а неопределениот член за нешто ново: *Ho visto un cane nel giardino. Il cane aveva un collare senza targhetta*. Во италијанскиот јазик формите *del, dell', della* итн. кои означуваат дел од нешто се нарекуваат **паргитивен член** (итал. *articolo partitivo*).

Членот во италијанскиот и во македонскиот јазик

Основната разлика меѓу италијанскиот и македонскиот јазик во однос на членот е неговата форма. За разлика од македонскиот јазик во кој членот е морфема и е постпозитивен, во италијанскиот тој е посебен збор и се употребува пред именката. Друга важна разлика е тоа што во македонскиот јазик членот може и просторно да ја определи именката која може да биде блиску до говорителот (*-ов, -ва, -во*), далеку и од говорителот и од соговорникот (*-он, -на, -но*) или блиску до соговорникот (*-ијо, -ија, -ијо*). Во италијанскиот јазик, пак, членот нема ваква функција.

Развој на членот во италијанскиот и во македонскиот јазик

Во латинскиот јазик не постоела зборовна група член. Определениот член во италијанскиот јазик настанал од формите на определената замена *ille, illa, illud* во латинскиот јазик. Се смета дека формите *il* и *lo* делат иста основа, *lo*, која, пак, потекнува од *illum*, акузативната форма во машки род на показната замена *ille, illa, illud*. Неопределениот член потекнува од латинскиот број *unus, una, unum*.

Во раните стадиуми во развојот на италијанскиот јазик, покрај формите за множина *i* и *gli* на определениот член, постоела и формата *li*, која се сретнува и во јазикот на Данте. Денеска оваа форма опстојува во административниот функционален стил во датумите (*Roma, li 8 marzo 1991*). Се препорачува во овој случај да се изостави членот или да се употребува формата во еднина.

Развојната линија на членот во италијанскиот јазик е многу слична со онаа на други јазици кои развиле член. И во македонскиот јазик членот потекнува од постпозитивната показна замена (*ӣв̄, ӣа, ӣо*). Постпозитивниот член во македонскиот јазик е една од неговите балкански црти. Член имаат и бугарскиот, албанскиот, грчкиот и романскиот јазик. Во сите овие јазици, со исклучок на грчкиот, членот е постпозитивен.

3.2.1. Определен член

	машки род		женски род
еднина	il	lo, l'	la, l'
множина	i	gli	le

Пред именките од женски род што почнуваат на согласка се употребува формата *la: la madre, la domanda, la luce*. Ако именката почнува на самогласка, тогаш се употребува *l'*, која е добиена по пат на елизија од *la: l'acqua, l'educazione, l'intelligenza*. И во двата случаја, во множина се употребува формата *le: le madri, le domande, le luci, le acque*.

За именките од машки род што почнуваат на согласка се користат формите *il* и *lo* за еднина и *i* и *gli* за множина.

Lo / gli се користат кога именката почнува на:

- *z*: *lo zio – gli zii*
- *s* по која доаѓа друга согласка (итал. *s impura*): *lo spazio – gli spazi, lo stipendio – gli stipendi, lo scrittore – gli scrittori, lo sciame – gli sciame*
- *gn*: *lo gnomo – gli gnomi, lo gnocco – gli gnocchi*
- *x*: *lo xilofono – gli xilofoni*
- *pn* и *ps*: *lo pneumatico – gli pneumatici, lo psicologo – gli psicologi*
- *y*: *lo yogurt – gli yogurt*
- дифтонзи чиј прв елемент е */j/*: *lo iato – gli iati, lo iugoslavo – gli iugoslavi*.

Во сите останати случаи на именки што почнуваат на консонант се користат формите *il* за еднина и *i* за множина: *il bambino – i bambini, il giorno – i giorni, il foglio – i fogli*. Исклучок е именката *dio*, која од етимолошки причини во множина се користи со *gli*: *il dio – gli dei*.

Кога именките од машки род почнуваат на вокал, во еднина се користи формата *l'*, која претставува, всушност, елидирана форма од *lo*. Во множина се употребува формата *gli*: *l'albero – gli alberi; l'eroe – gli eroi; l'impegno – gli impegni*.

Што се однесува до зборовите од туѓо потекло, тие ги следат правилата за италијанските зборови што почнуваат на иста фонема. Така, на пример, пред зборот *jazz*, стои членот *il*, според *il giorno, il chador* според *il ciarlatano, lo champagne* според *lo sciopero, lo smoking* според *lo smottamento*. Кај зборовите што почнуваат со *h* членот зависи од тоа дали овој глас се изговара или не. Доколку не се изговара, тогаш се употребува член што би се употребил пред збор што почнува на вокал: *l'humus* и *l'harem* како *l'umore* и *l'argomento*. Доколку се изговара, тогаш се употребува неелидираната форма на членот *lo*: *lo hacker u lo hobbit*.

3.2.2. Неопределен член

	машки род		женски род	
еднина	un	uno	una	un'
множина	/		/	

Кај именките од женски род се користи формата *una*: *una donna, una domanda*. Ако именката почнува на вокал, тогаш најчесто се користи елидираната форма *un'*: *un'amica, un'opinione, un'emozione, un'opera*. И покрај тоа што во граматиките се претпочита формата *un'* во овие случаи, честопати во пишаниот италијански јазик се употребува и целосната форма *una*: *una amica, una opinione*.

За употребата на формите *un / uno* важат истите правила како за формите на определениот член *il / lo*: *uno zaino, uno specchio, uno scrittore, uno gnomo, uno xilofono, uno pneumatico, uno psicologo, uno iato, un bambino, un giorno, un foglio*.

Неопределениот член нема сопствени форми за множина. За да се изрази неопределеност во случај на именка во множина, во италијанскиот јазик постојат три можности:

- да се употребат множинските форми на партитивниот член *dei, degli, delle*: *Ho visto dei gatti nel giardino*
- да се изостави членот: *Ho visto gatti nel giardino*
- да се употреби неопределената придавка *alcuni, alcune*: *Ho visto alcuni gatti nel giardino*.

Употребата на формите на партитивниот член не се препорачува кога пред именката во множина има предлог: *Ho dato i libri a degli amici*. Во овие случаи се препорачува употребата на неопределената придавка *alcuni*: *Ho dato i libri ad alcuni amici*.

3.2.3. Употреба на член

Во италијанскиот јазик во некои случаи сопствените именки се употребуваат со член. Следната табела ги содржи најчестите правила за употребата на определениот член со сопствени именки:

сопствена именка		примери	исклучоци
име	Не се употребува член.	<i>Gianna, Maria, Marco, Luca</i>	Член се употребува во следниве случаи: - кога покрај името има придавка: <i>la buona Agnese</i> - кога станува збор за прекар: <i>Pietro Vannucci, detto il Perugino</i> - кога името е употребено метонимиски, односно да означи, на пример, дело на еден автор: <i>il Dante di Foligno del 1472</i> (изданието на <i>Божесџивенаџа комедија</i> од наведената година) - во северните италијански говори и во разговорниот јазик.
презиме на жена	Се употребува член.	<i>la Montessori, la Loren, la Levi Montalcini</i>	Во последно време има тенденција презимињата на жени да не се употребуваат со член: <i>Montessori, Loren, Levi Montalcini</i> .
презиме на маж	Не се употребува член.	<i>Renzi, Grillo, Scalfari</i>	Член задолжително се употребува кога пред презимето има апозиција која означува професија, титула и сл.: <i>l'ingegner Bianchi, il signor Rossi</i> . Во овие случаи, членот се губи доколку станува збор за обраќање: <i>Signor Bianchi, venga qui!</i> Може да се сретне употреба на член со презимиња на истакнати личности: <i>il Manzoni, il Manegna</i> .

<p>презиме со кое се означува цело семејство</p>	<p>Се употребува член.</p>	<p><i>i Visconti, gli Sforza; oggi i Rossi vegono a cena.</i></p>	<p>Во овој случај најчесто се употребуваат формите на определениот член за машки род множина. Формите за женски род множина се користат кога се говори за две сестри или за мајка и за ќерка: <i>le Materassi</i>.</p>
<p>градови</p>	<p>Не се употребува член.</p>	<p><i>Skopje, Roma, Trieste</i></p>	<p>Имињата на неколку градови содржат и определен член: <i>La Spezia, L'Aquila, il Cairo, l'Aia, l'Avana, la Mecca, La Valletta</i>. Со имињата на останатите градови член се употребува само доколку е употребена и придавка или некоја друга определба: <i>la Roma antica, la Bari vecchia, la Parigi della mia giovinezza</i>. Доколку со името на градот или регионот се означува фудбалскиот тим, тогаш употребата на член е задолжителна: <i>la Roma, il Bologna, il Liverpool, la Lazio, il Milan</i>.</p>

држави, региони, континенти	Се употребува член.	<i>l'Italia, la Francia, il Lazio, la Puglia, il Friuli-Venezia Giulia, i Balcani, l'Africa</i>	Кога на овие именки им претходи предлогот <i>in</i> , тие се употребуваат без член: <i>Vado in Portogallo</i> . Но, доколку именката се употребува во множина, употребата на членот е задолжителна: <i>Vado negli Stati Uniti</i> . Слична е ситуацијата и во однос на предлогот <i>di</i> : <i>il re di Spagna</i> (но исто така и <i>la gloria della Spagna</i>). Уште еден исклучок претставува именката <i>Israele</i> , која, и покрај тоа што е име на држава, се употребува секогаш без член: <i>Israele è uno stato del Medio Oriente</i> .
реки, езера, мориња, океани, планини	Се употребува член.	<i>il Po, il Vardar, la Senna, il Trasimeno, il Garda, il Mediterraneo, il Tirreno, l'Adriatico, lo Ionio, il Pacifico, le Alpi, gli Urali</i>	Честопати членот не се употребува во сложени имиња со предлогот <i>lungo</i> : <i>Lungotevere, Lungarno</i> .
планети свезди	Не се употребува член.	<i>Giove, Marte, Venere, Nettuno, Sirio, Andromeda</i>	Имињата на соѕвездијата, како и на знаците од Зодијакот, се користат со член: <i>l'Orsa Maggiore, l'Orsa Minore, l'Acquario, i Gemelli</i> .

Со имиња на острови, употребата на определен член осцилира. Најчесто, имињата на малите острови во Италија се употребуваат без член (*Capri, Ischia, Ponza*), но се сретнуваат и бројни исклучоци од ова правило (*l'Elba, la Maddalena*). Имињата на егзотичните острови се употребуваат најчесто без член, без разлика на големината (*Giava, Celebes, Maiorca*). Имињата на големите острови и на архипелазите се употребуваат со член (*la Sicilia, la Corsica, la Groenlandia, le Eolie, le Galapagos, le Maldive*).

Во следната табела се дадени неколку правила кои се однесуваат на употреба на член со присвојна придавка и именка што означува роднинска врска:

	правило	пример
именка во множина	Се употребува член.	<i>le mie sorelle, i nostri fratelli</i>
со посесивната придавка <i>loro</i>	Се употребува член.	<i>il loro cugino, le loro madri</i>
со именките во еднина	Не се употребува член.	<i>mio padre, nostra madre</i> Но, доколку во синтагмата се јавува и друга придавка, мора да се употреби и член: <i>la mia vecchia nonna, il mio caro fratello.</i> Кога е употребена и сопствена именка, најчесто не се употребува член: <i>mio fratello Mario.</i>
со деминутиви и хипокористици	Се употребува член.	<i>la nostra sorellina, la tua nonnina</i>
со <i>tatna, papà, babbo</i>	Се употребува член.	<i>il tuo babbo, la tua mamma.</i> Сепак, во разговорниот јазик честопати се сретнуваат овие именки и без член: <i>mia mamma, mio papà.</i>

Во однос на изразување на време, определениот член се користи кога се говори за годината кога нешто се случило: *nel 1981, il 2008*. Датумите може да се наведат без употреба на член (*11.01.2008*), со определен член машки род еднина (*il 5 ottobre 2001*), или со архаичната форма на определениот член *li* (*li 19.04.2011*). Кога се наведува час, се користи формата на определен член женски род множина поради родот на именката *ora*: *sono le tre; vengo alle cinque*. Исклучок од ова правило е *l'una* затоа што членот е во еднина: *Che ore sono? – È l'una; Vengo all'una.*

Член, сепак, не се користи во следниве случаи:

- во некои прилошки изрази како: *per pietà, in anticipo, in ritardo* и сл., особено во изразите со предлозите *senza* и *con*: *senza dubbio, senza tregua, senza eccezione, con gioia, con astuzia* и сл.
- во некои изрази *глагол + именка*: *avere fame (seta, sonno); cambiare casa (idea, medico, marcia); cercare lavoro (casa)* и сл.
- во синтагми со предлогот *da* кои имаат целно или модално значење: *costume da bagno, comportarsi da gentiluomo, da ragazza* и сл.
- некои прилошки определби за место особено оние воведени од предлогот *in*: *essere in casa, lavorare in città*
- во изразите *parlare italiano, spagnolo* и сл., но може и *parlare l'italiano, lo spagnolo*

- со синтагми воведени од предлогот *di* со кои се означува од што е изработено нешто: *anello d'oro, sacchetto di plastica*
- во поговорки: *Chi pecora si fa, il lupo se lo mangia; Occhio non vede, cuore non duole*
- во некои наслови на книги или делови од книги (*Dialogo sopra i due massimi sistemi del mondo, Capitolo quinto*), весници (*Corriere della sera*) и натписи (*Farmacia, Pasticceria*)
- со имиња на месеци и денови од неделата: *Oggi è giovedì; A marzo fa ancora freddo*
- со именки што означуваат титули или професии при обраќање: *Signor Rossi, entri pure*
- со показни придавки, со некои неопределени придавки и со прашални и извични придавки: *Questa ragazza si chiama Silvia; Quale film vuoi vedere stasera?; Non ho visto nessun uomo.*

Имиња со член во италијанскиот и во македонскиот јазик

За разлика од италијанскиот јазик, во кој во одредени случаи сопствените именки се користат со определен член, во македонскиот јазик тоа не е случај. Употребата на определен член со имиња во македонскиот јазик е ретка и искажува емотивен однос на говорителот: *Нагејџо, Ленчејџо, Скојјево* и сл.

3.2.4. Партитивен член

Формите на партитивниот член во италијанскиот јазик се настанати со слевање на предлогот *di* со формите на определен член:

	машки род		женски род
еднина	del	dello, dell'	della, dell'
множина	dei	degli	delle

Множинските форми на партитивниот член се употребуваат како неопределен член. Формите за еднина, пак, се користат со небројните именки (итал. *nomi massa*): *acqua, pane, burro, zucchero, sale* итн. Во овој случај, формите на партитивниот член означуваат неопределена количина или дел од нешто: *Passami del pane.*

3.2.5. Членувани предлози

Членувани предлози (итал. *preposizioni articolate*) се слеани форми на предлог и на определен член. Во следната табела се дадени слеаните членови чија употреба е задолжителна:

	ЧЛЕНОВИ							
	машки род					женски род		
пред- лози	il	lo	l'	i	gli	la	l'	le
A	al	allo	all'	ai	agli	alla	all'	alle
DI	del	dello	dell'	dei	degli	della	dell'	delle
DA	dal	dallo	dall'	dai	dagli	dalla	dall'	dalle
IN	nel	nello	nell'	nei	negli	nella	nell'	nelle
SU	sul	sullo	sull'	sui	sugli	sulla	sull'	sulle

И предлогот *con* има слеани форми: *col, collo, coll', coi, cogli, colla, colle*. За разлика од предлозите *a, di, da, in* и *su*, употребата на слеаните форми на *con* е факултативна. Всушност, во овој случај најчеста е употребата на аналитичките форми: *con il, con lo, con l', con i, con gli, con la, con le*.

3.3. Именки

Именките (итал. *nomi, sostantivi*) се зборови што означуваат предмети, суштества, поими, појави, како на пример: *libro, lupo, legge, pioggia*. Именките, како зборовна група, постојат во сите природни јазици и, заедно со глаголите, имаат клучна улога во јазичните системи. Ако се набљудуваат на површинско ниво, именките се релативно хомогена зборовна група затоа што имаат неколку заеднички карактеристики:

- дел од нив се менливи во однос на родот (пр. *ragazzo / ragazza*), а голем број и во однос на бројот (*ragazza / ragazze*), со исклучок на неменливите именки (*caffè, università*)
- можат да се јават како центар на именска синтагма и се сложуваат со останатите членови на синтагмата, како придавки и детерминатори (*un bel libro*)
- можат да се комбинираат во именската синтагма со детерминатори, најчесто членови
- ако имаат улога на субјект, задолжително се сложуваат со глаголот
- можат да содржат префикси или суфикси.

Ако, пак, именките се набљудуваат на друго ниво, како на пример, семантичко, тогаш се забележуваат поголеми разлики и можат да се разликуваат повеќе поткласи.

Во однос на другите зборовни групи, именките се релативно автономни и лесно препознатливи благодарение, пред сè, на своите специфики на морфолошко рамниште. Сепак, и зборови од други зборовни групи можат да се јават со функција на именки (*Ha lasciato l'amante; Non capisco il perché della tua decisione*).

Именките во италијанскиот и во македонскиот јазик

Една од најголемите сличности меѓу италијанскиот и македонскиот јазик е тоа што се аналитички јазици, за разлика од латинскиот јазик и старословенскиот јазик, кои се синтетички јазици. Кај синтетичките јазици синтаксичките односи на именките се искажуваат преку наставки. Така, на пример, во латинскиот јазик именките имаат една наставка за номинатив, кога имаат улога на субјект или кога се дел од именскиот прирок во реченицата, друга за генитив кога искажуваат присвојност, трета за датив кога имаат улога на индиректен предмет итн. Во случај на аналитичките јазици, каков што е на пример италијанскиот јазик, именките имаат вообичаено само две форми, една за еднина и друга за множина, а синтаксичките релации се изразуваат преку збороредот и преку употреба на предлози. Италијанскиот и македонскиот јазик во овој поглед имале многу слична развојна линија.

3.3.1. Видови именки

Во однос на значењето, именките се делат според неколку критериуми. Именките, пред сè, се делат во однос на тоа дали означуваат еден конкретен член од една класа или, пак, ги означуваат сите членови на таа класа. Во првиот случај (*Anna, Marco, Roma* итн.), станува збор за **сопствени именки** или имиња (итал. *nomi propri*), додека во вториот (*donna, porta, albero* итн.), за **општи именки** (итал. *nomi comuni*). Друга поделба е поврзана со тоа дали референтите кои се именувани можат или не можат да се восприемат со помош на сетилата. Именките како *pane, uccello* или *albero* што означуваат нешто што може да се види, слушне, помириса и сл. се нарекуваат **конкретни** именки (итал. *nomi concreti*). Именките, пак, како *solitudine, gioia* или *felicità*, што означуваат нешто што може само да се замисли се нарекуваат **апстрактни** именки (итал. *nomi astratti*). Уште една класификација е на **бројни** (итал. *nomi numerabili*), **небројни** (итал. *nomi massa*) и **збирни именки** (итал. *nomi collettivi*). Како што кажува и самиот термин, бројните именки означуваат дискретни предмети, т.е. членови на една класа кои можат да се одделат еден од друг и да се избројат (*ragazzo, foglio*). Затоа бројните именки имаат множина и можат да се комбинираат со определени и неопределени квантификатори (*tre libri, qualche libro*). Небројните именки, како *acqua, burro* или *latte*, пак, означуваат нешта што не можат да се поделат на единечни елементи и не можат да се избројат. Овие именки не се користат во множина, а доколку се користат, го губат значењето на небројна именка и означуваат вид (*Beve molto vino* = [пие многу вино] и *Beve molti vini* = [пие различни видови вина]). Збирните именки се однесуваат на множество истородни елементи (*gente, stormo, costellazione*). Овие именки може да се користат во множина и тогаш искажуваат повеќе вакви множества (*tre costellazioni*).

Синтаксичка поделба на именките

Во поновите граматика и студии (Simone 2010), именките се делат, исто така, и во однос на нивните карактеристики на синтаксичко рамниште. Така, на пример, може да се зборува за именки кои управуваат друг збор или синтагма (итал. *nomi a reggenza*), односно именки кои подразбираат извесно дополнување. Како најчести именки од овој тип се оние кои потекнуваат од глаголи (*partenza da Napoli; la separazione dai parenti*), но се јавуваат и други именки (*un libro sulla storia di Roma*). Друга релативно мала група именки, како *avvenimento, fatto, gioia* и сл., имаат анафорска функција, односно претставуваат еден вид заклучок од нешто што е претходно споменато во текстот и служат да упатат на него (“[*Abbiamo avuto un bambino bellissimo*]: *una gioia così non ce l’aspettavamo*”).

Имиња и презимиња: редослед во италијанскиот јазик

Во италијанскиот јазик вообичаено на прво место стои името, додека на второ место презимето. Постојат неколку причини за овој редослед. Првата е поврзана со информациите што ги носат двете лични именки: името ја означува индивидуата, додека презимето семејството на кое таа индивидуа му припаѓа. Понатаму, во извесни случаи овој точно утврден редослед помага да се сфати која лична именка е име, а која презиме (пр. *Rosa Bruno*). Последната причина е од историски карактер и е поврзана со потеклото на презимињата. Слично како и во македонскиот јазик, презимињата биле врзувани за татковото име. Така, на пример, презимето *Alighieri* на познатиот поет Данте означувало дека Данте бил син на Алигиеро (*Dante figlio di Alighiero*).

3.3.2. Родот на именките

Категоријата *rog* кај именките во италијанскиот јазик е двочлена, односно тие можат да бидат од женски или од машки род. Родот, како граматичка категорија, може лесно да се поврзе со полот на референтите, во случајот на оние именки што означуваат живи суштества (*lupo, lupa*). Но, ова објаснување не е применливо кај останатите именки, како на пример *sole, chiave* или *macchina*, кај кои не постои објективна причина да бидат од еден или од друг род. Родот на една именка е независен од нејзиното значење и е конвенционален, односно утврден со нејзината употреба во јазикот.

Во италијанскиот јазик, сепак, може да се одредат некои групи на именки кои најчесто припаѓаат на еден од двата рода.

Така, многу често како именки од женски род се јавуваат именките што означуваат:

- имиња на овошја: *la mela, la pera, l’albicocca* (исклучоци: *il fico, il limone, il dattero*)
- имиња на градови, острови, региони, држави, континенти: *la Roma antica, la Sardegna, la Puglia, la Spagna, l’Asia* (исклучоци: *il Friuli, il Lazio, il Brasile, il Portogallo*)
- именки како *guardia, sentinella, pattuglia* или *scorta*, и покрај тоа што вообичаено се користат за лица од машки пол
- имиња на науки, дисциплини, апстрактни поими: *la matematica, la linguistica, la gioia* (сепак, има и многу исклучоци: *il diritto, il bisogno*).

Именки од машки род честопати се именки што означуваат:

- имиња на овошки: *il melo, il pero, il pesco*
- имиња на метали и хемиски елементи: *il ferro, l'oro, lo zinco, l'ossigeno, l'idrogeno*
- страни на светот: *l'est* (или *levante, oriente*), *l'ovest* (или *ponente, occidente*), *il nord* (или *setentrione*), *il sud* (или *meridione, mezzogiorno*)
- денови на неделата и месеци: *lunedì, mercoledì, giugno, novembre* (исклучок: *la domenica*)
- имиња на мориња, планини, реки, езера: *il Mediterraneo, gli Appennini, l'Everest, il Tevere, il Garda* (исклучоци: *la Drina, la Senna*)
- имиња на вина: *il Chianti*.

Во однос на наставките, најчести именки од машки род се именките што завршуваат на *-o*: *cervello, cittadino, banco* (исклучок е зборот *la mano* кој го задржува родот на латинскиот збор *manus, -us* од кој потекнува). Голем број именки од странско потекло се, исто така, од машки род (*lo sport, il pub, il film*, но и *la star*). Од женски род се најчесто именките што завршуваат на *-a* (*la donna, la carta, la banca*). Извесен број именки со наставка *-a* се од машки род (*il poeta, il clima, il tema*). Речиси сите именки што завршуваат на *-i* се именки од женски род (*la crisi, l'oasi, la genesi*, со исклучок на *il brindisi, il bisturi*), како и именките на *-tà* и *-tù*: *la città, la civiltà, la schiavitù*. Некои именки што завршуваат на *-e* се именки од женски род (*la nave*), додека други се од машки род (*il fiore*).

3.3.2.1. Промена на родот

Во следната табела се претставени наставките што се користат за машки и за женски род:

наставка м.р.		наставка ж.р.		забелешка
-o	maestro ragazzo zio	-a	maestra ragazza zia	Мал број именки во женски род добиваат <i>-essa</i> : <i>avvocato/avvocatessa</i> (покрај формата <i>avvocata</i> која се употребува со значење <i>заштитничка</i>)
-a	poeta duca	-essa	poetessa duchessa	
-e	infermiere signore	-a	infermiera signora	
	barrone dottore	-essa	barronessa dottoressa	
-tore	attore senatore	-trice	attrice senatrice	<i>dottore / dottoressa</i>
-sore	aggressore difensore	-itrice	aggressitrice difenditrice	Наставката се додава на основата на глаголот (<i>aggredire; diffendere</i>)

Следниве именки имаат нестандартно формирање женски род: *gallo / gallina, eroe / eroina, strega / stregone, zar / zarina, abate / badessa, cane / cagna, dio / dea, doge / dogaressa, re / regina*.

Некои именки формираат женски род од сосема различен корен и затоа се наречени **независни именки** (итал. *nomi indipendenti*):

машки род	женски род
frate	suora
fratello	sorella
genero	nuora
marito	moglie
maschio	femmina
padre	madre
papà (babbo)	mamma
uomo	donna
fucò	ape
montone	pecora
toro	vacca

Именките што означуваат животни најчесто имаат заедничка форма и за двата рода (итал. *nomi di genere promiscuo*): *l'aquila, la farfalla, la volpe* и сл. Разликувањето во овие случаи се прави според примерите: *la volpe maschio / la volpe femmina* и *il maschio della volpe / la femmina della volpe*.

Во италијанскиот јазик постои и една голема група именки, наречени **именки со заеднички род** (итал. *nomi di genere comune*), кои имаат иста форма за машки и женски род. Родот може да се определи преку членот или придавката во именската синтагма чиј центар е ваков вид именка (*è un bravo insegnante / è una brava insegnante*). Во оваа подгрупа спаѓаат:

- именки кои се, всушност, форма на сегашен партицип кој се користи како именка: *il / la cantante, l'insegnante / l'insegnante*
- некои именки на *-e*: *il coniuge / la coniuge, il nipote / la nipote, il giudice / la giudice*
- именки на *-ista*: *l'artista / l'artista, il pianista / la pianista*
- именки на *-cida*: *il suicida / la suicida*
- именки на *-iatra*: *il pediatra / la pediatra*
- некои именки на *-a*: *l'atleta / l'atleta, il collega / la collega*.

Родот во италијанскиот и во латинскиот јазик

Латинскиот јазик разликувал три рода: женски, машки и среден род (*ocūlus, -i, m.; herba, -ae, f.; remedium, -i, n.*). Всушност, сите јазици кои потекнуваат од индоевропскиот јазик имаат или имале до одреден период во својот развој именки од среден род кои именувале најчесто неживи референти. Во италијанскиот јазик, како и во другите романски јазици, средниот род се изгубил под влијание, меѓудругото, и на губењето на последниот консонант кај именките. Така, најголем дел од именките од среден род мигрирале во машкиот, а дел во женскиот род. Остатоци од средниот род во италијанскиот јазик се сретнуваат, на пример, во множинската форма на именката *uovo* која завршува на *-a* (*le uova*). Оваа именка ја задржала множинската форма од латинската именка од среден род од која потекнува (лат. *ovum, -i* во еднина и *ova* во номинатив множина).

3.3.3. Бројот на именките

Именките во италијанскиот јазик разликуваат еднина и множина. Бројот е сигнализан од наставката која најчесто дава информации и за родот. Именките менуваат број со менување на наставката. Во следната табела се претставени наставките што се употребуваат за формирање множина:

наставка во еднина	род	пример	наставка во множина	пример
-a	f.	la rosa	-e	le rose
	m.	il problema	-i	i problemi
-e	f.	la legge	-i	le leggi
	m.	il piede	-i	i piedi
-o		il maestro	-i	i maestri
-ca -ga	f.	la banca la collega	-che -ghe	le banche le colleghe
	m.	il duca il collega	-chi -ghi	i duchi i colleghi
-cia -gia (со акцент на <i>i</i>)	f.	la farmacia la bugia	-cie -gie	le farmacie le bugie
-cia -gia (без акцент на <i>i</i>)				
1. консонант + -cia -gia	f.	la pancia la frangia	-ce -ge	le pance le frange
2. вокал + -cia -gia	f.	la ciliegia la valigia	-cie -gie	le ciliegie le valigie
-scia	f.	l'angoscia	-sce	le angosce
-io (со акцент на <i>i</i>)	m.	lo zio	-ii	gli zii
-io (без акцент на <i>i</i>)	m.	il figlio	-i	i figli
-logo 1. предмети, поими	m.	il dialogo	-loghi	i dialoghi
-logo 2. лица	m.	lo psicologo	-logi	gli psicologi
-co -go (акцент на вториот слог од крај)	m.	il banco l'albergo	-chi -ghi	i banchi gli alberghi
-co -go (акцент на третиот слог од крај)	m.	il sindaco l'asparago	-ci -gi	i sindaci gli asparagi

Следните именки имаат форми за множина кои отстапуваат од правилата:

едн.	мн.	едн.	мн.
l'arma	le armi	il riso (<i>ridere</i>)	le risa
l'ala	le ali	l'amico	gli amici
il bue	i buoi	il nemico	i nemici
la mano	le mani	il Greco	i Greci
l'uomo	gli uomini	il porco	i porci
il Belga	i Belgi	il carico	i carichi
il tempio	i templi (i tempi)	l'incarico	gli incarichi
il paio	le paia	l'obbligo	gli obblighi
l'uovo	le uova	il profugo	i profughi
il migliaio	le migliaia	il valico	i valichi
il miglio	le miglia		

3.3.3.1. Неменливи именки

Неменливи именки (итал. *nomi invariabili*) се именки што ја задржуваат истата форма во еднина и во множина. Во оваа група именки спаѓаат:

- повеќесложни именки акцентирани на првиот слог од крајот на зборот, како на пример: *la città – le città, l'università – le università, la virtù – le virtù, il caffè – i caffè*
- едносложни именки што завршуваат на вокал: *il re – i re; la gru – le gru*
- некои именки од машки род што завршуваат на *-a*: *il gorilla – i gorilla, il boia – i boia, il cobra – i cobra*
- именки што се скратена форма од друга именка и најчесто се од женски род: *l'auto – le auto* (од *automobile*), *la bici – le bici* (од *bicicletta*), *il cinema – i cinema* (од *cinematografo*), *la moto – le moto* (од *motocicletta*)
- именки од женски род што завршуваат на *-ie*: *la serie – le serie; la specie – le specie, la barbarie – le barbarie*
- именки што завршуваат на *-i*: *l'analisi – le analisi, il brindisi – i brindisi, l'ipotesi – le ipotesi*
- заемки кои најчесто завршуваат на согласка: *lo sport – gli sport, il film – i film, il quiz – i quiz, il tram – i tram*
- именката *l'euro* (м.) во множина има форма *gli euro*.

3.3.3.2. Именки само со еднинска или само со множинска форма

Одредени именки се употребуваат само во еднина или само во множина. Именките што се јавуваат во еднинска форма (итал. *nomi difettivi di plurale*) можат да се поделат во неколку групи:

- апстрактни именки: *il coraggio, l'amore, la superbia*
- материјални именки, особено оние што означуваат вид храна: *il burro, il grano, il miele, il mais*
- имиња на месеците: *gennaio, aprile, luglio, ottobre*
- имиња на хемиски елементи и метали: *l'idrogeno, l'ossigeno, l'elio, lo iodio, lo zolfo*
- некои имиња на болести: *la malaria, il tifo, il raffreddore, l'influenza*
- поими единствени во природата: *l'equatore, l'universo, l'est, l'ovest, il nord, il sud*
- некои збирни именки: *la gente, il fogliame, la prole, la roba*.

Именки што се јавуваат, пак, само во множинска форма (итал. *nomi difettivi di singolare*) се:

- именки што означуваат предмети составени од два дела: *gli occhiali, i calzoni, i pantaloni, le redini, le manette, le forbici*

- именки што означуваат множество: *le stoviglie, i viveri, le posate, i dintorni*

- именки што потекнуваат од латинскиот јазик и кои и во латинскиот немале еднина: *le ferie, le tenebre, le nozze, i posterì.*

Именките со форма за еден број и нивното значење

Некои од именките кои вообичаено се користат во еднина, можат да имаат и множинска форма, но со поинакво значење. Така, на пример, именките *ferro* (мак. *железо*) и *bronzo* (мак. *бронза*), кога се користат во множина означуваат предмети изработени од овие материјали (*i ferri del mestiere, i bronzi di Riace*). Исто така, именките што означуваат храна употребени во множина означуваат одделни видови (*il vino – i vini*). Именката *gente* може да се сретне и во множина, *genti*, и тогаш означува различни народи. Кај некои именки, како именката *aria*, множинската форма *arie* се употребува во фразеологизмот *darsi delle arie* (мак. *га се ѝерчи*), или, пак, со значење *мелодуја, арија*.

3.3.3.3. Именки со две форми за множина

Некои именки во италијанскиот јазик имаат две форми за множина (итал. *nomi con doppio plurale, nomi sovrabbondanti*). Во одредени случаи двете форми имаат исто значење: *il ginocchio (i ginocchi – le ginocchia), l'orecchio (gli orecchi – le orecchia), il sopracciglio (i sopraccigli – le sopracciglia)*.

Кај поголемиот дел именки од ваков вид постои разлика во значењето на двете множински форми. Во продолжение се дадени значењата на двете множини и примери за нивна употреба:

il braccio	i bracci	мак. краци, речен ракав пр. i bracci di una croce, i bracci di un fiume
	le braccia	мак. раце пр. le braccia del corpo umano
il budello	i budelli	мак. сокаци пр. i budelli di Genova
	le budella	мак. црева пр. sentirsi contorcere le budella
il calcagno	i calcagni	мак. петици пр. ferirsi entrambi i calcagni
	le calcagna	мак. петици (само во фразеолошки изрази) пр. avere qualcuno alle calcagna, stare alle calcagna
il cervello	i cervelli	мак. мозоци пр. i cervelli degli uomini, la fuga dei cervelli
	le cervella	мак. мозочна маса (во фразеолошки изрази) пр. bruciare/bruciarsi le cervella

il ciglio	i cigli	мак. раб пр. i cigli della strada, i cigli di un fosso
	le ciglia	мак. трепки пр. battere le ciglia, avere ciglia folte, lunghe, scure
il corno	i corni	мак. хорни пр. i corni di un'orchestra
	le corna	мак. рогови, пр. le corna del bue
il cuoio	i cuoi	мак. животински кожи пр. cuoi di animali selvatici
	le cuoia	мак. човечка кожа (само во фразеолошки изрази) пр. tirare le cuoia
il dito	i diti	мак. прсти (кога се зборува одделно) пр. i diti pollici
	le dita	мак. прсти (кога се зборува за сите прсти) пр. le dita della mano
il filo	i fili	мак. конци, жици пр. fili di cotone, fili di ferro
	le fila	мак. жици (само во фразеолошки изрази) пр. tenere, reggere le fila di qualcosa
il fondamento	i fondamenti	мак. темели на наука или дисциплина пр. i fondamenti della linguistica, porre i fondamenti di una disciplina
	le fondamenta	мак. темели на градба пр. le fondamenta di un edificio
il fuso	i fusi	мак. вретена, часовни зони пр. filare con fusi, fusi orari
	le fusa	мак. предење на мачка пр. fare le fusa
il grido	i gridi	мак. рикање (на животни) пр. i gridi degli animali
	le grida	мак. викање (на луѓе) пр. sentire delle grida
il labbro	i labbri	мак. краеве, рабови пр. i labbri di una ferita, di un vaso
	le labbra	мак. усни пр. passarsi il rossetto sulle labbra
il membro	i membri	мак. членови пр. i membri del partito comunista
	le membra	мак. екстремитети пр. avere membra proporzionate
il muro	i muri	мак. сидови пр. i muri della casa
	le mura	мак. сидини, бедеми пр. le mura di una città medievale
l'osso	gli ossi	мак. животински коски, коски разгледувани одделно пр. ossi di animali, ossi di seppia, gli ossi nasali
	le ossa	мак. човечки коски, куп коски пр. le ossa del corpo umano

il frutto	i frutti	мак. ПЛОДОВИ пр. i frutti commestibili, i frutti di un lavoro
	le frutta	мак. ОВОШЈЕ пр. mangiare la frutta, frutta secca

3.3.4. Образување на именките

Именките во италијанскиот јазик можат да се поделат во неколку групи според својата структура, односно според начинот на кој тие се образувани. Именките што се составени само од корен и наставка се наречени **основни именки** (итал. *nomi primitivi*). Именките, пак, што се образувани од други зборови преку додавање префикси и / или суфикси се викаат **изведени именки** (итал. *nomi derivati*). Третата група именки се **именки со суфикс за изразување чувствен однос** (итал. *nomi alterati*). И, на крајот, именките што се добиваат со спојување на два збора се наречени **сложени именки** (итал. *nomi composti*). Така, од основната именка *carta*, преку суфиксација може да се добие изведената именка *cartoleria* или, пак, именката *cartuccia* која изразува чувствен однос, а со додавање уште еден збор може да се образува сложената именка *cartapesta*.

3.3.4.1 Изведени именки

Изведените именки се добиваат со додавање префикси или суфикси на именски, придавски или глаголски основи.

Некои од суфиксите што се користат за добивање нови именки од именски основи се:

-aio	пр. <i>giornale</i> – <i>giornalaio</i> , <i>fiore</i> – <i>fioraio</i>
-ario	пр. <i>biblioteca</i> – <i>biblotecario</i> , <i>proprietà</i> – <i>proprietario</i>
-iere	пр. <i>banca</i> – <i>banchiere</i> , <i>giardino</i> – <i>giardiniera</i>
-ista	пр. <i>auto</i> – <i>autista</i> , <i>dente</i> – <i>dentista</i>
-eria	пр. <i>pesce</i> – <i>pescheria</i> , <i>orologio</i> – <i>orologeria</i>
-ario	пр. <i>vocabolo</i> – <i>vocabolario</i> , <i>lampada</i> – <i>lampadario</i>

За образување именки од глаголска основа се користат, на пример, суфиксите:

-zione	пр. <i>operare</i> – <i>operazione</i> , <i>esportare</i> – <i>esportazione</i>
-aggio	пр. <i>atterrare</i> – <i>atterraggio</i> , <i>lavare</i> – <i>lavaggio</i>
-mento	пр. <i>cambiare</i> – <i>cambiamento</i> , <i>insegnare</i> – <i>insegnamento</i>
-ìo	пр. <i>ronzare</i> – <i>ronzio</i> , <i>mormorare</i> – <i>mormorio</i>
-tore/-trice	пр. <i>giocare</i> – <i>giocatore</i> / <i>giocatrice</i> , <i>dirigere</i> – <i>direttore</i> / <i>direttrice</i>
-ante, -ente	пр. <i>cantare</i> – <i>cantante</i> , <i>commerciare</i> – <i>commerciantе</i>

Кога основата потекнува од придавка, пак, се додаваат следните суфикси:

-ezza	пр. <i>alto</i> – <i>altezza</i> , <i>bello</i> – <i>bellezza</i>
-ìa	пр. <i>allegro</i> – <i>allegria</i> , <i>cortese</i> – <i>cortesia</i>
-ia	пр. <i>misero</i> – <i>miseria</i> , <i>superbo</i> – <i>superbia</i>
-izia	пр. <i>giusto</i> – <i>giustizia</i> , <i>furbo</i> – <i>furbizia</i>
-ità, -età, -tà	пр. <i>breve</i> – <i>brevità</i> , <i>bonario</i> – <i>bonarietà</i> , <i>fedele</i> – <i>fedeltà</i>
-itudine	пр. <i>solo</i> – <i>solitudine</i> , <i>grato</i> – <i>gratitudine</i>
-anza, -enza	пр. <i>arrogante</i> – <i>arroganza</i> , <i>paziente</i> – <i>pazienza</i>
-ismo, -esimo	пр. <i>ateo</i> – <i>ateismo</i> , <i>cristiano</i> – <i>cristianesimo</i>

Некои именки се добиваат од други именки по пат на додавање префикси, како на пример:

anti-, pre-	пр. <i>antipasto, previsto</i>
retro-	пр. <i>retrobottega, retromarcia</i>
anfi-	пр. <i>anfiteatro</i>
contro-, anti-	пр. <i>controsenso, antifascismo</i>
super-	пр. <i>superuomo</i>
meta-	пр. <i>metalinguaggio</i>
sotto-	пр. <i>sottopassaggio</i>
vice-	пр. <i>vicedirettore</i>
iper-	пр. <i>ipertensione</i>
ipo-	пр. <i>ipotensione</i>

Некои именки, пак, се образуваат и од префикси и од суфикси. Така, на пример, именката *sportello* е составена од префиксот *s-*, основата *port-* и суфиксот *-ello*.

3.3.4.2. Именки со суфикси за изразување големина и чувствен однос

Овие суфикси не го менуваат основното значење на именката, туку укажуваат на димензијата на именуваниот предмет или суштество или, пак, на ставот на говорителот кон тој предмет или суштество. Така, на пример, ако на именката *casa* (мак. *куќа*) се додадат вакви суфикси, таа и понатаму го означува истиот предмет, но прецизира истовремено дали станува збор за мала или голема куќа или, пак, за тоа дали говорителот има позитивен или негативен став:

основен збор	збор со суфикс за изразување димензија и чувствен однос	значење
casa	caserella, caserellina, casetta, casettina, casettuccia, casina, casuccia	мала куќа, куќичка
	casona, casone	голема куќа, куќиште
	casaccia	грда куќа

Именките со ваков вид суфикси во италијанскиот јазик се нарекуваат **изменети именки** (итал. *nomi alterati*) и вообичаено се делат во четири групи:

- деминутиви (итал. *diminutivi*) – именки со кои се означува нешто мало
- аугментативи (итал. *accrescitivi*) – именки со кои се означува нешто големо
- хипокористици (итал. *vezzeggiativi*) – именки со кои се означува позитивен, галовен чувствен однос
- пејоративи (итал. *peggiorativi*) – именки со кои се означува негативен, подбивен однос.

Во следната табела се дадени основните суфикси за секоја група именки и примери:

вид именки	суфикс	примери
деминутивни	-ino, -ina	tavolo > tavolino, paese > paesino, albero > alberino
	-etto, -etta	bosco > boschetto, zaino > zainetto, casa > casetta
	-ello, -ella	carrozza > carrozzella, finestra > finestrella, albero > alberello
	-otto, -otta	aquila > aquilotto, lepre > leprotto, passero > passerotto
хипокористици	-uccio, -uccia	tesoro > tesoruccio, bambina > bambinuccia, bocca > boccuccia
аугментативи	-one, -ona	casa > casona, libro > librone, naso > nasone, barca > barcone, donna > donnone
пејоративи	-accio, -accia	donna > donnaccia, figura > figuraccia, strada > stradaccia
	-astro, -astra	giovane > giovinastro, poeta > poetastro, medico > medicastro
	-ucolo, -ucola	gente > gentucola, paese > paesucolo, dottore > dottorucolo

Поделбата на овие суфикси во четири групи не е строга, особено кога станува збор за деминутивите и хипокористиците, од една страна, и за аугментативите и пејоративите, од друга. Честопати еден ист суфикс може да се користи да означи мала димензија на нешто, но и галовен однос кон нешто. Таков е случајот, на пример, со суфиксот *-ino* во зборот *manina* (мак. *раче*), кој потекнува од зборот *mano* (мак. *рака*), и во зборот *nonnina* (мак. *бабичка*), добиен по пат на суфиксација од *nonna* (мак. *баба*).

Во некои ситуации, исто така, одреден деминутивен суфикс, на пример, може да биде носител на пејоративни значења. Неколку примери повторно со суфиксот *-ino* се: *donnina* (мак. *женичка*) од *donna* (мак. *жена*), *partitino* (мак. *партиичка*) од *partito* (мак. *партија*), *dottorino* (мак. *докторче*). Значењето на овие суфикси во овие случаи зависи од значењето на основниот збор и од контекстот во кој се употребува.

Суфикси за изразување чувствен однос на говорителот во италијанскиот и во македонскиот јазик

Една од спецификите на италијанскиот јазик е големиот број именки со суфикси со кои се изразува димензија и чувствен однос, особено во споредба со латинскиот јазик и со некои европски јазици, како на пример, францускиот и англискиот јазик, во кои се користат придавки (пр. *petit chien*, *small dog*). Токму оваа карактеристика, пак, го доближува италијанскиот јазик до македонскиот, кој се одликува, исто така, со широк опсег ваков вид суфикси. И во македонскиот јазик се забележува голема разновидност, особено кај деминутивно-хипокористичките суфикси: *-е* (*меше*), *-ец* (*вешрејц*), *-ка* (*лединка*), *-че* (*коњче*), *-ица* (*водица*), *-ичка* (*керкичка*), *-це* (*селце*), *-енце* (*кученце*), *-уле* (*шорбуле*). Меѓу аугментативно-пејоративните суфикси, чиј број е помал, особено продуктивен е суфиксот *-ишије*, кој може да ги покрие и двете значења, и аугментативното (*збрадишије*) и пејоративното (*геишишије*). Уште една заедничка карактеристика на италијанскиот и на македонскиот јазик во однос на овие суфикси е можноста да се додадат повеќе суфикси на ист збор (*vecchia + etta + ina > vechiettina*; *cucina + etta + ina > cuginettina*; *девојка + че + енце > девојченце*; *срце + уле + енце > срилуенце*).

Суфикси за изразување чувствен однос на говорителот во речниците

Употребата на суфикси за искажување чувствен однос кај родените говорители на италијанскиот јазик е спонтана. Дилемите, пак, кои можат да се јават кај изучувачите на италијанскиот јазик како странски во однос на изборот на суфикси за одредена именка можат да се решат со консултирање речник. Во многу речници на италијанскиот јазик именките со суфикси за изразување големина и чувствен однос се дадени по описот на значењата на основниот збор. Така, на пример, речникот *Sabatini-Coletti*, за зборот *libro* ги дава следните изменети именки: “dim. *libretto*, *libriccino* | accr. *librone* | pegg. *libercolo*, *libraccio*”.

3.3.4.3. Сложени именки

Именките што се образуваат преку спојување два или повеќе збора се нарекуваат **сложени именки** (итал. *nomi composti*). Така, на пример, зборот *ferrovia* е составен од именките *ferro* и *via*, додека *soprannome* од предлогот *sopra* и од именката *nome*. Некои од најчестите комбинации на зборови кои влегуваат во составот на сложените именки се:

именка + именка	pescespada, arcobaleno, caffellatte
именка + придавка	cassaforte, terraferma, pellerossa
придавка + именка	mezzogiorno, mezzaluna, altopiano
придавка + придавка	sordomuto, giallorosso
глагол + именка	appendiabiti, posacenere, stuzzicadenti
глагол + глагол	dormiveglia, parapiglia
предлог + именка	dopobarba, doposcuola, senzattetto
прилог + именка	sempreverde, altoparlante
прилог + глагол	benestare, viavai

Образувањето множина кај сложените именки следи различни модели со голем број исклучоци. Во следната табела се дадени неколку основни правила за образување множина кај сложените именки:

именка + именка	<p>Кога двете именки се од ист род, се менува втората именка: <i>l'arcobaleno – gli arcobaleni; il pescecane – i pescecani</i></p> <p>Кога именките се од различен род, тогаш се менува првата именка: <i>il pescespada – i pescispada</i></p> <p>Сепак, постојат голем број исклучоци, особено кај именките каде што има сраснување на двата елемента, како на пример <i>ferrovia</i>, во кои се менува вториот елемент (<i>le ferrovie</i>). Постојат, исто така, и голем број именки кои се неменливи (пр. <i>il caffellatte – i caffellatte; il cruciverba – i cruciverba</i>).</p>
именка + придавка	<p>Се менуваат и именката и придавката: <i>la cassaforte – le casseforti; la terraferma – le terreferme</i></p> <p>Постојат и исклучоци и колебања од правилото: <i>il pellerossa – i pellerossa</i> или <i>i pellirosse; il palcoscenico – i palcoscenici</i></p>
придавка + именка	<p>Се менува само именката: <i>il mezzogiorno – i mezzogiorni</i></p> <p>Ако придавката е <i>mezza</i>, тогаш се менуваат и двата елемента: <i>la mezzaluna – le mezzelune</i></p>
придавка + придавка	<p>Се менува само втората придавка: <i>il sordomuto – i sordomuti; il giallorosso – i giallorossi</i></p>

глагол + именка	<p>Ако именката е во множина, тогаш формата останува непроменета: <i>l'appendiabiti – gli appendiabiti; lo stuzzicadenti – gli stuzzicadenti</i></p> <p>Во сложенките со именка од машки род, вклучително и сложенките со <i>mano</i>, се менува вториот елемент: <i>il parafango – i parafanghi; il passaporto – i passaporti; l'asciugamano – gli asciugamani</i></p> <p>Сложенките, пак, со именка од женски род, остануваат непроменети во множина: <i>il cavalcavia – i cavalcavia; il posacenere – i posacenere</i></p>
глагол + глагол	<p>Именката останува непроменета: <i>il dormiveglia – i dormiveglia; il parapiglia – i parapiglia</i></p>
предлог + именка прилог + именка	<p>Сложената именка го менува вториот елемент кога се од ист род: <i>il soprannome – i soprannomi; il dopopranzo – i dopopranzo; il sempreverde – i sempreverde</i></p> <p>Сложената именка останува непроменета во множина ако именките се од различен род: <i>il dopobarba – i dopobarba; il senzatetto – i senzatetto</i></p>
прилог + глагол	<p>Именката останува непроменета: <i>il benessere – i benessere; il viavai – i viavai</i></p>

4. Прашања и вежби

ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК ОД СИНХРОНИСКА И ОД ДИЈАХРОНИСКА ПЕРСПЕКТИВА

1. Местото на италијанскиот јазик меѓу светските јазици

- Во кои држави во светот се говори италијанскиот јазик и во кои од нив италијанскиот е официјален јазик?
- На кое семејство јазици му припаѓа италијанскиот јазик?
- Кои други јазици, покрај италијанскиот, се дел од ова семејство и каде се говорат?
- Од каде води потекло името на ова семејство?
- Каков јазик е италијанскиот според типолошката класификација?
- Кои се најважните особености на италијанскиот јазик на фонолошко рамниште?
- Кои се најважните особености на италијанскиот јазик на морфолошко рамниште?
- Кои се најважните особености на италијанскиот јазик на синтаксичко рамниште?

1. Следните прашања одговорете ги врз основа на податоците дадени во електронската база на податоци за јазиците во светот [Ethnologue](#).

- Колку јазици и говорители брои индоевропското семејство на јазици, според [Ethnologue](#)? _____
- На кое место се наоѓа италијанскиот јазик на листата на најзборувани јазици во светот според [Ethnologue](#)? _____
- Кои податоци се дадени за италијанскиот јазик во [Ethnologue](#) во однос на наведените параметри?

- дијалекти

- најважни типолошки особености

- процент на население кое употребува стандарден италијански јазик

- процент на население во 1861 год. кое зборувало италијански јазик

- земји во кои се говори

Развојот на италијанскиот јазик низ вековите

- Во кој период се јавува италијанскиот јазик? Како настанал италијанскиот јазик?
- Кои се основните разлики меѓу латинскиот и италијанскиот јазик на фонетско, морфолошко и синтаксичко рамниште?
- Кој јазик е наречен италијански народен или *вулгарен* јазик?
- Кои се првите документи на италијански јазик?
- На кој говор се темели италијанскиот јазик?
- Кои биле најголемите автори што пишувале на овој говор и кои се нивните најважни дела?
- На што се однесува терминот *questione della lingua*?
- Во што се состои заслугата на Бембо во однос на кодификацијата на италијанскиот јазик?
- Дали италијанскиот јазик претрпел големи промени од своето настанување до денес? На што се должи тоа?
- Кој е најголемиот придонес на италијанската лингвистика во светски рамки?
- Како била опишана лексиката на италијанскиот јазик во Речникот на Круска?
- Објасни ја симболиката на името на Академијата Дела Круска.
- Кои фактори придонеле за ширење на употребата на италијанскиот јазик во XVIII век?
- Кој е придонесот на Манцони во осовременувањето на италијанскиот јазик?
- Дали обединувањето на Италија значело веднаш и јазично обединување? Зошто?
- Кои се главните варијанти на италијанскиот јазик во однос на комуникативната ситуација, каналот и нивото на образование на говорителите?

1. Со помош на речникот [Il Nuovo De Mauro](#) откријте од кои латински зборови потекнуваат следните зборови:

итал.	acqua	amico	libero	salute	settembre	sogno	spazio
лат.							

2. Наведете од кои латински зборови потекнуваат овие зборови и кои фонетски промени се забележуваат при преминот од латински во италијански јазик:

- отпаѓање на завршната согласка (пр. лат. *fontem* > итал. *fonte*)
- соноризација на безвучни согласки (пр. лат. *scutum* > итал. *scudo*)
- палатализација пред самогласки од преден ред (пр. лат. *cenam* /ke:nam/ > итал. *cena* /tʃena/)
- отпаѓање на *h* на почеток на зборот (лат. *homo* > итал. *uomo*)

италијански	латински	фонетска промена
dente		
gente		
lago		
cibo		
abito		

3. Една од најголемите новини во италијанскиот јазик во однос на латинскиот јазик е појавата на сложени глаголски времиња, односно времиња кои се прават со помошните глаголи *avere* и *essere*.

- 3.1. Пополнете ја следната табела со сложените глаголски времиња за начините во италијанскиот јазик според изворот [Grammatica italiana Treccani](#).
- 3.2. Во втората колона од табелата наведете пример за секое време од конјугацијата на глаголот [amare](#).

Modo (начин)	сложени глаголски времиња	пр. од глаголот <i>amare</i>
Indicativo	1.	1л. едн.
	2.	1л. едн.
	3.	1л. едн.
	4.	1л. едн.
Congiuntivo	1.	1л. едн.
	2.	1л. едн.
Condizionale	1.	1л. едн.
Infinito	1.	
Gerundio	1.	
Participio	1.	

4. Во продолжение е даден извадок од првото пеење од *Пеколојѝ* од Данте на италијански и на македонски јазик. Целиот текст можете да го прочитате [тука](#).

<p>Nel mezzo del cammin di nostra vita mi ritrovai per una selva oscura ché la diritta via era smarrita.</p> <p>Ah quanto a dir qual era è cosa dura esta selva selvaggia e aspra e forte che nel pensier rinova la paura!</p> <p>Tant'è amara che poco è piú morte; ma per trattar del ben ch'io vi trovai, dirò dell'altre cose ch'i' v'ho scorte.</p> <p>Io non so ben ridir com'io v'entrai, tant'era pieno di sonno a quel punto che la verace via abbandonai.</p> <p>Ma poi ch'i' fui al piè d'un colle giunto, là dove terminava quella valle che m'avea di paura il cor compunto,</p> <p>guardai in alto, e vidi le sue spalle vestite già de' raggi del pianeta che mena dritto altrui per ogni calle.</p> <p>Allor fu la paura un poco queta che nel lago del cor m'era durata la notte ch'i' passai con tanta pièta.</p> <p>E come quei che con lena affannata uscito fuor del pelago alla riva si volge all'acqua perigliosa e guata,</p> <p>cosí l'animo mio, ch'ancor fuggiva, si volse a retro a rimirar lo passo che non lasciò già mai persona viva.</p> <p>(од www.liberliber.it)</p>	<p>На средина од мојот живот земен вистинскиот го изгубив јас пат: се најдов в шума сам, сред густеж темен.</p> <p>А таа шума, дива, чуден кат -што да речам? – во трње, в буж сета, сред срце раѓа спомен, страв и лад.</p> <p>Погорчлива одвај е смртта клета! Но, за блаженството, за ликот мил, ќе раскажам за сè што таму сретнав.</p> <p>А како, кога патот ми се скрил, јас не знам, ништо не можам да речам: од сонот мора пијан да сум бил.</p> <p>Подножјето штом почнав да го сечам, во срцето го сетив стравот сал, и пред да почнам по рид да се влечам.</p> <p>Јас кренав поглед, видов: сонце-ал огреало во таа рана зора врз плеките на ридот стрмен мал.</p> <p>Па здивна душа, иако бев в гора... А стравот, што во крвта стана мраз во ноќта, – сетив како топи кора.</p> <p>И како патник што во еден час – од бура спасен – гледа в далги бесни со кои водел бој за својот спас, –</p> <p>се запре духов мој. Врз спили тесни, од кои демне само грозна смрт а човек стапна, – кренав очи лесни.</p> <p>(од <i>Пеколоџи</i>, 2006, препев Георги Сталев)</p>
--	---

- Погледнете го ова [видео](#) во кое ќе можете да го слушнете првото пеење. Обидете се да го следите видеото читајќи го истовремено и текстот на италијански. Повеќе видеа со читања на други пеења можете да погледнете на сајтот на [Società Dante Alighieri](#).
- Една од првите печатени верзии на *Божественајта комедија* е една [инкунабула](#) во Библиотеката на Академијата Дела Круска. Разгледајте ја и погледнете го истиот извадок од Првото пеење од *Пеколоџи* на стр. 34.

5. Какви материјали во дигитален формат можат да се консултираат на сајтот на [Академијата Дела Круска](#)?

6. Во продолжение е даден почетокот на романот *Promessi sposi* од Манцони на италијански и на македонски јазик. Погледнете го следното [видео](#) и обидете се истовремено да го читате текстот:

Quel ramo del lago di Como, che volge a mezzogiorno, tra due catene non interrotte di monti, tutto a seni e a golfi, a seconda dello sporgere e del rientrare di quelli, vien, quasi a un tratto, a restringersi, e a prender corso e figura di fiume, tra un promontorio a destra, e un'ampia costiera dall'altra parte; e il ponte, che ivi congiunge le due rive, par che renda ancor più sensibile all'occhio questa trasformazione, e segni il punto in cui il lago cessa, e l'Adda rincomincia, per ripigliar poi nome di lago dove le rive, allontanandosi di nuovo, lascian l'acqua distendersi e rallentarsi in nuovi golfi e in nuovi seni. La costiera, formata dal deposito di tre grossi torrenti, scende appoggiata a due monti contigui, l'uno detto di san Martino, l'altro, con voce lombarda, il Resegone, dai molti suoi cocuzzoli in fila, che in vero lo fanno somigliare a una sega: talché non è chi, al primo vederlo, purché sia di fronte, come per esempio di su le mura di Milano che guardano a settentrione, non lo discerna tosto, a un tal contrassegno, in quella lunga e vasta giogaia, dagli altri monti di nome più oscuro e di forma più comune. Per un buon pezzo, la costa sale con un pendio lento e continuo; poi si rompe in poggi e in valloncelli, in erte e in ispianate, secondo l'ossatura de' due monti, e il lavoro dell'acque.

(од www.liberliber.it)

Ракавот од езерото Комо што гледа кон југ, меѓу две непрекинати планински вериги, сиот во заливи и заливчиња, зависно од неговите испакнатинки и вдлабнатинки, се случува, речиси одеднаш, да се стесни и да добие тек и изглед на река, меѓу еден 'рт десно и едно пошироко крајбрежје од спротивната страна; а мостот, кој на тоа место ги спојува двата брега, навидум ја прави уште позабележлива за окото таквата преобразба и го означува местото каде што езерото завршува и почнува реката Ада, за подоцна одново да се нарече езеро онаму каде што двата брега, повторно оддалечувајќи се, дозволуваат водите да се рашират и да се смират во нови заливи и во нови заливчиња. Крајбрежјето, создадено од таложето на три големи планински реки, се спушта благо низ падините на два соседни рида, едниот наречен Свети Мартин, другиот со ломбардиски назив, *Резеѓоне*, што значи голема бичкија, поради неговите многубројни, праволиниски наредени ниски врвови, кои навистина прават да личи на бичкија: така што нема човек што на прв поглед, под услов да стои отспротива, на пример на миланските сидишта што гледаат кон север, нема веднаш да го распознае поради таквиот белег, по тој долг и различен срт, од другите ридови со непознато име и со посекојдневна форма.

(од *Свршеници*, 2013, превод Марија Грација Цветковска)

3. Италијанскиот јазик и дијалектите

- Како се објаснува виталноста на дијалектите на италијанскиот јазик?
- На колку групи се делат дијалектите на италијанскиот јазик?
- Кои се двете основни линии што ја делат Италија во однос на дијалектите?

1. Одговорете на наведените прашања врз основа на податоците од базата [Ethnologue](#):

- Дали има разлика меѓу дијалектите во однос на нивната блискост со стандардниот италијански јазик?

- Дали во листата на дијалекти фигурира сардскиот дијалект?

- Кои дијалекти би можеле да се сметаат за посебни јазици?

- Каква забелешка е дадена во однос на дијалектот што се говори во Неапол?

- Со кој јазик се слични северните дијалекти на италијанскиот јазик?

- Со кој романски јазик италијанскиот покажува најголема сличност во однос на лексиката?

2. Во електронската база [VIVALDI](#) може да се слушне како еден ист збор, реченица или текст се изговорени на различни дијалекти. Следните вежби направете ги слушајќи примери од оваа база.

- Слушнете како се изговара зборот *il pane* во различни делови од Италија.
- Слушнете како реченицата *L'acqua è calda* е изговорена во различни места во Италија. Кој од примерите најмногу се разликува од тосканскиот изговор?
- Слушнете го почетокот на *Параболаиџа за блудниоџи син* (итал. *Parabola del figliol prodigo*) на дијалектите и/или јазиците што се говорат во [Vinci](#) и [Firenze](#) (Тоскана), [Genova](#) (Лигурија), [Castelvetere in Val Fortore](#) (Кампанија) и [Cagliari](#) (Сарденија). Истовремено читајте го текстот на параболата и одредете кој од примерите е најблизок до пишаниот текст.
- Одберете го Регионот Пуља (*Puglia*) и во делот за фонетика (*parte fonetica*) слушнете како се изговара зборот *l'acqua* во различни делови од Пуља.

1. Споредете ги овие регионални изговори со стандардниот изговор на овој збор во речникот [DOP](#).
2. Кој од изговорите е најблиску, а кој најдалеку од стандардниот изговор? Дали изговорот ве асоцира на некој друг европски јазик? Обидете се да го објасните ова отстапување истражувајќи за историјата на тоа место.

- Наведете неколку малцински јазици застапени во базата [VIVALDI](#) и места во Италија во кои се говорат. Слушнете неколку примери за секој јазик.

малцински јазици	место
франко-провансалски	Ala di Stura (Пјемонте)

3. Геосиноними (итал. *geosinonimi*) се синоними што се користат во различни места на одредена територија, поточно во различни дијалекти. Претставете ги табеларно геосинонимите на зборовите *ragazzo*, *idraulico* и *lavabo* наведени во *Enciclopedia dell'italiano*:

ragazzo	idraulico	lavabo
caruso, picciotto (Сицилија)		

4. Една од најпознатите италијански песни, [O sole mio](#), е напишана на неаполитански дијалект. Во продолжение е дадена песната во оригиналната верзија и во превод на италијански јазик. Слушнете ја песната и потцртајте ги разликите во двата текста:

<p>‘O sole mio</p> <p>Che bella cosa è 'na jurnata 'e sole n'aria serena doppo 'na tempesta pe' ll'aria fresca pare già 'na festa che bella cosa 'na jurnata 'e sole.</p> <p>Ma n'atu sole cchiù bello, oi nè 'o sole mio sta 'nfronte a te! 'o sole o sole mio sta 'nfronte a te ... sta 'nfronte a te.</p> <p>Luceno 'e llastre d'a fenesta toia; 'na lavannara canta e se ne vanta e pe' tramente torce, spanne e canta luceno 'e llastre d'a fenesta toia.</p> <p>Ma n'atu sole cchiù bello, oi nè 'o sole mio sta 'nfronte a te! 'o sole o sole mio sta 'nfronte a te ... sta 'nfronte a te.</p> <p>http://www.edizionidicrusca.it/</p>	<p>O sole mio</p> <p>Che bella cosa è una giornata di sole quando l'aria è serena dopo la tempesta per l'aria fresca tutto sembra una festa che bella cosa è una giornata di sole.</p> <p>Ma un altro sole più bello, oh bambina il mio sole sta in fronte a te! il sole... il sole mio sta in fronte a te, sta in fronte a te.</p> <p>Brillano i vetri della tua finestra una lavanderina canta e se ne vanta strizza i panni, li stende e canta brillano i vetri della tua finestra.</p> <p>Ma un altro sole più bello, oh bambina il mio sole sta in fronte a te! il sole... il sole mio sta in fronte a te, sta in fronte a te.</p>
--	---

4.1.4. Влијанието на италијанскиот јазик врз другите светски јазици

- Како се објаснува навлегувањето на италијанизмите во другите јазици?
- Во кои области се сретнуваат најголем број италијанизми?
- Наведете неколку италијанизми во македонскиот јазик.
- Дали е научно оправдано мислењето дека италијанскиот јазик е музикален?

1. Наведете ги италијанизмите во македонскиот јазик кои потекнуваат од следните зборови:

maccheroni		mozzarella	
lasagne		prosciutto	
spaghetti		scampi	
ricotta		magenta	
risotto		gnocchi	
salami		agrumi	
mortadella		adagio	
acquarello		arabesco	
carciofo		bagattella	
pastello		baldacchino	

2. Со помош на базата [OIM](#) (*Osservatorio degli Italianismi nel Mondo*) откријте како гласат италијанизмите што потекнуваат од наведените зборови и изрази:

итал.	фр.	англ.	герм.
fascismo			
biennale			
al dente			
tifoso			
catenaccio			

3. Со помош на базата [OIM](#) (*Osservatorio degli Italianismi nel Mondo*) откријте од кој италијански збор потекнува именката *flu* во англискиот јазик? Како гласи полната форма на овој италијанизам? Како, пак, гласи овој италијанизам во македонскиот јазик?

4. Зборот *џонгола* е италијанизам (итал. *gondola*). Споредете го значењето на италијанскиот и на македонскиот збор во еднојазични речници и одредете дали значењата се совпаѓаат.

5. Погледнете го видеото [La musica parla italiano](#) и наведете кои италијанизми од областа на музиката се јавуваат во него.

ФОНЕТИКА И ФОНОЛОГИЈА

Основни поими

- Што е фонетика, а што фонологија?
- Дефинирајте ги поимите *фонема* и *џрафема*.
- Кои органи се дел од говорниот апарат на човекот?
- Објаснете го процесот на артикулација.
- Кои се италијанските термини за поимите *фонетика*, *фонологија*, *глас*, *буква* и *фонема*?
- Ставете ги прстите на грлото и обидете се да ги изговорите најнапред гласовите /a/ и /v/, а потоа и гласот /f/. Кога го чувствувате треперењето на гласилките?
- Наведете примери на минимални парови на зборови во италијанскиот јазик.
- Што е тоа Меѓународна фонетска азбука?

1. Погледнете го следното [видео](#) за Меѓународната фонетска азбука и одговорете на прашањата:

- За што се користи Меѓународната фонетска азбука?

- Според кои критериуми се распределени согласките во табелата?

- Што означува белата, а што сивата боја на празните полиња во табелата за согласки?

- Според кои критериуми се распределени самогласките во табелата?

- Какви гласови се дифтонзите?

Азбука

- Колку букви брои азбуката на италијанскиот јазик и кои се тие?
- Колку фонеме има во италијанскиот јазик? Кои се тие?
- Дали секоја буква соодветствува само на еден глас? Одговорот поткрепете го со примери.
- Дали еден глас може да се напише на повеќе начини? Одговорот поткрепете го со примери.
- Која буква во италијанскиот јазик не се изговара?
- Како е претставен изговорот на зборовите во еднојазичните речници на италијанскиот јазик?
- Дали фонолошкиот систем на италијанскиот јазик и на македонскиот се совпаѓаат?

1. Подредете ги следните зборови по азбучен ред:

- casa, cittadino, società, sciarpa, zucchero, aereo, lettera, divano

- pilota, pianta, pulire, partire, pronomi, parola, paura, piazza, prova

- studiare, sole, splendido, sbaglio, subito, se, suonare, salire, succo, sport

- crescere, cucina, croce, cosa, comunicare, confine, conoscenza, curioso

- formula, forza, fumo, fortuna, folla, festa, ferro, fuoco, famiglia, fantasia

2. Напишете ја италијанската азбука.

A (a)	B (bi)				

3. Прочитајте ги на глас следните зборови буква по буква:

- carta, anche, bella, viso, televisione, giornale, lavagna, etica, virtù, essere
- quadro, musica, auto, asciugamano, Rinascimento, argomento, occasione
- aquila, zaino, intellettuale, invito, biglietto, bottiglia, mercoledì, teatro
- aggettivo, avere, qualità, rana, lupo, volpe, pesce, pesca, libro, teatro.

4. Изговорете ги вашето име и презиме буква по буква, а потоа и со помош на т.н. [телефонска азбука](#).

5. Повторете ја претходната вежба со следните лични имиња:

Andrea, Sonja, Aleksandar, Mario, Tiziano, Evgenija, Sofija, Kostadin, Ohrid, Skopje, Bitola, Galichnik, Gligorov, Stojanovski, Pelister, Korab

6. Погледајте го следното [видео](#) на кое роден говорител на италијанскиот јазик ја чита азбуката. Погледнете го повторно видеото повторувајќи ги буквите на глас.

7. Како се транскрибирани следниве италијански зборови во речникот [DIPi](#)?

scena		scuola	
scivolo		scienza	
conoscere		scendere	
scopo		scappato	
scusa		sciogliere	
scelta		scaduto	
schiena		schiaccia	

8. Како гласат зборовите чии транскрипции се дадени во табелата?

'batʃo		'ʃento	
'ʃao		ʃer'vello	
'kalfjo		'doltʃe	
'ʃeko		fe'liʃe	
'ʃinema		ener'dzia	
ʃit'ta		'dʒoko	
'dʒeʃi		'dʒorno	
vi'ʃino		'dʒurno	

Самогласки

- Колку вокали брое италијанскиот јазик?
- За кој говор е карактеристично присуството на отворен и затворен изговор на вокалите *e* и *o*?
- Наведете неколку зборови во кои има отворен и затворен изговор на *e* и *o*.
- Дали отворен и затворен изговор на вокалите *e* и *o* се јавува во сите слогови?
- Која е најголемата разлика меѓу вокалните системи на латинскиот и на италијанскиот јазик?
- Кои сличности и разлики ги забележувате меѓу италијанскиот и македонскиот вокален систем?

1. Погледнете го следново видео за [артикулација на самогласки](#).

2. Слушнете ги следните зборови во речникот [DOP](#) и обидете се да ги повторите на глас неколкупати обрнувајќи особено внимание на изговорот на вокалите *e* и *o*.

sen <u>z</u> a	/ɛ/	o <u>r</u> o	/ɔ/
pen <u>s</u> iero	/ɛ/	sto <u>r</u> ia	/ɔ/
ce <u>r</u> a	/e/	erro <u>r</u> e	/o/
ave <u>r</u> e	/e/	amo <u>r</u> e	/o/

3. Со помош на речникот [DOP](#), одредете дали во следните зборови подвлечените вокали имаат отворен или затворен изговор. Отворениот изговор означете го со знакот \ над вокалот, а затворениот со знакот / (пр. è и é):

donna, cogliere, vostro, stop, ginocchio, feroce, noce, rumore, attore
ieri, piede, insieme, senso, silenzio, criterio, tenere, avere, bere

4. Пополнете ги празните места во следните зборови со вокали:

c__ttà, nu__vo, fel__ce, am__re, cu__re, ogg__tto, v__nti, st__dio, piac__re, um__no,
m__ndo, temp__, n__mero, p__co, vitt__ma, passi__ne, fium__, succ__sso, v__canza, sal__re,
sc__ndere, am__re, grazi__, appunt__mento, cittad__no, p__nte, lu__go, est__te, unit__.

5. Слушнете ја песната *Nel blu dipinto di blu* од Доменико Модуњо и пополнете ги празните места во зборовите со вокали. Обрнете внимание на извиците и на зборовите што се пишуваат со акцент.

<p>Penso che un s__gno così non ritorni m__i più, mi diping__vo le m__ni e la faccia di blu. Poi d'improv__so venivo d__l vento rap__to, e incominci__vo a volare nel ci__lo infini__.</p> <p>Vol__re, oh oh, cantare, __h __h oh oh. Nel blu dipint__ di blu, felice di st__re lassù.</p> <p>E vol__vo vol__vo felice più in __lto del sole ed anc__ra più su mentre il m__ndo pian piano spar__va lontano l__ggiù. Una musica d__lce suonava solt__nto per me. Volare...</p>	<p>Ma tutti i sogni nell'__lba svan__scon perché quando tram__nta la luna li p__rta con sé. Ma io cont__nuo a sogn__re negli occh__ tuoi b__lli che sono blu c__me un cielo tr__punto di st__lle...</p> <p>Volare, oh oh cantare, oh oh oh oh. Nel blu degl__ occhi tu__i blu felice di stare qu__ggiù.</p> <p>E cont__nuo a volare felic__ pi__ in alto del sole ed ancora più s__ mentre il mondo pi__n piano scompare negli __cchi tuoi blu La tua voce è una musica dolce che suona per me.</p>
--	---

Согласки

- Дали сите согласки во италијанскиот јазик соодветствуваат на една фонема? Одговорот поткрепете го со примери.
- Дали постојат фонеме во италијанскиот јазик што се пишуваат со повеќе букви? Одговорот поткрепете го со примери.
- Како се делат согласките во однос на начинот на образување?
- Како се делат согласките во однос на местото на образување на пречката?
- Како се делат согласките во однос на тоа дали гласилките треперат или мируваат?
- Кои разлики ги забележувате меѓу италијанскиот и македонскиот консонантски систем?
- Дали фонемата /r/ може да има во италијанскиот јазик функција на самогласка, како што е тоа случајот во македонскиот јазик (пр. *врв*, *ѝрв*)?

1. Погледнете го следново видео за [артикулација на согласки](#).

2. Буквите *s* и *g* можат да имаат палатален изговор (итал. *palatale*), /tʃ/ и /dʒ/, или веларен изговор (итал. *velare*), /k/ и /g/. Заокружете ги зборовите во кои *s* и *g* имаат палатален (мек) изговор:

cane, cena, ciliegia, cuore, gelato, giro, lago, laghi, amico, amica, medico, medici, sedici, fuoco, medicina, principessa, caldo, bocca, energia, ginocchio, guerra, uguale, figura, eccezione, gita, spingere, collega, gamba, magari, ragazza, gente, intelligente.

3. Анализирајте ги согласките што влегуваат во состав на наведените зборови според начинот и местото на образување:

dente /'dɛnte/		pagina /'padʒina/	
/d/	преградна забна (occlusiva dentale)	/p/	
/n/		/dʒ/	
/t/		/n/	
gnocchi /'ɲɔkki/		fare /'fare/	
/ɲ/		/f/	
/k/		/r/	
scelta /'ʃelta/		moglie /'moʎʎe /	
/ʃ/		/m/	
/l/		/ʎ/	

4. Кои фонеме одговараат на описите во табелата? Наведете и примери на зборови од речникот [DIPI](#) што ја содржат таа фонема.

опис	фонема	пример
occlusiva bilabiale sorda orale	/p/	pane /'pane/
occlusiva bilabiale sonora orale		
occlusiva bilabiale sonora nasale		
occlusiva dentale sorda orale		
occlusiva dentale sonora orale		
occlusiva dentale sonora nasale		
occlusiva palatale sonora nasale		
affricata alveolare sorda		
affricata alveolare sonora		
affricata alveopalatale sorda		
affricata alveopalatale sonora		
costrittiva labiodentale sorda		
costrittiva labiodentale sonora		
costrittiva alveolare sorda		
costrittiva alveolare sonora		
costrittiva alveolare sonora		
costrittiva alveolare sonora		
costrittiva alveolare sonora		
costrittiva alveopalatale sorda		
costrittiva palatale sonora		

5. Во следната [табела](#) пронајдете ги фонемите карактеристични за италијанскиот јазик и слушнете го нивниот изговор.

6. Слушнете го изговорот на англискиот збор [language](#).

- Како е транскрибиран во речникот Collins?
- Кои фонеме ги има во овој збор што се типични за англискиот, но не и за италијанскиот јазик?

-
- Пронајдете ги во [табелата](#) и слушнете го нивниот изговор.

7. Транскрибирајте ги следните зборови и пронајдете ги фонемите што не се типични за италијанскиот јазик:

жена _____ ġердан _____
 кумур _____ хипотеза _____

- Слушнете го [изговорот](#) на овие фонеме.

Полусогласки, дифтонзи и трифтонзи

- Какви гласови се полусогласките?
- Кои фонеме се полусогласки во италијанскиот јазик?
- Што е дифтонг? Наведете пример за дифтонг во италијанскиот јазик.
- Кои комбинации на вокали можат да дадат дифтонг во италијанскиот јазик?
- Што е трифтонг? Наведете примери за трифтонзи во италијанскиот јазик.
- Кои комбинации на вокали можат да дадат трифтонг во италијанскиот јазик?
- Дали дифтонзите и трифтонзите се делат при поделба на зборовите на слогови?
- Што е тоа подвижен дифтонг?

1. Одредете ги дифтонзите во следните зборови:

	дифтонг		дифтонг		дифтонг
aria		lei		bianco	
dieci		noi		olio	
internazionale		seguire		uguale	
chiudere		ieri		causa	
lingua		automobile		europeo	

2. Одредете ги трифтонзите во следните зборови:

	трифтонг		трифтонг		трифтонг
cambiai		puoi		guai	
miei		vuoi		aiuola	
suoi		pronunciai		studiai	

Хијат

- Што е хијат?
- Кога се јавува хијат?
- Што се случува со хијатот при поделбата на зборовите на согласки?

1. Пронајдете ги хијатите во следните зборови:

	хијат		хијат		хијат		хијат
straordinario		eroe		paese		teatro	
poesia		via		linea		energia	
creatura		spia		poeta		beato	
rientrare		riunire		triangolo		maestro	

2. Одредете ги дифтонзите и хијатите во наведените зборови. Внимавајте: во некои зборови нема ниту дифтонг ниту хијат.

rifiutare		allegria		simpatia		giorno	
mangiare		piatto		paura		mai	
farmacia		nuovo		giallo		assai	
teoria		tuo		zia		guerra	
riaprire		scuola		adeguato		oasi	
poesia		agenzia		sangue		fiaba	
possiede		cuoco		suono		calcio	

3. Пополнете ги следниве зборови со дадените хијати и проверете ги одговорите во речникот [Nuovo De Mauro](#):

ee, eo, io (i-o), ua (ù-a), ei (e-i), ia (i-a), eo, ae, oe, ia (i-a)

mormor ____, t ____, caff ____, na, bug ____, m ____, l ____, ne, europ ____, p ____, se, lin ____, er ____

4. Обрнете внимание на изговорот на хијатите во следниве зборови. Слушнете како се изговараат во речникот [DOP](#) и повторете ги неколкупати.

paese	poesia	idea	biennale	pio
beato	allergia	neanche	via	fotografia
paura	oasi	riunione	riavere	teatro

Изговор на согласките s и z

- Како се изговара консонантот s во италијанскиот јазик?
- Како се изговара консонантот z во италијанскиот јазик?
- Кога консонантот s има звучен изговор? Одговорот поткрепете го со примери.
- Кога консонантот s има безвучен изговор? Одговорот поткрепете го со примери.
- Кога консонантот z има звучен изговор? Одговорот поткрепете го со примери.
- Кога консонантот z има безвучен изговор? Одговорот поткрепете го со примери.

1. Со помош на речникот [DOP](#), одредете каков изговор има консонантот s во следните примери:

	звучен / безвучен		звучен / безвучен
sbaglio		nascondere	
sloveno		sonno	
sera		scala	
crisi		aspettare	
specchio		speranza	
basso		sbagliare	
sdraiare		santo	
sviluppo		stupido	
sbattere		smettere	
sfortuna		smorfia	
sposo		rosso	
cortese		passione	

2. Со помош на речникот [DOP](#), одредете каков изговор има консонантот z во следните примери:

	звучен / безвучен		звучен / безвучен
pazienza		sapienza	
pazzo		altezza	
zaino		bellezza	
zeta		zaino	
spazio		laziale	
pezzo		azzurro	
zero		Svezia	
puzzo		zio	
realizzare		autorizzare	
La Spezia		abitazione	
calza		zona	
zanzara		dichiarazione	

3. Слушнете го изговорот на наведените зборови во речникот [DOP](#) обрнувајќи особено внимание на согласките *s* и *z*. Транскрибирајте ги со помош на речникот [DIPi](#):

studente		zaino	
azoto		sabato	
piazza		azzurro	
scaduto		curiosità	
sole		sbadiglio	

4. Во следната табела се дадени зборови кои ги содржат буквите *s* и *z*. Прочитајте ги на глас и одредете дали станува збор за звучен или безвучен изговор на овие букви.

canzone		stomaco		bellezza	
sasso		impulsivo		palazzo	
suono		notizia		importanza	
francese		direzione		zona	
realizzare		realizzazione		impossibile	

5. Слушнете го изговорот на зборовите *casa, cosa, così* во речникот [DOP](#). Како се изговара согласката *s*?

Диграфи и триграфи

- Што е тоа диграф?
- Кои комбинации на букви се диграфи во италијанскиот јазик?
- Што е тоа триграф?
- Кои комбинации на букви се триграфи во италијанскиот јазик?

1. Одредете каков изговор имаат согласките *s* и *g* во наведените примери.

ciabatta		gamba	
camera		gola	
giornale		cane	
giardino		giubotto	
canzone		bicicletta	
gamba		capitale	
cittadino		oggetto	
pagina		dolce	
coda		cucina	
felice		compagno	

2. Во примерите од претходната вежба одредете во кои зборови има диграфи во кои влегуваат с и g.

3. Пронајдете ги диграфите во следните зборови:

degno		egli		chiesa	
laghi		pesce		ghiaccio	
agli		giugno		degli	
chiave		nascita		legno	
nascere		che		unghia	

4. Пронајдете ги триграфите во следните зборови:

assomigliare		scienza		luglio	
coscienza		svegliare		sciocchezza	
moglie		ambasciata		pigliare	
bottiglia		sciogliere		rovesciare	
asciugare		scegliere		tagliare	

5. Одредете ги диграфите и триграфите во следните зборови. Внимавајте: некои зборови не содржат диграфи и триграфи.

giorno, impegno, luglio, montagna, famiglia, inglese, scelta, lasciare, scatola, scherzo, chiave, provincia, società, cielo, calcio, giallo, mangiare, giovane, meglio, foglio, foglia, rovesciare, giugno, pesce, signore, biglietto, spegnere, voglia, scena, uscire, nascita, anche, chiesa, baciare

6. Одредете дали во следните зборови има диграф, триграф, дифтонг, трифтонг или хијат, како во примерите:

	диграф	триграф	дифтонг	трифтонг	хијат
piangere	/	/	ia	/	/
insegnare	gn	/	/	/	/
nascita					
scienza					
riuscire					
scegliere					
cominciare					
socialista					
ognuno					
ciascuno					

pizzeria					
poesia					
stanchezza					
orologio					
insegnante					
sciarpa					
vuoi					
piano					
cogliere					
affermazione					
giornalista					
agenzia					
riacquistare					
ambasciatore					
cuoio					
autunnale					

7. На сајтот [Languageguide](#) ќе најдете интерактивна вежба за усвојување зборови со кои се означуваат делови од лицето. Слушнете како се изговараат овие зборови и напишете ги во првата табела, а потоа издвојте ги оние во кои има диграфи и триграфи.

Зборови со диграфи и триграфи:

2.1.1 Буквата *h*

- Кога се користи буквата *h* во италијанскиот јазик?
- Наведете примери на зборови во кои буквата *h* има разликувачка функција.
- Наведете примери на зборови во кои буквата *h* се користи за добивање веларен (тврд) изговор на консонантите *c* и *g*.
- Наведете примери на зборови кои почнуваат со буквата *h*.

1. Во следниве примери одредете на кои места треба да се додаде буквата *h*:

Non _____ o più soldi.	-Vieni con me _____ o rimani qui?
Ho dato il libro _____ Stefano.	Maria _____ a una sorella e un fratello.
Ogni _____ anno vado a sciare.	Loro _____ anno ragione.
_____ ai una penna?	Ho dato i libri _____ ai ragazzi.

2. Со помош на речникот [DOP](#) одговорете дали буквата *h* се изговара во овие примери:

habitat	_____	hotel	_____
Haiti	_____	Hiroshima	_____
ha	_____	hamburger	_____
Hannover	_____	harem	_____
Hawaii	_____	hippy	_____

3. Некои од странските зборови од претходната вежба имаат двоен изговор, изворен и адаптиран. Наведете барем еден таков пример.

4. Наведете најмалку пет збора што почнуваат со буквата *h* наведени во речникот [Sabatini Coletti](#). Со помош на речникот [DOP](#) одредете дали *h* се чита:

Буквата *q*

• Како се изговара буквата <i>q</i> и со која друга буква има ист изговор? • Кои се причините за ова?

1. Со помош на речник одредете дали овие зборови се пишуваат со *sq*, *qq*, *ss*, *qi* или *si*:

a ___ istare (купува)	a ___ a (вода)	s ___ ola (училиште)
so ___ adro (неред)	___ esto (ова)	___ aderno (тетратка)
a ___ ettare (прифаќа)	___ anto (колку)	___ i (релативна замена)
___ ale (кој)	a ___ ila (орел)	___ otidiano (секојдневен)
___ ore (срце)	s ___ tere (тресе)	profi ___ o (плоден)

Буквите *j, k, w, x* и *y*

- Во кои зборови се употребуваат буквите *j, k, w, x* и *y*?

1. Во следните зборови додајте *j, k, w, x* или *y* на празното место за да добиете збор што се користи во италијанскиот јазик:

___ enofobo	___ alzer	___ indsurf	___ ebab
___ araoke	___ oga	___ ilofono	___ eek-end
___ iller	___ ogurt	___ uppie	___ acuzzi
___ onio	abat ___ our	___ amikaze	___ hisky

2. Проверете како се изговараат зборовите од претходната вежба во речникот [DOP](#) или во речникот [DIPI](#).

Удвојување на согласките

- Кои се најчестите случаи кога согласките се удвојуваат?
- Наведете примери на зборови со удвоени согласки.

1. Слушнете ги овие зборови во речникот [DOP](#) обрнувајќи внимание на изговорот на удвоените согласки. Слушнете го зборот неколкупати и повторете го на глас.

mamma	possibile	Ferrari	affetto
errore	bottiglia	coppa	città
corretto	Donatello	attirare	nebbia
accanto	bocca	capello	fratello

2. Одредете со помош на речник кој од двата збора е точно напишан:

collega / colega	allbero / albero	quello / queo
inteligente / intelligente	bellezza / belezza	ucelo / uccello
pasagio / passaggio	animale / animmale	gruppo / grupo
ammettere / ametere	attenzione / atenzione	repubblica / republica
mama / mamma	viaggio / viaggio	libbro / libro

3. Вежбајте го изговорот на броевите што содржат удвоени согласки преку слушање и повторување на примерите дадени во [Languageguide](#). Повторете ја истата вежба и со [редните броеви](#).

4. Слушнете како се изговара зборот *l'autunno* во различни говори во регионите [Венето](#), [Тоскана](#) и [Сицилија](#). Каде е најмалку изразен удвоениот изговор на *n*? Објаснете зошто.

5. Слушнете како се изговара реченицата *Io leggo un libro* во регионите [Венето](#), [Калабрија](#) и [Сицилија](#). Обрнете внимание на изговорот на согласката *b*. Во кои региони таа се изговара како удвоена? Објаснете зошто.

Поделба на зборовите на слогови

- Дали дифтонзите и трифтонзите се делат при поделба на зборот на слогови?
- Дали диграфите и триграфите се делат при поделба на зборот на слогови?
- Зошто вокалите што формираат хијат се делат при поделбата на зборовите на слогови?
- Наведете ги италијанските термини за едносложен, двосложен, трисложен и повеќесложен збор.
- Што се случува со префиксите што завршуваат на вокал и се наоѓаат пред збор што почнува со вокал кога зборовите се делат на слогови?
- Дали удвоените согласки се делат кога зборот се дели на слогови?
- Како гласи правилото за согласки во допир при поделба на зборовите на слогови?

1. Поделете ги следните зборови на слогови:

costruzione		insegnante	
albero		accompagnare	
scivolare		acquistare	
pizzeria		amministrazione	
velocità		assomigliarsi	
madre		attraversare	
virtù		chilogrammo	
psicologo		conoscenza	
antico		dappertutto	
portare		guadagnare	
salutare		rispettare	
rivoluzione		responsabilità	
sacrificio		rappresentante	
rovesciare		questione	

oppressione		preoccupazione	
lamentarsi		mezzogiorno	
internazionale		interrompere	
innamorarsi		educazione	
ospedale		nascosto	
costringere		asfalto	

2. Заокружете го зборот што е точно поделен на слогови:

parola	par-o-la	pa-ro-la
sconsigliabile	scon-si-glia-bi-le	scon-si-gli-abi-le
elegante	el-e-gante	e-le-gan-te
apostrofo	a-pos-tro-fo	a-po-stro-fo
mettiamo	mett-i-amo	met-tia-mo
entusiasmo	en-tu-sia-smo	en-tu-sias-mo
eleggere	el-e-gge-re	e-leg-ge-re
denunciare	de-nun-cia-re	de-nun-ci-a-re

3. Поделете ги дадените зборови на согласки. Внимавајте: некои од зборовите не се делат. Проверете ги одговорите со помош на речникот [Sabatini Coletti](#).

tetto		vuoi		via	
giù		tua		freddo	
mai		miei		guai	
zia		gola		amore	
lassù		copiai		aiuola	

Акцент

- Каков е акцентот во италијанскиот јазик, мелодичен или динамичен?
- Дали акцентот во италијанскиот јазик е фиксен?
- Како се нарекуваат зборовите акцентирани на првиот, на вториот, на третиот и на четвртиот слог од крајот на зборот?
- Кои зборови се најчести во однос на акцентот?
- Наведете примери на зборови акцентирани на различен слог.
- Дали акцентот може да има дистинктивна функција во италијанскиот јазик?
- Кои се главните разлики меѓу акцентот во италијанскиот и во македонскиот јазик?
- Наведете неколку фонетски слични зборови во италијански и во македонски јазик кои се различно акцентирани.

1. Одредете го акцентот кај следните зборови и напишете на кој вид зборови припаѓаат според акцентот (*parola tronca, piana, sdrucciola, bisdrucciola*):

società		angolo	
acqua		atteggiamento	
amicizia		coscienza	
angelo		matrimonio	
appuntamento		difficoltà	
argomento		velocemente	
lunedì		motocicletta	
fantasia		meraviglioso	
compagno		attraversare	
indifferente		buongiorno	
farmacia		autorizzazione	
canzone		grandiosamente	
destino		farmacia	
città		capacità	
calciatore		diavolo	
abbagliare		organizzazione	
giornalista		giornale	

2. Акцентирајте ги зборовите во следниве реченици:

L'anno scorso siamo andati al mare in Sicilia.

È difficile vivere nella periferia di una grande città.

In questo quartiere si affittano molti appartamenti.

È importante studiare prima dell'esame.

La proiezione del film è iniziata un'ora fa.

L'anno scorso il premio Strega è stato assegnato allo scrittore Paolo Cognetti.

Non vado d'accordo con lui: non la pensa come me.

Mi hanno regalato un libro sull'arte rinascimentale.

Il mio pittore preferito è Vangel Naumovski.

Nel nostro museo d'arte contemporanea c'è una bella collezione di quadri di pittori italiani.

3. Одредете го акцентот кај следните зборови и напишете на кој вид зборови им припаѓаат според акцентот (*parola tronca, piana, sdrucciola, bisdrucciola*). Обрнете внимание на разликите во однос на акцентирањето на зборови што се фонетски слични во македонскиот јазик:

automobile		oceano	
canale		dimensione	
chilogrammo		educazione	
comunicazione		emozione	

contatto		epoca	
eroe		fenomeno	
estremo		filosofia	
europeo		fotografia	
fantasia		generazione	

4. Слушнете го изговорот на следниве зборови во **DOP** и обележете го акцентот:

indagine	incredibile	economico	notevole
origine	impossibile	elettrico	elicottero
stupidaggine	possibile	magnifico	termometro
immagine	sensibile	pubblico	filologo
altitudine	terribile	informatico	idrogeno
responsabile	disponibile	simpatico	telefono

5. Што е заедничко за зборовите од претходната вежба? Дали има некои наставки што се повторуваат?

Бележење на акцентот

- Во кои случаи акцентот задолжително треба да се обележи при пишување?
- Наведете неколку повеќесложни зборови акцентирани на првиот слог од крајот.
- Кои се најчестите едносложни зборови што задолжително се акцентираат?
- Наведете неколку пара зборови кои имаат различно значење во однос на тоа дали се акцентирани или не.
- Како се обележува отворениот, а како затворениот акцент во италијанскиот јазик?
- Наведете ги најчестите зборови кои завршуваат на *é*.

1. Напишете го акцентот кај оние зборови кај кои задолжително мора да стои:

universita	paese	cittadino	responsabilita	momento
meta	possibilita	eta	civilta	novita
papa	realta	albero	abitudine	regola
perche	cosi	infatti	stampa	virtu

2. Во следната вежба дадени се примери во кои е потцртан по еден збор. Одредете во кој од двата примера треба да има акцент.

Voglio un te.

“Da” è forma del verbo *dare*.

Il libro e sulla scrivania

Se vuoi, vieni con me.

Lei si chiama Roska.

Il libro è li.

La ragazza porta un vestito blu.

Buondii!

Che non parli? (che=perché)

Voglio parlare con te.

Vado da lei stasera.

Marco e Pietro vengono con me.

Jana porta con se il suo cane.

Vuoi un gelato? – Si.

Hai visto Elena e Simone? – Li ho visti stamattina.

La gomma è la, sul tavolo.

Il nuovo libro di Camilleri mi piace.

L'uomo che vedi è mio fratello.

3. Следните зборови имаат обележен акцент. Со помош на речник одредете кој вокал е акцентираан и препишете ги двапати со акцент обрнувајќи внимание на видот на акцентот (отворен или затворен):

citta	
universita	
menu	
tiramisu	
martedi	
mercoledì	
e (essere)	
perche	
caffè	
cioè	
benche	
però	

4. Со помош на листа на еднословни зборови на сајтот VIVIT, откријте го значењето на овие форми:

di: _____

dì: _____

dì': _____

da: _____

dà: _____

dà': _____

e: _____

è: _____

e': _____

fa: _____

fa': _____

va: _____

va': _____

la: _____

là: _____

li: _____

lì: _____

si: _____

sì: _____

te: _____

tè: _____

ne: _____

né: _____

ne': _____

Po: _____

po': _____

Елизија и апокопа

- Што е елизија?
- Што апокопа или скратување?
- По што се разликуваат елизијата и апокопата?
- Кои се најчестите случаи на задолжителна елизија?
- Во кои случаи апокопата се обележува со апостроф?

1. Кој вокал се изгубил во следниве примери на елизија?

nell'Asia _____	l'uovo _____	sant'Anna _____
l'amica _____	un'immagine _____	sant'Antonio _____
l'uomo _____	quest'attore _____	a quattr'occhi _____
dell'angolo _____	quest'attrice _____	d'accordo _____
l'ho vista _____	l'ho visto _____	senz'altro _____

2. Која буква или слог се изгубиле во следниве примери на апокопа (скратување)?

un amico _____	buon giorno _____	il signor Martina _____
cisacun uomo _____	bel cane _____	il professor Serianni _____
nessun albero _____	quel tavolo _____	il dottor Conte _____
quel fiore _____	buon di _____	l'ingegner Rossi _____

3. Извршете елизија или скратување каде што е потребно:

dello uomo	signore Vespa	bello esercizio
una amica	professore Guidi	lo iodio
questo angolo	dammene un poco	li osservo
ci amiamo	nessuno uomo	lo avvocato
ci entrava	signore Preside	una orchestra

4. Во кои од овие случаи елизијата е задолжителна?

quell'uomo _____	quest'uomo _____	c'è _____
bell'abito _____	quest'abito _____	c'erano _____

5. Во кои од овие случаи скратувањето е задолжително?

bel tipo _____	tal tipo _____	san Pietro _____
quel cane _____	gran dama _____	in alcun modo _____

6. Препишете ги речениците откако ќе направите елизија или скратување онаму каде што треба:

1. Questo anno siamo andati in Grecia.
2. Quale è il tuo colore preferito?
3. Vorrei un poco di gelato alla pesca.
4. Il dottore Marazzini è venuto da noi.
5. Ci ero anche io in quello gruppo.
6. Stefano tornerà dalla India domani.
7. Suora Agnese è una persona simpatica.
8. Quale era la sua posizione?
9. Credo anche io che sia meglio aspettare.
10. Hai letto le note a piede di pagina?

7. Слушнете ја песната [Bella ciao](#) и пронајдете примери за фонетските појави наведени во табелата:

<p>Bella ciao</p> <p>«Una mattina mi son alzato, oh bella, ciao! bella, ciao! bella, ciao, ciao, ciao! Una mattina mi son alzato e ho trovato l'invasor.</p> <p>Oh partigiano, portami via, o bella, ciao! bella, ciao! bella, ciao, ciao, ciao! Oh partigiano, portami via, ché mi sento di morir.</p> <p>E se io muoio da partigiano, oh bella, ciao! bella, ciao! bella, ciao, ciao, ciao! E se io muoio da partigiano, tu mi devi seppellir.</p>	<p>E seppellire lassù in montagna, oh bella, ciao! bella, ciao! bella, ciao, ciao, ciao! E seppellire lassù in montagna sotto l'ombra di un bel fior.</p> <p>E tutte le genti che passeranno oh bella, ciao! bella, ciao! bella, ciao, ciao, ciao! E le genti che passeranno Ti diranno «Che bel fior!»</p> <p>«È questo il fiore del partigiano», oh bella, ciao! bella, ciao! bella, ciao, ciao, ciao! «È questo il fiore del partigiano morto per la libertà!»</p>
--	---

македонски	италијански	примери
апокопа	troncamento	bel fior
елизија		
едносложен збор		
двосложен збор		
трисложен збор		
четириросложен збор		
збор со удвоени согласки		

збор со диграф		
збор со хијат		
збор со дифтонг		
збор акцентиран на првиот слог од крајот		
збор акцентиран на вториот слог од крајот		
збор акцентиран на третиот слог од крајот		
употреба на <i>h</i> за продолжен изговор на извици		

Транскрипција на италијанските имиња во македонскиот јазик

- Што е транскрипција на туѓите имиња?
- Која е целта на транскрипцијата?
- Како се предаваат италијанските фонеме /tʃ/, /dʒ/, /k/, /p/, /f/, /dz/ и /ts/ ?
- Како се предаваат диграфите и триграфите *ch + i, e*, *gh + i, e*, *gl + i*, *gli + a, e, o, u*, *sc + e, i* и *sci + a, o, u, e*?
- Како се транскрибираат вокалите *-ia*?
- Како се транскрибираат удвоените согласки?
- Наведете неколку примери за именки што се транскрибираат според традиција.

1. Транскрибирајте ги следниве италијански имиња на македонски. Обрнете внимание на правилата во [Правилото на македонскиот јазик](#) за случаите кога меѓу името и презимето се јавува предлог, како што е тоа случајот со некои од дадените примери:

Rita Levi Montalcini

Anna Magnani

Grazia Deledda

Maria Montessori

Galileo Galilei

Giorgio de Chirico

Leonardo da Vinci

Andrea Mantegna

Amedeo Modigliani

Piero della Francesca

Edmondo De Amicis

Pier Paolo Pasolini	_____
Dino Buzzati	_____
Eugenio Montale	_____
Edoardo Sanguinetti	_____

2. Транскрибирајте ги следниве имиња со помош на речникот [DOP](#):

Pizzoli	_____	Lamborghini	_____
Pavarotti	_____	Caravaggio	_____
Perugia	_____	Siena	_____
Canaletto	_____	Fra Angelico	_____
Giotto	_____	Vasari	_____

3. Следниве имиња вообичаено се транскрибираат според традиција. Како гласат на македонски?

Firenze	_____	Cristoforo Colombo	_____
Napoli	_____	Trieste	_____
Tevere	_____	Raffaello	_____
Tiziano	_____	Sardegna	_____
Vesuvio	_____	Campidoglio	_____

4. На картата на Италија во [Google Maps](#) ќе најдете и транскрипција на македонски на топонимите. Наведете неколку имиња на градови транскрибирани според *Правойисој* на македонскиот јазик. Дали наоѓате исклучоци?

МОРФОЛОГИЈА

Основни поими

- Што е морфологија?
- Што е морфема и какви видови морфеме постојат?
- Што се означува со терминот *parte del discorso* во граматиката на италијанскиот јазик?
- Во кои зборовни групи се поделени зборовите во италијанскиот јазик?
- Кои од нив се менливи, а кои неменливи?
- Дали има целосно совпаѓање меѓу зборовните групи во италијанскиот и во македонскиот јазик?
- Што се подразбира под терминот *граматичка анализа*, а што под *синтаксичка*?

1. Наведете ги италијанските термини што соодветствуваат на дадените поими:

македонски	италијански	македонски	италијански
именки		прилози	
членови		сврзници	
глаголи		извици	
заменки		морфема	
придавки		корен	
предлози		наставка	

2. Кои скратувања се користат за зборовните групи во речникот [Nuovo De Mauro](#)?

sostantivo	s.		

3. Распределете ги зборовите во зборовни групи. Внимавајте на оние зборови кои можат да имаат различни употреби (пр. *che* како сврзник и замена).

virtù, pensare, il, essere, velocemente, lei, o, di, bello, velocissimo, principessa, liberare, primo, oh, egli, lo, diritto, sotto, modificare, che, accidenti, là, è, domani, loro, gli, soccorrere, capace, e, oppure, forse, giornale, etica, etico, credere, siccome, guai

sostantivi	virtù

4. Во продолжение е даден извадок од еден од најпознатите италијански стрипови, *Dylan Dog*. Во табелата се групирани дел од зборовите од овој кус дијалог. Определете ја зборовната група на која ѝ припаѓаат и одговорете на прашањата.

	la, il, un
	vorrei, sopravvalutare, direi, ho, visti, è, basato, trovate
	mia, simili, tutto, alchemiche, straordinario
	memoria, disegni, Mutus liber, testo, alchimia, programma, simboli, fraseologie
	ma, che, e
	li
	sul, di, su
	ora, non, già, precisamente, in generale, anzichenò

- Недостасуваат примери од една зборовна група. Која? Дали во стрипови сте сретнувале вакви зборови?

- Наведете пример за една сложена глаголска форма употребена во дијалогот. Од кои делови е составена?
-
-

- Наведете пример за две именки од ист род што завршуваат на различна наставка.
-

- Наведете пример за една придавка изведена од именка, и двете употребени во дијалогот.
-

- Наведете пример за прилог составен од еден и од повеќе зборови.
-

- Дали зборот *già* има исто значење во двата контекста во кои е употребен?
-

- Наведете пример за збор во кој се јавува удвојување на согласките поради спојување зборови.
-

- Наведете пример за збор акцентиран на првиот слог од крајот.
-

- Два еднословни збора се употребени со акцент. Зошто?
-

Член

- Каква зборовна група е членот?
- Со која друга зборовна група е тесно врзан членот и како се манифестира таа врска во однос на формата?
- Дали членот во италијанскиот јазик се употребува само со општи именки?
- Што е тоа супстантивизација?
- Какви членови постојат во италијанскиот јазик?
- По што се разликуваат италијанскиот и македонскиот јазик во однос на членот?
- Како се развил членот во италијанскиот јазик?

1. Подвлечете ги членовите во следниот текст:

Anticamente le nonne usavano preparare una colazione che oggi potremmo definire povera, ma che all'epoca era davvero ricchissima! Ancora oggi la ricetta è immutata, basta rompere in un bicchiere un uovo freschissimo e sbatterlo con dello zucchero e a piacere aggiungere caffè o latte caldo, per i più piccoli, e marsala o anice per i più grandicelli. Ed è proprio da questa portentosa crema che nasce la crema al mascarpone base del tiramisù. Il dolce italiano per eccellenza, quello più famoso e amato, ma soprattutto che ha dato vita a tantissime altre versioni! Le più apprezzate? Sicuramente il tiramisù alle fragole o quello alla Nutella, giusto per citarne qualcuno! Sebbene le origini di questo famoso dessert non siano chiare, perché contese tra le regioni del Veneto, Friuli Venezia Giulia, Piemonte e Toscana, resta comunque un caposaldo della cucina italiana preparato indistintamente da Nord a Sud.

(<https://ricette.giallozafferano.it/>)

- Наведете неколку примери за определен член:

- Наведете неколку примери за неопределен член:

- Наведете еден пример за партитивен член:

- Наведете неколку примери за членувани предлози:

- Во текстот има два примера за супстантивизирани придавки. Кои се тие?

- Во текстот има, исто така, и именки кои се употребени без член. Пронајдете неколку вакви именки.

2. Во продолжение се дадени неколку реченици на италијански и на македонски јазик. Врз основа на дадените примери коментирајте ги сличностите и разликите во однос на местото и значењето на членот во двата јазика:

1. Il libro è sul tavolo.
2. Questo libro è davvero divertente.
3. Prendi quel libro.
4. C'era una volta un re.

1. Книгата е на масата.
2. Книгата е навистина интересна.
3. Земи ја книгата.
4. Си беше еднаш еден крал.

3. Во продолжение е дадена првата строфа од песната *Goodbye Malincònia* од Caparezza. Подвлечете ги членовите и одговорете на прашањата:

Goodbye Malincònia

A Malincònia tutti nell'angolo, tutti che piangono
 toccano il fondo come l'Andrea Doria
 Chi lavora non tiene dimora, tutti in mutande, non quelle di Borat
 La gente è sola, beve poi soffoca come John Bonham
 La giunta è sorda più di Beethoven quando compone la "nona"
 E pensare che per Dante questo era il "bel paese là dove 'l sì sona"
 Per pagare le spese bastava un diploma, non fare la star o l'icona
 né buttarsi in politica con i curricula presi da Staller Ilona
 Nemmeno il caffè sa più di caffè, ma sa di caffè di Sindona.

- Наведете пример за определен член и именка: _____
- Наведете пример за неопределен член и именка: _____
- Наведете пример за членуван предлог: _____
- Наведете пример за номинализирана придавка: _____
- Обидете се да објасните зошто пред името *Andrea Doria* стои определен член.

Определен член

- Кои се формите на определениот член во италијанскиот јазик?
- Кога се употребува формата *la*, а кога *l'* за именки од женски род?
- Кога се употребува формата *il*, а кога *l'* за именки од машки род?
- Наведете ги случаите кога се користи формата *lo* за определен член.

1. Пополнете ги празните места со определен член. Обрнете внимание на усогласувањето со родот и бројот на именката:

_____ amico	_____ uovo	_____ angelo	_____ amicizia	_____ invito
_____ alba	_____ uccello	_____ isola	_____ costruzione	_____ chiave
_____ altezza	_____ balcone	_____ nave	_____ effetto	_____ angolo
_____ bellezza	_____ entusiasmo	_____ parte	_____ decisione	_____ frase
_____ affare	_____ incontro	_____ fuoco	_____ inverno	_____ affetto
_____ cucina	_____ classe	_____ scopo	_____ educazione	_____ neve
_____ armadio	_____ inferno	_____ gioco	_____ lacrima	_____ cugino
_____ ufficio	_____ formula	_____ catena	_____ emozione	_____ amore

2. Пополнете ги празните места со определен член. Обрнете внимание на усогласувањето со родот и бројот на именката:

_____ specchio	_____ studio	_____ stazione	_____ piscina	_____ stile
_____ sport	_____ soluzione	_____ aggettivo	_____ quaderno	_____ strada
_____ operaio	_____ aereo	_____ oceano	_____ stomaco	_____ zio
_____ formaggio	_____ zaino	_____ sbaglio	_____ ritmo	_____ ragazza
_____ pomodoro	_____ esame	_____ anno	_____ canzone	_____ lago
_____ zucchero	_____ scioppo	_____ castello	_____ psicologo	_____ fiume
_____ studente	_____ gnocco	_____ notte	_____ domenica	_____ cielo
_____ giovedì	_____ agnello	_____ parola	_____ settimana	_____ esperto

3. Пополнете ги празните места со определен член. Внимавајте: многу именки се зборови од туѓо потекло или зборови од машки род што завршуваат на *-a*:

_____ problema	_____ web	_____ collega	_____ yuppie	_____ xenofobia
_____ computer	_____ clima	_____ hostess	_____ business	_____ pioggia
_____ mail	_____ abstract	_____ juventino	_____ ottimista	_____ sole
_____ jacuzzi	_____ omicida	_____ lunedì	_____ water	_____ kayak
_____ atleta	_____ yogurt	_____ sabato	_____ miss	_____ spiaggia
_____ giornalista	_____ cinema	_____ koala	_____ kiwi	_____ fungo
_____ sistema	_____ pigiama	_____ star	_____ jolly	_____ yoga
_____ xenofobo	_____ weekend	_____ karaoke	_____ poeta	_____ terrorista

4. Пополнете ги празните места со определен член. Внимание: именките се во множина:

_____ alberi	_____ poeti	_____ rughe	_____ danni	_____ illusioni
_____ caramelle	_____ yo-yo	_____ amanti	_____ doveri	_____ idee
_____ ostacoli	_____ ombrelli	_____ attimi	_____ fabbriche	_____ abitudini
_____ specchi	_____ auto	_____ battaglie	_____ ospedali	_____ alberghi
_____ bicchieri	_____ donne	_____ camere	_____ feste	_____ scherzi
_____ amiche	_____ mogli	_____ colleghe	_____ fiumi	_____ spazi
_____ laghi	_____ scienziate	_____ condizioni	_____ oceani	_____ spettacoli
_____ sport	_____ case	_____ contatti	_____ formule	_____ stati

5. Наведете како гласат дадените именки во множина:

lo sbaglio		la foto	
il castello		il fratello	
la settimana		la zona	
l'azione		lo straniero	
il fatto		lo scrittore	
l'occhio		lo storico	
la banca		lo zio	
la manica		l'incidente	

6. Ставете ги именките во примерите во множина и направете ги сите други потребни промени за да добиете точни реченици:

1. Marco, chiudi la finestra, per favore. _____
2. Il nuovo cameriere è gentile. _____
3. Il ragazzo sorride. _____
4. L'amico di Stefano viene da noi. _____
5. Ho comprato il libro che volevo. _____
6. Il collega di Maria è simpatico. _____

7. Сменете го редоследот на членовите во синтагмата од именка + придавка во придавка + именка. Обрнете внимание на формата на членот која треба да се усогласи со првиот елемент од синтагмата:

il nuovo strumento	_____
la bella stagione	_____
il bravo storico	_____
il grande specchio	_____
il famoso spettacolo	_____
il vecchio zio	_____
l'antico libro	_____
il piacevole ambiente	_____
l'ampio spazio	_____
l'ultimo incontro	_____
l'utile consiglio	_____

8. Пополнете ги празните места во текстот со определен член:

San Francesco

Francesco nasce tra _____ 1181 e _____ 1182 ad Assisi. Suo padre è un ricco mercante di stoffe e così Francesco vive una vita molto serena. A 24 anni però sente _____ chiamata del Signore, così Francesco lascia tutte _____ sue ricchezze e inizia una vita di preghiera in povertà. Scrive _____ prima opera di poesia in italiano, _____ Cantico delle Creature, dove ringrazia Dio per tutto quello che ha fatto.

Dopo aver criticato _____ usanze di alcuni suoi concittadini, comincia a parlare con _____ animali e riesce a farsi obbedire anche da un lupo.

Francesco parte poi verso _____ mondo arabo, per predicare dove _____ altri non erano mai andati. In Egitto _____ soldati del sultano lo catturano però _____ sultano, dopo averlo ascoltato, rimane affascinato da Francesco e lo lascia libero.

Muore ad Assisi nel 1226 e dal 1939 è _____ santo patrono di Italia, insieme a Santa Caterina.

([www.http://parliamoitaliano.altervista.org/](http://parliamoitaliano.altervista.org/))

9. Пополнете ги празните места во овој извадок од книгата *Приказни по телефон* од Џани Родари со определен член. Слушнете го извадокот на страницата на [Rai \(Lettura I\)](#) и проверете ги вашите одговори:

C'era una volta...

... _____ ragionier Bianchi, di Varese. Era un rappresentante di commercio e sei giorni su sette girava _____ 'Italia intera, a Est, a Ovest, a Sud, a Nord e in mezzo, vendendo medicinali. _____ domenica tornava a casa sua, e _____ lunedì mattina ripartiva. Ma prima che partisse _____ sua bambina gli diceva: - Mi raccomando, papà: tutte _____ sere una storia.

Perché quella bambina non poteva dormire senza una storia, e _____ mamma, quelle che sapeva, gliela aveva già raccontate tutte anche tre volte. Così ogni sera, dovunque si trovasse, alle nove in punto _____ ragionier Bianchi chiamava al telefono Varese e raccontava una storia alla sua bambina. Questo libro contiene appunto _____ storie del ragionier Bianchi. Vedrete che sono tutte un po' corte: per forza, _____ ragioniere pagava _____ telefono di tasca sua, non poteva mica fare telefonate troppo lunghe. Solo qualche volta, se aveva concluso buoni affari, si permetteva qualche «unità» in più. Mi hanno detto che quando _____ signor Bianchi chiamava Varese _____ signorine del centralino sospendevano tutte le telefonate per ascoltare _____ sue storie. Sfido: alcune sono proprio belline.

(од *Favole al telefono*, Gianni Rodari)

Неопределен член

- Кои се формите за неопределен член?
- Со кои именки се употребува неопределениот член *uno*?
- Кои форми се употребуваат во множина?
- Дали овие форми можат да се изостават некогаш?

1. Пополнете ги празните места со неопределен член. Обрнете внимание на усогласувањето со родот и бројот на именката:

_____ formaggio	_____ frase	_____ isola	_____ donna	_____ pomodoro
_____ storia	_____ parola	_____ collezione	_____ porta	_____ mela
_____ studente	_____ pensiero	_____ maschera	_____ fiore	_____ ciliegia
_____ zio	_____ profugo	_____ cosa	_____ libro	_____ albicocca
_____ anno	_____ penisola	_____ lingua	_____ articolo	_____ barbabietola
_____ albero	_____ montagna	_____ amico	_____ poesia	_____ carciofo
_____ albergo	_____ monte	_____ amore	_____ lavoro	_____ riccio di mare
_____ idea	_____ fiume	_____ passante	_____ dovere	_____ quadro

2. Пополнете ги празните места со неопределен член. Обрнете внимание на усогласувањето со родот и бројот на именката:

___ spettro	___ attore	___ stereotipo	___ estate	___ sbadiglio
___ specchio	___ zampa	___ onda	___ affetto	___ enciclopedia
___ slovacco	___ uccello	___ smalto	___ iena	___ americano
___ abitante	___ usignolo	___ stagione	___ opera	___ sbarramento
___ sbarco	___ espresso	___ eleganza	___ stato	___ esperienza
___ arbitro	___ orchestra	___ sloveno	___ origine	___ zabaione
___ zombi	___ economia	___ accento	___ zucca	___ effetto
___ attrice	___ ipotesi	___ impresa	___ arancio	___ opinione

3. Пополнете ги празните места со неопределен член. Внимание: именките се во множина:

___ ospiti	___ ambienti	___ foto	___ navi	___ industrie
___ tavoli	___ chiavi	___ palazzi	___ cose	___ scene
___ matite	___ campioni	___ zii	___ boschi	___ schiavi
___ sedie	___ capoluoghi	___ inchieste	___ modi	___ paesaggi
___ amiche	___ pittori	___ anime	___ terreni	___ osservazioni
___ onde	___ scarpe	___ occasioni	___ partite	___ scrittrici
___ scudi	___ artisti	___ allergie	___ pranzi	___ scultori
___ anni	___ offese	___ ombre	___ sorrisi	___ scelte

4. Пополнете ги празните места со неопределен член. Внимавајте на усогласувањето на родот и на бројот: многу именки завршуваат на *-e* во еднина:

___ fiore	___ amore	___ parte	___ causa	___ abitante
___ fiori	___ api	___ parti	___ cause	___ abitanti
___ madre	___ animale	___ portone	___ cuore	___ senatore
___ madri	___ animali	___ portoni	___ cuori	___ senatori
___ star (sg.)	___ ambizione	___ pesce	___ valore	___ genitore
___ star (pl.)	___ ambizioni	___ pesci	___ valori	___ genitori
___ nave	___ autrice	___ fronte	___ classe	___ vincitore
___ navi	___ autrici	___ fronti	___ classi	___ vincitori

5. Наведете како гласат дадените именки во множина:

un successo		un'idea	
un elemento		un intervento	
uno sbaglio		un uomo	
uno spazio		un cappotto	
uno gnocco		un'isola	
uno zufolo		uno pneumatico	
un'emozione		un elefante	
un'aquila		uno scooter	

6. Ставете ги именките во примерите во множина и направете ги сите други промени за да добиете точни реченици:

1. Il ghepardo è un animale veloce. _____
2. La rondine è un uccello piccolo e agile. _____
3. Lo scioiattolo è un animale selvatico. _____
4. La gallina è un animale domestico. _____
5. I topo è un roditore. _____
6. L'elefante è un mamifero. _____

7. Сменете го редоследот на членовите во синтагмата од именка+придавка во придавка+именка. Обрнете внимание на формата на членот која треба да се усогласи со првиот елемент од синтагмата:

- un bravo scrittore _____
- un'assurda situazione _____
- un comodo bagno _____
- un ampio parcheggio _____
- un'incredibile fortuna _____
- un'incerta notizia _____
- un'infelice vita _____
- uno stupido errore _____
- uno stupido sbaglio _____
- un'intelligente donna _____
- una misteriosa scomparsa _____

8. Пополнете ги празните места во овој извадок од книгата *Приказни по телефон* од Џани Родари со определен или неопределен член. Слушнете го извадокот на страницата на [Rai \(Lettura IV\)](#) и проверете ги вашите одговори:

Il giovane gambero

_____ giovane gambero pensò: «Perché nella mia famiglia tutti camminano all'indietro? Voglio imparare a camminare in avanti, come _____ rane, e mi caschi _____ coda se non ci riesco».

Cominciò ad esercitarsi di nascosto, tra _____ sassi del ruscello natio, e i primi giorni _____ impresa gli costava moltissima fatica. Urtava dappertutto, si ammaccava la corazza e si schiacciava una zampa con _____ altra. Ma un po' alla volta _____ cose andarono meglio, perché tutto si può imparare, se si vuole.

Quando fu ben sicuro di sé, si presentò alla sua famiglia e disse:

- State a vedere.

E fece una magnifica corsetta in avanti.

- Figlio mio, - scoppiò a piangere _____ madre, - ti ha dato di volta il cervello? Torna in te, cammina come tuo padre e tua madre ti hanno insegnato, cammina come _____ tuoi fratelli che ti vogliono tanto bene.

I suoi fratelli però non facevano che sghignazzare. Il padre lo stette a guardare severamente per un pezzo, poi disse:

- Basta così. Se vuoi restare con noi, cammina come _____ altri gamberi. Se vuoi fare di testa tua, _____ ruscello è grande: vattene e non tornare più indietro.

Il bravo gamberetto voleva bene ai suoi, ma era troppo sicuro di essere nel giusto per avere dei dubbi: abbracciò _____ madre, salutò _____ padre e _____ fratelli e si avviò per il mondo.

(од *Favole al telefono*, Gianni Rodari)

Употреба на определен член

- Дали се употребува определен член со име во италијанскиот јазик? Дали има исклучок од ова правило?
- Во кои случаи се употребува определениот член со презиме?
- Дали се употребува определен член со име на град? Има ли исклучок од ова правило?
- Со кои географски имиња се употребува член во италијанскиот јазик?
- Дали се употребува член со имиња на планети и ѕвезди? Наведете пример.
- Во кои случаи се употребува член со именка што означува роднинско сродство употребена со присвојна придавка?
- Во кои случаи не се употребува член со именка што означува роднинско сродство употребена со присвојна придавка?
- Кога се употребува член за изразување време?
- Наведете неколку случаи кога не се употребува определен член.
- Наведете една разлика во однос на употребата на член во италијанскиот и во македонскиот јазик.

1. Препишете ги следниве реченици само со презиме, како во примерот:

1. Rita Levi Montalcini è stata neurologa e premio Nobel per la medicina nel 1986.

La Levi Montalcini è stata neurologa e premio Nobel per la medicina nel 1986.

2. Sofia Loren è un'attrice italiana.

3. Grazia Deledda ha vinto il premio Nobel per la letteratura nel 1926.

4. Maria Montessori è stata un'educatrice e pedagoga italiana, nota in tutto il mondo per il metodo educativo che prende il suo nome.

5. Tina Modotti è stata una delle più grandi fotografe dell'inizio del XX secolo.

6. Tina Anselmi è stata una partigiana e la prima donna italiana a ricoprire la carica di ministro.

7. Margherita Hack è stata un'astrofisica e divulgatrice scientifica italiana.

8. Samantha Cristoforetti è un'aviatrice, ingegnere e astronauta italiana.

2. Ставете определен член онаму каде што е потребно:

1. Uno dei più grandi intellettuali italiani oggi è _____ Scalfari.

2. _____ Bellucci ha recitato insieme a Emir Kusturica nel suo film *Sulla via lattea*, girato nel paesino di Mokra Gora in Serbia.

3. _____ Gabanelli è una giornalista e conduttrice televisiva italiana.

4. _____ Picasso che c'è nel Museo dell'Arte Contemporanea di Skopje è del 1963.

5. Mi piace molto _____ Naumovski esposto nella Galleria nazionale *Daut Pašin Amam*.

6. Ho letto tutti _____ Camilleri.

7. _____ signor Sabatini non viene oggi.

8. Prego, si accomodi, _____ signor Sabatini!

9. _____ De Santis sono una famiglia molto numerosa.

10. _____ Mazzotta si preparano per la partenza.

11. _____ Medici furono la più importante delle grandi famiglie fiorentine.

12. _____ Sforza fecero di Milano una delle più potenti Signorie italiane.

13. _____ Gonzaga governarono Mantova.

14. _____ Mecca è la città santa dell'islam e luogo di nascita di Maometto.

15. Mi piacerebbe visitare _____ Spezia.

16. _____ Cairo è la capitale dell'Egitto.

17. Dal Campidoglio si può ammirare _____ antica Roma.
 18. _____ Milano dei grattacieli è molto bella.
 19. _____ Venere è il pianeta più luminoso nel cielo e per questa ragione è stata ammirata fin dall'antichità.
 20. _____ Giove, il quinto pianeta in ordine di distanza dal Sole, è il pianeta più grande del Sistema solare.

3. Пополнете ја табелата со италијанските имиња на небесните тела. Внимавајте: со овие имиња не се употребува определен член.

Меркур		Уран	
Венера		Нептун	
Марс		Плутон	
Јупитер		Сириус	
Сатурн		Вега	

4. Ставете определен член пред имињата на наведените држави и додадете имиња на осум други држави :

_____ Portogallo	_____ Serbia	_____ Egitto	_____ Albania
_____ Cina	_____ Ecuador	_____ Gabon	_____ Russia
_____ Spagna	_____ Sri Lanca	_____ Nuova Zelanda	_____ Iraq
_____ Danimarca	_____ Giamaica	_____ Yemen	_____ Filippine
_____ Finlandia	_____ Indonesia	_____ Eritrea	_____ Georgia
_____ Armenia	_____ Argentina	_____ Montenegro	_____ Canada
_____ Honduras	_____ Giappone	_____ Belgio	_____ Bulgaria
_____ Stati Uniti	_____ Cipro	_____ Inghilterra	_____ Zimbabwe
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

5. Со помош на [Google Maps](https://www.google.com/maps) откријте како гласат овие географски имиња на италијански. Внимавајте: пред некои имиња треба да стои член.

Јадранско Море		Л'Аквила	
Егејско Море		Охрид	
Јонско Море		Белград	
Тиренско Море		Загреб	
Средоземно Море		Берлин	
Црно Море		Лондон	
Езерото Комо		Атина	
Охридско Езеро		Солун	
Атлантски Океан		Будимпешта	
Тихи Океан		Букурешт	
Индиски Океан		Дубровник	
Мексикански Залив		Сплит	

Галапагоски Острови		Задар	
Хавајски Острови		Риека	
Цирих		Пула	
Берн		Вардар	
Минхен		По	
Франкфурт		Арно	
Хаг		Амазон	
Брисел		Нил	
Париз		Сахара	

6. Ставете член пред имињата на регионите во Италија. Во втората колона наведете го главниот град на секој од регионите. Слушнете како се изговараат овие географски имиња во речникот [DOP](#) и повторете ги неколкупати.

_____ Abruzzo	_____	_____ Molise	_____
_____ Basilicata	_____	_____ Piemonte	_____
_____ Calabria	_____	_____ Puglia	_____
_____ Campania	_____	_____ Sardegna	_____
_____ Emilia-Romagna	_____	_____ Sicilia	_____
_____ Friuli-Venezia Giulia	_____	_____ Toscana	_____
_____ Lazio	_____	_____ Trentino-Alto Adige	_____
_____ Liguria	_____	_____ Umbria	_____
_____ Lombardia	_____	_____ Valle d'Aosta	_____
_____ Marche	_____	_____ Veneto	_____

7. Пополнете ги празните места со определен член:

1. La regione più grande in Italia è _____ Sicilia.
2. La regione più piccola è _____ Valle d'Aosta.
3. La regione più abitata è _____ Lombardia.
4. _____ Arno nasce dalle pendici meridionali del Monte Falterona.
5. _____ Po nasce nel gruppo del Monviso e attraversa tutta _____ Pianura Padana dalle Alpi Occidentali all'Adriatico.
6. _____ Tevere nasce in Romagna dal Monte Fumaiolo.
7. _____ Sardegna è famosa per le sue acque pure e cristalline.
8. _____ Marche sono prevalentemente collinari e non possiedono vere pianure.
9. _____ Friuli-Venezia Giulia è una regione eterogenea dal punto di vista linguistico.
10. _____ Lago di Garda è il maggior lago d'Italia.

8. Пополнете со определен член онаму каде што е потребно:

1. _____ mia madre si chiama Ljiljana.
2. _____ loro madri erano sorelle.
3. _____ tuo fratellino è molto vivace.
4. _____ loro padre si è fatto dal nulla.
5. _____ sorella è un'insegnante.

6. _____ mia cugina Eleonora ha sette anni.
7. _____ mio babbo si chiama Giuseppe.
8. _____ mia cara zia è venuta a trovarmi.
9. _____ loro madre è una donna coraggiosa.
10. _____ nostra sorellina è nata un mese fa.

9. Пополнете со определен член онаму каде што е потребно:

1. Senza _____ dubbio si tratta di un grande talento.
2. Ti prego, dammi da mangiare, ho _____ fame.
3. C'è qualcosa da bere? Ho _____ sete.
4. Si è comportato da _____ gentiluomo.
5. Devo comprare uno spazzolino da _____ denti e un costume da _____ bagno.
6. - Parli _____ portoghese? -No, parlo solo _____ italiano e _____ spagnolo.
7. Questi bicchieri sono di _____ plastica.
8. _____ uomo avvisato mezzo salvato.
9. _____ can che abbaia non morde.
10. _____ moglie e _____ buoi dei paesi tuoi.
11. Le prossime Olimpiadi si terranno _____ in Giappone.
12. _____ questa partita finirà tra un po'.
13. _____ nessun amico è venuto a trovarlo.
14. _____ questa canzone mi piace.
15. _____ quale genere di film preferisci?

Партитивен член

- Кои се формите на партитивниот член?
- Со кои именки се користи партитивниот член во еднина и што означува?

1. Ставете ја точната форма на партитивен член пред именките во табелата:

_____ pane	_____ latte	_____ olio	_____ orzo	_____ grano
_____ burro	_____ riso	_____ marmellata	_____ caffè	_____ carne
_____ zucchero	_____ vino	_____ dentifricio	_____ sangue	_____ prosciutto
_____ miele	_____ sale	_____ denaro	_____ minestra	_____ bianco
_____ acqua	_____ tè	_____ pasta	_____ legno	_____ rosso

2. Ставете ја точната форма на партитивен член пред именките во табелата:

_____ ragazzi	_____ studenti	_____ sonni	_____ sere	_____ famiglie
_____ amici	_____ fogli	_____ giochi	_____ paesi	_____ quadri
_____ libri	_____ galline	_____ film	_____ nomi	_____ quaderni
_____ pagine	_____ giornali	_____ foto	_____ donne	_____ spazi
_____ pomodori	_____ articoli	_____ auto	_____ isole	_____ specchi

3. Пополнете ги празните места со партитивен член:

1. Vorrei _____ zucchero nel caffè.
2. Dammi _____ acqua, per favore.
3. Ho visto _____ scene terribili.
4. Lucia ha acquistato _____ cuffie Sony.
5. Biljana ha preparato _____ dolci per la festa del mio compleanno.
6. Prima di salire in aereo ha comprato _____ giornali.
7. Bevo _____ latte ogni giorno.
8. Mi servono _____ ore per finire questo lavoro.
9. Ho scattato _____ bellissime fotografie quest'estate.
10. Abbiamo visto degli elefanti quando siamo stati in Africa.

Членувани предлози

- Што се тоа членувани предлози?
- Кои предлози можат да се членуваат?
- Како гласи членуваната форма од предлогот *con*? Дали се употребува?

1. Пополнете ја табелата со формите за членувани предлози:

	il	lo	l'	i	gli	la	l'	le
a								
di								
da								
in								
su								

2. Пополнете ги следниве примери со соодветните членувани предлози:

1. I libri sono _____ (su + art. det.) scaffale.
2. Lucilla ha messo le chiavi _____ (in + art. det.) borsa.
3. La stanza _____ (di + art. det.) nonna è molto spaziosa e ben arredata.
4. Andiamo _____ (a + art. det.) bar _____ (a + art. det.) nove.
5. Monique viene _____ (da + art. det.) Francia.
6. Simone va _____ (in + art. det.) Stati Uniti.
7. Andiamo _____ (da + art. det.) nonno stasera.
8. Miguel viene oggi _____ (da + art. det.) Brasile a Roma e poi parte per la Francia.
9. Luca va spesso _____ (a + art. det.) estero per lavoro.
10. Il quaderno si trova _____ (su + art. det.) banco.

11. Non farò in tempo per lo spettacolo _____ (di + art. det.) otto.
12. Partiamo _____ (a + art. det.) tre.
13. Oggi finalmente vado _____ (da + art. det.) parrucchiere.
14. Babbo è andato _____ (da + art. det.) barbiere.
15. Ho raccomandato _____ (a + art. det.) signora di non allontanarsi _____ (da+art. det.) centro _____ (di + art. det.) città.
16. Lavora molto _____ (da + art. det.) mattina _____ (a + art. det.) sera.
17. Il parco è aperto _____ (da + art. det.) alba _____ (a + art. det.) tramonto.
18. Il museo è aperto _____ (da + art. det.) 9 _____ (a + art. det.) 20.
19. Una _____ (di + art. det.) più antiche leggende _____ (su + art. det.) nascita _____ (di + art. det.) città di Roma è quella di Romolo e Remo.
20. Giustiniano, il grande imperatore bizantino che promosse la raccolta di tutte le leggi _____ (di + art. det.) diritto romano, nacque _____ (in + art. det.) 482 nel villaggio di Tauresium (Taor) _____ (in + art. det.) Valle del Vardar in Macedonia.

3. Одредете дали *del, dell', della* итн. се партитивни членови или членувани предлози. Обрнете внимание на нивниот превод:

1. Nessuno mi ha avvertito del cambio dell'orario. _____
2. Pronunciava delle parole incomprensibili. _____
3. La torta della nonna è buonissima. _____
4. Avete preparato dei panini per la gita? _____
5. Mi servono delle magliette con le maniche corte. _____
6. Abbiamo cercato di tenere conto dei tuoi consigli. _____
7. Vorrei del tè con del miele. _____
8. Ho comprato dei sandali verdi. _____
9. Hanno sentito dei suoni provenieni dalla cantina. _____
10. Sono andati alla festa con degli amici. _____

4. Слушнете ја песната *Canzone piccola* од Jovanotti и пополнете ги празните места со предлози.

Canzone piccola

Ho voglia _____ una canzone piccola che parli di cose piccole
che diventano invisibili schiacciate _____ eventi _____ grandi avvenimenti
una canzone piccola che parli di caffettiere _____ cartoline di pasta e ceci
_____ sveglie che non suonano o suonan troppo forte
_____ un ritornello che ti resta in testa di uno spiffero dalla finestra
_____ tue labbra _____ tua maglietta una canzone lenta come una bicicletta
una canzone piccola fatta _____ due strumenti _____ massimo due accordi
senza tanti accorgimenti lontana _____ Europa dal mondo e _____ stelle
ma molto molto molto molto molto vicina _____ mia pelle
piccola come l'aria che mi entra _____ polmoni una canzone piccola
con piccole emozioni fatta di una matita un poco _____ caffè
le scale mie _____ casa un piccolo perché i tuoi vestiti allegri
a fiori _____ campagna senza pretese come una farfalla
che è bella perché è bella e non c'è discussione
una canzone piccola come la mia opinione
come un panino caldo come una passeggiata
talmente piccolina che adesso è già finita
come una chiacchierata _____ solito vecchio amico
che sa che cosa penso anche se non lo dico
una canzone piccola che parli _____ cose _____ questa stanza
un movimento semplice una leggera danza
una canzone piccola che ci si può fidare
una canzone piccola che non ha niente _____ dimostrare
che non ha niente _____ dimostrare
che non ha niente _____ dimostrare.

5. Во продолжение е даден извадок од книгата *Pinocchio* од Карло Колоди. Пронајдете во извадокот примери за определени, неопределени, партитивни членови, прости и членувани предлози.

C'era una volta...

– Un re! – diranno subito i miei piccoli lettori.

No, ragazzi, avete sbagliato. C'era una volta un pezzo di legno.

Non era un legno di lusso, ma un semplice pezzo da catasta, di quelli che d'inverno si mettono nelle stufe e nei caminetti per accendere il fuoco e per riscaldare le stanze.

Non so come andasse, ma il fatto gli è che un bel giorno questo pezzo di legno capitò nella bottega di un vecchio falegname, il quale aveva nome maestr'Antonio, se non che tutti lo chiamavano maestro Ciliegia, per via della punta del suo naso, che era sempre lustra e paonazza, come una ciliegia matura.

Appena maestro Ciliegia ebbe visto quel pezzo di legno, si rallegrò tutto e dandosi una fregatina di mani per la contentezza, borbottò a mezza voce:

– Questo legno è capitato a tempo: voglio servirmene per fare una gamba di tavolino.

Detto fatto, prese subito l'ascia arrotata per cominciare a levargli la scorza e a digrossarlo, ma quando fu lì per lasciare andare la prima asciata, rimase col braccio sospeso in aria, perché sentì una vocina sottile, che disse raccomandandosi:

– Non mi picchiar tanto forte!

Figuratevi come rimase quel buon vecchio di maestro Ciliegia!

Girò gli occhi smarriti intorno alla stanza per vedere di dove mai poteva essere uscita quella vocina, e non vide nessuno! Guardò sotto il banco, e nessuno; guardò dentro un armadio che stava sempre chiuso, e nessuno; guardò nel corbello dei trucioli e della segatura, e nessuno; aprì l'uscio di bottega per dare un'occhiata anche sulla strada, e nessuno! O dunque?...

– Ho capito; – disse allora ridendo e grattandosi la parrucca, – si vede che quella vocina me la sono figurata io. Rimettiamoci a lavorare.

(Од *Pinocchio*, Карло Колоди)

articoli determinativi	articoli indeterminativi	articoli partitivi	preposizioni semplici	preposizioni articolate

Именки. Видови именки.

- Што се тоа именки?
- Кои се заеднички особини на именките како зборовна група?
- Колку форми имаат именките во италијанскиот јазик?
Дали италијанскиот јазик е сличен или се разликува од латинскиот во однос на формата на именките?
- Како се делат именките во однос на значењето?
- Објаснете го терминот *nomi a reggenza*.

1. Пополнете ја табелата со сопствени или општи именки како во дадениот пример:

СОПСТВЕНИ ИМЕНКИ	ОПШТИ ИМЕНКИ
Dante	poeta
Elsa Morante	
	calciatore
il Friuli-Venezia Giulia	
gli Appennini	
Lecce	
	stato
l'Asia	
il Mediterraneo	
Jovanotti	
Matteo Renzi	
	giornalista
Capri	
il Rio delle Amazzoni	
	lago
Etna	
Italo Calvino	

2. Одредени сопствени именки со текот на времето почнале да се употребуваат и како општи именки. Така, на пример, во реченицата *Quell'uomo è un ercole* зборот *ercole*, кој означува силен човек, потекнува од името на големиот грчки јунак Херкул (*Ercole*). Обидете се да дознаете со помош на речникот [Nuovo De Mauro](#) што значат наведените зборови и од каде потекнуваат:

1. È stato per anni il mio mentore.

2. Mi sono comprata un maglione di cashmere.

3. Il letto è coperto di un damasco di cotone bianco.

4. Passami lo scotch e le forbici, per favore.

5. Il porto è un vino dolce da dessert.

6. La colonia è un profumo preparato con alcol ed essenze varie.

7. Ho comprato una biro rossa.

8. Questa persona è un vero cicerone.

9. Nessuno oserebbe misurarsi con quel titano!

10. Lui è un vero giuda: di sicuro ti tradirà.

11. Marco è un vero dongiovanni: tutte le ragazze si innamorano di lui!

12. Si dice di una persona che è un narciso quando ammira eccessivamente le proprie qualità e capacità.

3. Определете кои од дадените именки се конкретни, а кои апстрактни:

acqua, anima, ansia, ape, appoggio, attenzione, bocca, bugia, corpo, coscienza, curiosità, coraggio, cassetto, matita, microfono, nuvola, avarizia, sogno, leggerezza, difficoltà, quadro, ottimismo, sasso, solitudine, amore, libertà

nomi concreti	nomi astratti

5. Со помош на речникот Nuovo De Mauro, наведете по два примера во кои ќе ги употребите наведените зборови, еднаш со конкретно и еднаш со апстрактно значење:

facoltà

medicina

muro

6. Пронајдете ги паровите индивидуална: колективна именка меѓу наведените зборови:

uomo, mandria, calciatore, animale, soldato, cantante, giudice, clientela, colonnato, foglia, foglio, sciame, quercia, costellazione, arcipelago, flotta, uccello, scolaresca, orchestra, gente, specie vegetali, nave, stella, pecora, isola, esercito, squadra, stormo, querceto, cavallo, fogliame, cliente, giuria, colonna, musicista, coro, flora, fauna, risma, alunno

nome individuale	nome collettivo	nome individuale	nome collettivo
l'uomo	la gente		

7. Пополнете ги речениците со колективни или индивидуални именки:

1. Un insieme di musicisti si chiama _____
2. Un insieme di _____ si chiama branco.
3. Un insieme di marinai si chiama _____
4. Un insieme di stelle si chiama _____
5. Un insieme di _____ si chiama pioppeto.
6. Un insieme di specie vegetali si chiama _____
7. Un insieme di uomini si chiama _____
8. Un insieme di _____ si chiama arcipelago.
9. Un insieme di _____ si chiama squadra.
10. Un insieme di api si chiama _____.

Родот на именките

- Колку рода разликуваат именките во италијанскиот јазик?
- Каква е врската меѓу природниот и граматичкиот род кај именки што означуваат живи суштества?
- Како бил утврден родот за останатите именки?
- Кои именки во италијанскиот јазик се најчесто од женски род?
- Кои именки во италијанскиот јазик се најчесто од машки род?
- Кои се најчестите наставки на именките од женски род?
- Кои се најчестите наставки на именките од машки род?
- Од кој род се најчесто именките што завршуваат на -i?
- Дали постојат именки од машки род што завршуваат на -a?
- Од кој род се именките што завршуваат на -e?

1. Наведете од кој род е секоја од именките и додадете определен член:

la nonna	f.	_____ gioia	_____ pennarello
il sistema	m.	_____ tazza	_____ colla
_____ ragazzo	_____	_____ nuvola	_____ vino
_____ incarico	_____	_____ cassetto	_____ piazza
_____ doccia	_____	_____ favola	_____ zucchero
_____ tenda	_____	_____ disordine	_____ acqua
_____ fiume	_____	_____ oggetto	_____ pentola
_____ pittura	_____	_____ favore	_____ volpe

2. Наведете од кој род е секоја од именките и додадете определен член:

_____ capitale	_____	_____ pane	_____ animale
_____ carne	_____	_____ sete	_____ attenzione
_____ piede	_____	_____ signore	_____ bicchiere
_____ presidente	_____	_____ stagione	_____ caffè
_____ colazione	_____	_____ stazione	_____ canzone
_____ mezzanotte	_____	_____ professore	_____ colore
_____ moglie	_____	_____ re	_____ dottore
_____ nave	_____	_____ ristorante	_____ errore
_____ nazione	_____	_____ gente	_____ estate
_____ nome	_____	_____ giornale	_____ fame
_____ notte	_____	_____ informazione	_____ chiave
_____ ospedale	_____	_____ paese	_____ cognome

3. Наведете ги италијанските термини за хемиските елементи во табелата и определете го родот:

кислород	ossigeno	m.	натриум		
водород			калциум		
хелиум			железо		
јаглерод			бакар		
азот			цинк		
неон			калиум		

4. Наведете од кој род е секоја од именките и додадете определен член:

_____ albergo	_____ pilota	_____ profeta
_____ angolo	_____ sincerità	_____ crisi
_____ cielo	_____ metà	_____ brindisi
_____ gioco	_____ papà	_____ cinema
_____ mano	_____ bar	_____ star
_____ mamma	_____ clima	_____ mail
_____ cena	_____ ipotesi	_____ dramma
_____ diploma	_____ sport	_____ papa
_____ chiesa	_____ collega	_____ diploma
_____ problema	_____ virtù	_____ metropoli
_____ onestà	_____ autista	_____ poeta
_____ analisi	_____ diploma	_____ sisma
_____ moto	_____ foto	_____ auto
_____ tema	_____ bisturi	_____ stemma

5. Определете го родот на следниве именки од странско потекло и ставете определен член:

boom, boss, business, baby sitter, band, colf, champagne, clan, collant, curriculum, dépliant, gaffe, hall, leadership, flop, gay, habitat, hashish, identikit, incipit, islam, privacy, nursery, network, lopus, telenovela, t-shirt, star, backup, drive, file, link, mail

nomi di genere maschile	nomi di genere femminile

Промена на родот

- Кои наставки се користат во машки, а кои во женски род кај именките кои менуваат род со промена на наставка?
- Кои именки се викаат независни именки кога станува збор за промена на родот?
- Што е карактеристично за именките што означуваат животни во однос на родот?
- Како се викаат именките кои имаат иста форма за двата рода во еднина? Дали сите именки од оваа група се однесуваат исто и во множина?
- Што се случило со именките од среден род во латинскиот јазик? Дали тие сосема исчезнале во италијанскиот јазик?

1. Пополнете ја табелата со формата за спротивниот род:

m.	f.	m.	f.
duca	duchessa		principessa
barone			figlia
	studentessa	maestro	
leone		poeta	
profeta			cameriera
	signora	dottore	
	parrucchiera	commesso	
sarto			protettrice
professore			poetessa
	attrice	diavolo	
spettatore			istruttrice
	sciatrice	alunno	
fornitore			lettrice
ispettore		gatto	
infermiere		scrittore	
scultore			tradittrice

2. Пополнете ја табелата со формата за спротивниот род. Внимавајте: именките за двата рода имаат сосема различни форми:

m.	f.	m.	f.
uomo			pecora
	madre		femmina
fratello		marito	
	nuora	fucò	

3. Во табелите се дадени именки кои ја задржуваат формата во двата рода во еднина. Наведете како гласи формата за женски род и формите за множина:

	m.	f.		m.	f.
sg.	il nipote		sg.	il collega	
pl.			pl.		

	m.	f.		m.	f.
sg.	il giornalista		sg.	il pediatra	
pl.			pl.		

	m.	f.		m.	f.
sg.	l'atleta		sg.	l'insegnante	
pl.			pl.		

	m.	f.		m.	f.
sg.	il cantante		sg.	l'artista	
pl.			pl.		

	m.	f.		m.	f.
sg.	l'omicida		sg.	il parente	
pl.			pl.		

4. Надополнете ги следните реченици според моделот *un leopardo maschio / un leopardo femmina* или *il maschio del leopardo / la femmina del leopardo*:

1. Per specificare che quella volpe è un maschio si deve dire _____
2. Per specificare che quella cicogna è una femmina si deve dire _____
3. Per specificare che quel gufo è un maschio si deve dire _____
4. Per specificare che quella pantera è una femmina si deve dire _____
5. Per specificare che quel panda è una femmina si deve dire _____
6. Per specificare che quel cocodrillo è un maschio si deve dire _____
7. Per specificare che quello scorpione è una femmina si deve dire _____

5. Пополнете ја табелата со помош на примерите дадени во [Languageguide](#) обрнувајќи внимание на родот на именките:

гулаб		гугутка	
орел		патка	
мршојадец		јастреб	
верверичка		лилјак	

врабец		сокол	
фламинго		паун	
чапја		лебед	
жерав		клукајдрвец	
стаорец		мечка	
елен		дива свиња	
дивокоза		желка	
тигар		змија	
крастава жаба		жаба	
волк		алигатор	
слон		жирафа	
носорог		нилски коњ	
хиена		камила	
газела		антилопа	
горила		мајмун	

6. Некои именки во италијанскиот јазик наликуваат дека се две форми, една за женски и друга за машки род, од една иста именка (итал. *falsi cambiamenti di genere*).

Следниве парови на именки се токму такви парови. Со помош на речник откријте го значењето на секоја именка и наведете пример на реченица во кои се употребени:

il fine _____
la fine _____

il fronte _____
la fronte _____

il foglio _____
la foglia _____

il pianto _____
la pianta _____

il porto _____
la porta _____

il collo _____
la colla _____

il manico _____
la manica _____

il capitale _____
la capitale _____

Бројот на именките

- Како се менува бројот на именките во италијанскиот јазик?
- Кои се наставките што се додаваат на именките од женски род за формирање множина?
- Кои се наставките што се додаваат на именките од машки род за формирање множина?
- По што се специфични именките што завршуваат на *-cia* и на *-gia* кога станува збор за формирање на множината?
- Дали акцентот е важен за формирање на множината на одредени именки?
- Наведете неколку исклучоци на именки чија множина не ги следи вообичаените модели.

1. Наведете ја формата за множина на дадените именки:

sg.	pl.	sg.	pl.
la nonna		il poeta	
la festa		il pediatra	
l'abitudine		la pediatra	
il giardino		la chiave	
il fratello		l'energia	
la fuga		la guancia	
la giacca		la treccia	
la collega		la spiaggia	
il collega		la camicia	
l'armadio		il biologo	
il paesaggio		il lago	
il monologo		il disco	
il sistema		la fascia	
il dente		il rinvio	
il cameriere		il ronzo	
il nipote		il critico	
la nipote		il politico	
la fiducia		il tema	

2. Наведете ја формата за множина на дадените именки и членот во еднина:

il clima	_____	_____	guancia	_____
_____ poesia	_____	_____	pioggia	_____
_____ artista	_____	_____	torcia	_____
_____ fascia	_____	_____	provincia	_____
_____ fatica	_____	_____	ago	_____
_____ magia	_____	_____	filologo	_____

_____ valigia	_____	_____ fianco	_____
_____ zero	_____	_____ lago	_____
_____ arma	_____	_____ medico	_____
_____ fratello	_____	_____ monaco	_____
_____ lavagna	_____	_____ sindaco	_____
_____ buca	_____	_____ teologo	_____
_____ cronaca	_____	_____ carico	_____
_____ formica	_____	_____ amico	_____
_____ monarca	_____	_____ greco	_____
_____ buccia	_____	_____ porco	_____
_____ camicia	_____	_____ vocabolario	_____
_____ frangia	_____	_____ armadio	_____
_____ mano	_____	_____ migliaio	_____
_____ augurio	_____	_____ giudizio	_____
_____ addio	_____	_____ paio	_____
_____ ala	_____	_____ bue	_____
_____ bacio	_____	_____ uovo	_____
_____ desiderio	_____	_____ rumorio	_____
_____ soffio	_____	_____ legge	_____
_____ sbaglio	_____	_____ moglie	_____
_____ ufficio	_____	_____ luogo	_____
_____ tempio	_____	_____ cuoco	_____
_____ fungo	_____	_____ mormorio	_____
_____ nemico	_____	_____ raggio	_____
_____ incarico	_____	_____ leone	_____
_____ canzone	_____	_____ arma	_____
_____ riso	_____	_____ greco	_____
_____ valico	_____	_____ profugo	_____

3. Ставете ги речениците во множина:

1. Una ragazza gioca nel cortile.

2. Hai letto l'articolo di cui ti avevo parlato?

3. Ho bisogno di uno straccio per pulire il pavimento.

4. Il fulmine ha colpito un albero.

5. Alla conferenza partecipa uno storico importante.

6. Il filologo è uno studioso di filologia.

7. Quel vocabolario è fatto molto bene.

8. Quella spiaggia è molto popolata.

9. Devo stirare la camicia.

10. Il teorema è un'affermazione che viene dimostrata logicamente a partire dagli assiomi.

4. Дополнете ги речениците со дадените именки во множина:

foglia, donna, sindaco, paio, scaffale, farmacia, amico, tigre, goccia, montagna, orizzonte, pacco, scrittore, formaggio, collega

1. Devo comprare _____ più grandi per sistemare tutti i libri.

2. Calvino e Buzzati sono _____ italiani del Novecento.

3. Era delle _____ belle e affascinanti.

4. Quei _____ non sono pesanti.

5. _____ di questa zona sono molto alte.

6. Devi allargare i tuoi _____

7. _____ vivono in Asia.

8. Abbiamo assaggiato _____ molto buoni in Francia.

9. _____ degli alberi erano illuminate dai raggi della luna.

10. Andrea e Luca si somigliano come due _____ d'acqua.

11. _____ sono funzionari importanti.

12. I tuoi _____ ti vogliono bene.

13. Ho delle brave _____ che mi aiutano molto.

14. _____ riaprono alle 8.

15. Devo comprarmi altre due _____ di scarpe.

5. Прочитајте го дијалогот *Come si fa la pizza* и погледнете го видеото. Пополнете ја табелата со примери од текстот:

Come si fa la pizza?

A: La pizzeria si chiama Da Ciro, la gestisco dal 2009 ma ci lavoro da almeno 10 anni qua dentro. Mi chiamo Cappello Francesco, faccio questo lavoro dal 1976; ho iniziato come lavapiatti, man mano ho imparato a stare in cucina, a stare in pizzeria, e la sala è il mio punto di forza, chiamiamolo così.

B: La preparazione di una pizza, a partire dagli ingredienti fino alla cottura.

A: Si prepara almeno il giorno prima l'impasto: acqua, lievito e sale, farina e si fa girare, poi si impasta, si fa lievitare la prima volta, dopo un 12-14 ore si preparano i panetti della pizza e si fa ulteriormente lievitare, dopodiché è pronta per stendere e condire. Si può condire, ovviamente, pomodoro, base per tutte, mozzarella, basilico e olio, poi, secondo la richiesta del cliente.

B: Quanto deve cuocere?

A: Dai 2 ai 3 minuti, non di più; a una temperatura da 360 a 420 gradi il forno, 2 minuti di cottura è già cotta la pizza.

B: Qual è il menù tipico del cliente della pizzeria?

A: Solitamente va da una frittura seguita da una pizza, caffè oppure la mozzarella, pizza, dolce e caffè.

B: Qual è la bevanda perfetta per accompagnare la pizza?

A: Di sicuro è la birra, la gente preferisce la birra, però, ultimamente il bicchiere di vino cominciano ad apprezzarlo.

B: Qual è la pizza preferita dai vostri clienti?

A: Sant'Anastasia è una pizza che ha le mozzarelle di bufala, ha sia il pomodoro passato che il pomodorino fresco e poi ha del parmigiano e il basilico che non deve mai mancare in pizzeria. Olio, basilico e pomodoro, secondo me, non devono mai mancare in un locale.

(og Loescher Editore video)

именки во еднина	
именки во множина	
небројни именки	
неменливи именки	

6. Слушнете ја песната *La parola “piangere”* од Џани Родари и пополнете ги празните места со именки.

<p>La parola “piangere” Gianni Rodari</p> <p>Un giorno tutti saremo felici. _____, chi le ricorderà? I bimbi scoveranno nei vecchi _____ la parola “piangere” e alla _____ in coro chiederanno: “Signora, che vuol dire? Non si riesce a capire”. Sarà la maestra, una bianca _____ con gli occhiali d’oro, e dirà loro: Così e così. _____ li per li non capiranno. A casa, ci scommetto, con una _____ a fette proveranno e riproveranno a piangere per dispetto e ci faranno un sacco di risate... E un giorno tutti in fila, andranno a visitare _____ delle lacrime: io li vedo, leggeri e felici, i fiori che ritrovano _____. Il Museo non sarà tanto triste: non bisogna spaventare i bambini.</p>	<p>E poi, _____ di ieri non faranno più male: è diventato dolce il loro _____. ...E la vecchia maestra narrerà: “Le lacrime di _____ senza pane... le lacrime di _____ senza fuoco... le lacrime di _____ senza lavoro... le lacrime di _____ frustato perché aveva la pelle scura...” “E lui non disse nulla?” “Ebbe _____?” “Pianse una sola volta ma giurò: una seconda volta non piangerò”. I bimbi di domani rivedranno le lacrime dei bimbi di ieri: del _____ scalzo, del _____ affamato, del _____ indifeso, del _____ offeso, colpito, umiliato... Infine la maestra narrerà: “Un giorno queste lacrime diventarono _____ travolgente, lavarono _____ da continente a continente, si abatterono come _____: così, così _____ fu conquistata”.</p>
--	--

Неменливи именки. Именки само со единска или само со множинска форма. Именки со две форми за множина

- Кои именки се нарекуваат *неменливи*?
- Кои видови именки се неменливи во однос на бројот?
- Кои именки имаат само еднаина?
- Каква промена се јавува ако овие именки се употребат во множина? Наведете пример.
- Кои именки имаат само множина?

- Што е карактеристично за именките кои се нарекуваат *sovrabbondanti*?
- Дали има разлики во значењето на двете множински форми на овие именки?

1. Наведете како гласи множинската форма од дадените именки. Обрнете внимание на формата на членот во множина:

il cinema	_____	_____	lo sci	_____	_____
il re	_____	_____	l'album	_____	_____
il bar	_____	_____	il computer	_____	_____
lo sport	_____	_____	il cinema	_____	_____
il camping	_____	_____	il vaglia	_____	_____
l'università	_____	_____	la città	_____	_____
lo yogurt	_____	_____	la moto	_____	_____
l'oasi	_____	_____	la foto	_____	_____
la specie	_____	_____	la serie	_____	_____
il gorilla	_____	_____	il tabù	_____	_____
lo zoo	_____	_____	l'analisi	_____	_____
la facoltà	_____	_____	il menù	_____	_____
la bici	_____	_____	la sintesi	_____	_____
la crisi	_____	_____	l'oasi	_____	_____
il brindisi	_____	_____	il film	_____	_____
la metropoli	_____	_____	l'ipotesi	_____	_____
la parentesi	_____	_____	l'euro	_____	_____

2. Во следниве реченици подвлечете ги неменливите именки и одредете дали се употребени во еднаина или во множина:

1. Non ti piacciono gli sport invernali?
2. Ho avuto molte bici nella mia vita.
3. Devi fare l'analisi di questo testo.
4. Ci sono varie ipotesi sulla questione.
5. Hanno aperto un bar qui nella zona.
6. Festeggiamo con un brindisi, ragazzi!

- 7. La crisi ha investito tutto il continente. _____
- 8. Ti andrebbe di venire allo zoo con me? _____
- 9. Lei è la sintesi di tutte le virtù. _____
- 10. Mi diverto facendo i cruciverba. _____

3. Пополнете ги речениците со дадените именки:

specie, ipotesi, tram, diagnosi, auto, caffè, serie, biro, sport, goal

- 1. La sua _____ mi sembra plausibile.
- 2. Mi serve una _____ rossa per correggere i compiti. Ce l'hai?
- 3. Lo _____ che preferisco è lo snowboard.
- 4. Il panda è una _____ animale in via di estinzione.
- 5. Si tratta di un ottimo giocatore della _____ A.
- 6. Il _____ è un mezzo di trasporto.
- 7. Per fortuna ha ricevuto la _____ quando la malattia era in fase iniziale.
- 8. Ha segnato quattro _____ ieri sera.
- 9. Mi piace molto il _____ alla turca.
- 10. Prendo io l' _____, la tua consuma troppo.

4. Групирајте ги именките во две категории – именки само со еднина или само со множина – и додадете определен член:

pantaloni, nozze, forbici, coraggio, fermezza, tolleranza, occhiali, sale, pepe, influenza, emicrania, ferie, congratulazioni, dintorni, viveri, redini, raffreddore

именки само со форма за еднина	именки само со форма за множина

5. Со помош на речникот [Nuovo De Mauro](#), откријте ги разликите во значењето на следните именки употребени во еднина и во множина:

[ferro](#) sg. _____
 pl. _____

[oro](#) sg. _____
 pl. _____

[ottone](#) sg. _____
 pl. _____

zucchero sg. _____
pl. _____

grazia sg. _____
pl. _____

6. Пополнете ги речениците со дадените именки:

la varicella, posteri, il fogliame, le redini, il miele, emicrania, le ferie, l'argento, l'equatore, le nozze

1. L'anno prossimo farò _____ a luglio.
2. _____ è un metallo prezioso di color bianco lucente.
3. Mia madre soffre di _____.
4. _____ è una sostanza zuccherina elaborata dalle api, di consistenza densa e vischiosa.
5. _____ è il circolo massimo equidistante dai due poli, che divide la Terra in due emisferi.
6. Il nostro compito è lasciare ai _____ un mondo migliore.
7. _____ è una malattia infettiva che colpisce soprattutto i bambini.
8. Non si fanno _____ con i fichi secchi.
9. _____ sono le strisce di cuoio utilizzate per trasmettere al cavallo gli ordini del cavaliere.
10. _____ è l'insieme delle foglie di un albero.

7. Наведените именки имаат по две форми за множина. Наведете како гласат и двете множини и кои примери се дадени во речникот [Nuovo De Mauro](#) за секоја од нив:

labbro	pl.m.	
	pl. f.	
ciglio	pl.m.	
	pl. f.	
braccio	pl.m.	
	pl. f.	
muro	pl.m.	
	pl. f.	
corno	pl.m.	
	pl. f.	
fondamento	pl.m.	
	pl. f.	
gesto	pl.m.	
	pl. f.	
osso	pl.m.	
	pl. f.	
urlo	pl.m.	
	pl. f.	

8. Изберете која од двете множински форми соодветствува на контекстот:

1. L'Odissea è il poema greco in cui Omero narra *i gesti / le gesta* di Ulisse (o Odisseo).
2. Gli italiani comunicano molto con *i gesti / le gesta*.
3. Le palpebre e *le ciglia / i cigli* si devono lavare con delicatezza.
4. *Le ciglia / I cigli* sono stati puliti.
5. *I muri / Le mura* della casa sono spessi 60 cm e rivestiti in pietra.
6. Le antiche strutture murarie difensive di una città o anche di un edificio si chiamano *muri / mura*.

9. Изберете ја точната форма на изразите:

i fondamenti / le fondamenta di un edificio
i fondamenti / le fondamenta di una scienza

i corni / le corna del bue
i corni / le corna di un'orchestra

fare dei gesti / delle gesta con la mano
i gesti / le gesta di Achille

avere *i cigli / le ciglia* lunghi / lunghe
 camminare lungo *i cigli / le ciglia* della strada

i frutti / la frutta di mare
 caramelle *ai frutti / alla frutta*

Образување на именките

- Како се образуваат именките во италијанскиот јазик?
- Што е разликата меѓу основни и изведени именки?
- Од кои зборовни групи можат да се изведуваат именки?

1. Поврзете ги основните именки (првата колона) со соодветните изведени именки (втора колона):

1	amico	a	benzinaio	
2	farmaci	b	umanità	
3	mano	c	bracciale	
4	uomo	d	orario	
5	dente	e	farmacia	
6	erba	f	amicizia	

7	fiducia	g	dentista	
8	libro	h	banchiere	
9	ora	i	postino	
10	occhio	l	erbario	
11	posta	m	collana	
12	banca	n	manette	
13	benzina	o	sfiducia	
14	collo	p	libreria	
15	braccio	q	occhiali	

2. Наведете од кои основни именки потекнуваат изведените именки во табелата:

изведена именка	основна	изведена именка	основна
ventilatore		lavoratore	
panettiere		lattiera	
pedone		giornalista	
testata		bronchite	
cartolina		funzionario	

3. Наведете од кои глаголи потекнуваат изведените именки во табелата:

изведена именка	глагол	изведена именка	глагол
operazione		cottura	
circolazione		somiglianza	
atterraggio		diffidenza	
cambiamento		dipendenza	
lettura		ronzio	
mormorio		comando	
telefonata		giocatore	
nevicata		calcolatrice	
sconfitta		difensore	
insegnante		riciclaggio	
commerciante		montaggio	
temperino		nutrimento	
brontolone		censimento	

4. Наведете од кои придавки потекнуваат изведените именки во табелата:

изведена именка	придавка	изведена именка	придавка
tristezza		cortesia	
grandezza		folia	

lunghezza		gelosia	
allegria		miseria	
superbia		rossore	
giustizia		eleganza	
amicizia		arroganza	
brevità		pazienza	
capacità		cristianesimo	
felicità		fatalismo	
fedeltà		bravura	

Именки со суфикси за изразување големина и чувствен однос

- Дали суфиксите за изразување чувствен однос и големина значително го менуваат значењето на основната именка?
- На колку класи се поделени именките со вакви суфикси и врз основа на што?
- Колку суфикси од ваков вид постојат во италијанскиот јазик?
- Ако се споредат италијанскиот и македонскиот јазик на овој план, што може да се заклучи?

1. Со помош на речникот [Sabatini Coletti](#) наведете ги именките за изразување чувствен однос и големина од следниве основи:

	dim. e vezz.	accr.	pegg.
donna			
uomo			
fiore			
cavallo			
cane			

2. Подвлечете ги суфиксите за изразување чувствен однос во следните именки и одредете за кој вид именка станува збор:

mamma, minestrina, pensierino, cameretta, asinello, cavalluccio, festiccio, poetucolo, ragazzotto, leprotto, orsacchiotto, librone, furbacchione, coltellaccio, biancastro, rossastro

3. Со помош на речникот [Sabatini Coletti](#) пополнете ги празните места во примерите со соодветни зборови со суфикси за изразување чувствен однос:

un piccolo animale	_____
un animale grande	_____
un brutto libro	_____
una piccola goccia	_____
un piccolo cuore	_____
una scatola grande	_____
una casa grande	_____
una borsa piccola e carina	_____
un uomo rozzo e violento	_____
un fiume piccolo e grazioso	_____

Сложени именки

- Како се добиваат сложените именки?
- Од кои делови можат да бидат составени сложените именки?
- Како се образува множина од сложени именки?

1. Поврзете ги зборовите од првата и од втората колона за да добиете сложени именки:

1	cassa	a	pane	
2	mezza	b	muto	
3	butta	c	bottiglie	
4	sopra	d	luna	
5	asciuga	e	neve	
6	gira	f	verde	
7	tosta	g	capelli	
8	ficca	h	sole	
9	apri	i	forte	
10	spazza	l	mare	
11	lungo	m	mano	
12	asciuga	n	naso	
13	buca	o	(n)nome	
14	sordo	p	camino	
15	sempre	q	fuori	

2. Наведете од што се составени следните сложени зборови и како формираат множина:

именка	состав	множина
sempreverde		
portamatite		
biancospino		

tritacarne		
mezzogiorno		
bassorilievo		
manoscritto		
capoluogo		
pomodoro		
anticamera		
palcoscenico		
portamonete		
altopiano		
capolavoro		
passaporto		
cavalcavia		
guastafeste		
sottobottiglia		
cacciavite		
terracotta		

3. Распределете ги следните именки во наведените групи:

pianoforte, bicchierone, pescecane, gelato, cuginetto, acquario, dentiera, mezzaluna, ragazzaccio, città, onore, sfortuna, libreria, bracciale, manina, banca, passamontagna, sole, girasole, soprannome, poetucolo, tavolino, figlio, libro, libreria, orario, dopobarba, terremoto, piattaforma, crisi

Основни именки	Изведени именки	Именки за изразување чувствен однос	Сложени именки

Тест 1

1. Како гласи италијанската азбука?

A (a), B (bi)

2. Дали во италијанскиот јазик секој глас соодветствува на една буква? Одговорот поткрепете го со пример.

3. Што е триграф? Наведете примери на триграфи во италијанскиот јазик.

4. Во кои случаи акцентот во италијанскиот јазик задолжително се обележува? Наведете примери.

5. Кога се користи *gli* како форма на определениот член?

6. Наведете барем три случаи на задолжителна употреба на член пред презиме во италијанскиот јазик.

7. Што означува партитивниот член кога се користи во еднина?

8. Наведете ги италијанските термини за поимите во табелата:

безвучен изговор		збор акентиран на третиот слог од крајот	
хијат		повеќесложен збор	
фонема		неопределен член	
трифтонг		елизија	
апокопа		затворен акцент	

9. Како се изговараат буквите *s* и *z* во следните зборови?

sale	_____	stanza	_____
polizia	_____	concretizzare	_____
rosa	_____	sapere	_____
bellezza	_____	vaso	_____

10. Пополнете ја табелата:

	диграф	триграф	дифтонг	трифтонг	хијат
gioco					
andiamo					
scienza					
poesia					
maestro					
piatto					
cambiai					
tuoi					
pasticceria					
figlio					
campagna					
vergognarsi					

11. Поделете ги зборовите на слогови и во втората колона наведете го видот на зборот според тоа на кој слог паѓа акцентот:

	поделба на слогови	вид
zucchero		
emozione		
classificazione		
università		

morfologia		
artista		
bottiglia		
accompagnare		
straordinario		
scrivimelo		
fotografia		
telefonami		

12. Препишете ги речениците вршејќи елизија или скратување онаму каде што има потреба:

Ascoltami uno attimo! _____

Mia madre in cucina è una artista! _____

Verrai una altra volta a trovarmi? _____

Non ho fatto nessuno errore. _____

13. Ставете определен член пред следните именки:

_____ pane _____ sistema _____ studenti _____ yoga
 _____ sale _____ nipote _____ iato _____ esami
 _____ consonante _____ chiave _____ sport _____ sedie
 _____ problema _____ sangue _____ zoccoli _____ giornali

14. Ставете неопределен член пред дадените именки. Кај некои именки кои не менуваат форма во множина, бројот е обележан во заграда:

_____ auto (pl) _____ uomo _____ riviste _____ amica
 _____ ipotesi (sg) _____ banco _____ quotidiano _____ iena
 _____ foto (sg) _____ cappelli _____ indagini _____ tè
 _____ nipoti _____ ospiti _____ maglietta _____ carte

15. Пополнете со соодветен определен, неопределен или партитивен член. Означете онаму каде што нема потреба од член.

- Tutti _____ amici volevano venire con me.
- Prendi _____ piatto più piccolo che trovi in cucina.
- _____ vestito che hai comprato è bellissimo.
- Vorrei leggere _____ giornale di ieri. Ce l'hai?
- Il telegiornale ha trasmesso _____ ultime notizie.

- f. _____ Italia ha la migliore cucina del mondo.
 g. _____ mia zia viene da noi domani.
 h. _____ Rossi hanno _____ cagnolino.
 i. Sai che _____ mio zio vive a Palermo?
 j. A Biljana piace molto _____ yogurt.
 k. Non posso venire con voi perché ho _____ febbre.
 l. Una delle città che visiteremo è _____ Spezia.
 m. _____ dottor Rossi è un ottimo chirurgo.
 n. _____ regina Elena di Savoia, moglie di Vittorio Emanuela III, nacque nel 1873 in Montenegro.
 o. _____ signor Rossi, venga qui.
 p. _____ martedì vado in piscina.
 q. - Che ore sono? - Sono _____ quattro e un quarto.
 r. _____ Bianchi è la nostra migliore insegnante.
 s. _____ Roma antica era una città enorme per l'epoca.

16. Пополнете ја табелата со соодветните форми на членувани предлози:

	il	la	l'	lo	i	le	gli
di							
in							
su							

17. Одлучете дали формите *del, della, dei, degli* итн. се форми на партитивен член или членувани предлози:

- Sono venuti qui degli esperti del Ministero. _____
- Saranno presenti delle persone importanti. _____
- Ciascuno di noi ha dei momenti difficili. _____
- Preparati prima dell'incontro. _____
- Ho assaggiato del cioccolato molto buono. _____

Тест 2

1. Како се делат именките во однос на структурата? Наведете примери за секој вид именки.

2. Објаснете од кои делови е составена именката во однос на формата. Наведете еден пример.

3. Како се определува родот на именките во италијанскиот јазик што означуваат предмети, појави, апстрактни поими? Наведете барем две правила што помагаат да се определи родот на именката.

4. Дали постои разлика во значењето на двете форми за множина кај именките кои имаат една множина во женски и друга во машки род? Наведете пример.

5. Наведете три различни именки што завршуваат на -o кои прават множина следејќи различно правило.

6. Објаснете преку примери каква е разликата во однос на значењето меѓу изведените именки и именките што покажуваат чувствен однос.

7. Пополнете ги табелите со соодветните термини на италијански јазик.

именка		лични именки	
корен		општи именки	
префикс		суфикс	
колективни именки		изведени именки	
апстрактни именки		сложени именки	

именки кои имаат само еден број	
именки со една форма за двата броја	
именки што искажуваат чувствен однос	
именки со една форма за двата рода	
именки со две форми за множина	

8. Наведете ги колективните именки што соодветствуваат на дадените индивидуални именки и обратно:

stella	_____	_____	flotta
pecora	_____	uomo	_____
uccello	_____	calciatore	_____
_____	esercito	_____	sciame

9. Наведете го родот на следните именки и дополнете со соодветен определен член:

_____ fiore _____	_____ specie _____	_____ oro _____
_____ fame _____	_____ favore _____	_____ lunedì _____
_____ croce _____	_____ fiume _____	_____ sud _____
_____ eroe _____	_____ immagine _____	_____ aprile _____

10. Наведете ја формата на спротивниот род на следните именки.

operaio		nipote	
signore		pediatra	
scrittore		insegnante	
madre		leopardo	
fratello		duca	
artista		pittrice	
elettore		infermiere	
cane		nuora	

11. Наведете ја множината на следните именки. Задолжително ставете член пред именката во множина:

ragazzo		zio	
striscia		incarico	
vocabolario		asparago	
ronzio		prologo	
moglie		filologo	
mano		strega	

uovo		albergo	
ala		pizzeria	
duca		specie	
principe		superficie	
fruscio		gorilla	
sindaco		muro	
tavolo		arma	
collega		dio	
insegnante		tempio	
nipote		riso	
ciliegia		poeta	
pancia		arancio	

12. Распоредете ги следните именки во дадената табела:

bestia, stanchezza, occhiali, torta, zinco, braccio, stoviglie, umanità, re, pepe, paese, pavimento, fondamento, ginocchio, ossigeno, specie, artista, analisi, corno, matita, caffè, osso, moglie, labbro

менливи именки во однос на број	именки со една форма за двата броја	именки со форма само за еден број	именки со две множини

13. Наведете ги двете множини на дадените именки и преведете ги:

il muro	pl.m.	
	pl. f.	
il labbro	pl.m.	
	pl. f.	
il gesto	pl.m.	
	pl. f.	
il braccio	pl.m.	
	pl. f.	

14. Наведете по еден пример на изведен збор што потекнува од секој од дадените основни зборови:

occhio _____ mano _____
fiore _____ dente _____

15. Распоредете ги следните именки во дадената табела:

città, cittadino, mamma, capolavoro, apriscatole, bucaneve, topolino, arcobaleno, lavoraccio, grigioverde, barcone, alberello, orso, posto, bracciale, dentiera, pigrizia

Основни именки	Изведени именки	Именки за изразување чувствен однос	Сложени именки

16. Пополнете ги празните места во табелата. Обрнете внимание на тоа дека италијанските примери се, всушност, сложени именки:

именки итал.	именки мак.
asciugacapelli	
	браник
	прекар
apribottiglie	
	кокиче
	сончоглед

17. Објаснете ја структурата на две именки од претходната вежба. Од каков вид зборови се составени?

Тест 3

1. Во кое семејство јазици спаѓа италијанскиот јазик според генеалошката класификација?

2. Кои се главните новини што ги развил италијанскиот јазик во однос на латинскиот јазик?

3. На кој говор се заснова италијанскиот книжевен јазик? Кој ја утврдил оваа норма?

4. Како сè може да се изговори буквата *g* во италијанскиот јазик? Од што зависи нејзиниот изговор?

5. Што е хијат? Наведете примери на зборови што содржат хијати.

6. Кога се користи буквата *h* во италијанскиот јазик?

7. Кои се основните правила за поделба на зборовите во италијанскиот јазик на слогови?

8. Кои се основните разлики меѓу италијанскиот и во македонскиот јазик во однос на членот?

9. Пред кои именки се користи членот *degli*?

10. Со кои географски имиња се користи член?

11. Кои именки во италијанскиот јазик се од женски род?

12. Наведете барем десет именки што се исклучоци во однос на градењето множина.

13. Објаснете го терминот *nomi difettivi del plurale*. Наведете примери.

14. Какви именки се *casetta* и *paesino* во однос на информациите што ги даваат суфиксите во овие именки?

15. Дали сложените именки градат множина на ист начин? Одговорот поткрепете го со примери.

16. Пополнете ја следната табела со македонски и со италијански термини:

италијански	македонски	италијански	македонски
nome		trittongo	
	член		диграф
la radice			именки со две множини
	наставка	nomi difettivi del sg.	
	отворен вокал		пејоратив
consonante sorda		accrescitivo	

17. Пополнете ја следната табела:

	диграф	триграф	дифтонг	трифтонг	хијат
volentieri					
voglia					
trascinare					
togliere					
teatro					
superficie					
stazione					
spia					
soluzione					
figlia					
suoi					
segnare					

18. Поделете ги зборовите на слогови и одредете каков вид зборови се според местото на акцентот:

schiacciare		
repubblica		
responsabilità		
successivo		
sufficiente		
umanità		
qualunque		

19. Во следните реченици обележете го акцентот онаму каде што сметате дека е потребно:

1. Mario e partito ieri sera.	Mario e Luca sono amici.
2. Il capotto è la nell'armadio.	La donna è felice.
3. Marco e Paolo? Non li vedo da un po'.	Qui non c'è posto. Sediamoci lì!
4. È legata molto al padre. Ne parla spesso.	Non ha risposto ne sì ne no.
5. Vado da Jana.	Non mi da niente.
6. Ha saputo che sono a Roma.	Parti subito che non c'è molto tempo.
7. Se vuoi divertirti, vieni con me.	Ha portato con se il suo cane.
8. Quella donna si chiama Iskra.	Ha detto di sì! Non ci posso credere!
9. Kire, vorresti un te?	I libri? Te li porto domani.

20. Наведените зборови имаат акцент на последната буква *e*. Обележете го акцентот внимавајќи на тоа дали е отворен или затворен:

e (од *essere*), *perche*, *te* (пијалок), *caffè*, *ne...ne* (сврзник), *benche*, *cioè*, *affinche*

21. Во следниве примери одредени зборови претрпеле елизија. Која е нивната полна форма?

l'abitudine	_____	un'amica	_____
c'era	_____	l'ho visto	_____
l'ho vista	_____	quest'uomo	_____

22. Подвлечете ги еднаш апстрактните именки и заокружете ги збирните:

zucchero	squadra	sogno	chimica
esercito	gente	costellazione	calciatore
gentilezza	tristezza	albergo	bontà

23. Одредете го родот на следните именки и додадете член:

_____ cognome	_____ canale	_____ carne
_____ cuore	_____ emozione	_____ estate
_____ dolore	_____ decisione	_____ giornale
_____ errore	_____ chiave	_____ genitore
_____ eroe	_____ educazione	_____ luce
_____ legge	_____ confessione	_____ classe
_____ funzione	_____ comunicazione	_____ mare
_____ canzone	_____ carattere	_____ monte

24. Пополнете ја табелата со формите што недостасуваат:

женски	машки	женски	машки
	dottore	donna	
alunna		madre	
lupa			fratello
	signore		cugino
	professore	collega	
studentessa			preside

25. Пополнете ја табелата со форми за множина:

il ragazzo		l'inverno	
il sogno		l'auto	
il duca		il dio	
la squadra		il greco	
la madre		l'uomo	
la moglie		la specie	
il deserto		il gorilla	
la città		il brindisi	
l'oasi		l'università	
lo sci		il film	
l'argomento		il cinema	
l'uovo		la ciliegia	
l'ala		il sindaco	
l'incarico		il monologo	
l'ufficio		il filologo	
il dizionario		il poeta	

26. Пополните со определен или со неопределен член. Обележете онаму каде што нема потреба од член.

1. Ho incontrato _____ Marco.
2. Ho incontrato _____ Bianchi. Sono davvero una famiglia numerosa.
3. _____ avvocato Bianchi abita qui.
4. _____ signor Bianchi, venga qui!
5. _____ Bianchi è un insegnante molto severo.
6. _____ Bianchi è un'insegnante molto severa.
7. _____ Spagna è un paese grande.

8. Come vorrei andare _____ in Spagna!
9. _____ Mazev è stato uno dei più importanti pittori macedoni del XX secolo.
10. Ho _____ Mazev a casa mia.
11. _____ Roma è una delle città più belle al mondo.
12. _____ bella Roma di un tempo fa non c'è più.
13. _____ settembre è un mese caldo.
14. _____ scorso settembre siamo stati in Svizzera.
15. _____ mia sorellina è venuta con me.

27. Прочитајте го овој кус текст за Леонардо Да Винчи и пополнете ја табелата со зборови од текстот:

Leonardo da Vinci

Leonardo da Vinci nasce, appunto, a Vinci nel 1452. Leonardo è figlio illegittimo di un notaio e di una contadina, ma cresce e studia in casa del padre. È ancora un bambino, a 10 anni, quando comincia il suo apprendistato nella bottega di Andrea del Verrocchio, a Firenze. Il maestro è stato colpito da alcuni disegni del piccolo Leonardo. Dopo essersi avvicinato alla corte fiorentina di Lorenzo il Magnifico, parte per Milano e diventa ospite di Ludovico il Moro. Leonardo arriva a Milano come pittore ma in poco tempo si fa conoscere anche come genio assoluto. È in questo periodo che dipinge la *Dama con l'ermellino* e *L'ultima cena*. Leonardo viene spesso accusato di essere "omo senza lettere" (uomo senza cultura) perché non conosce il greco e conosce poco il latino, ma si difende sempre ricordando che lui tira fuori il sapere dall'esperienza e non dalle parole degli altri.

(Od <http://parliamoitaliano.altervista.org/>)

parole con digramma	
parole che hanno subito elisione	
preposizioni articolate	
parole tronche	
parole con una g velare	
parole con una g palatale	
parola di genere maschile che finiscono in -e	
parole al plurale	
nome proprio	
nome concreto	

Глосар

Анафора

(итал. *anafora*)

упатување во текстот на претходно споменати лица или предмети преку јазични елементи, најчесто заменки, за кои се вели дека имаат анафорска функција

Апокопа

(итал. *apocope, troncamento*)

изоставање еден глас или слог на крајот на зборот

Генеалозна класификација

(итал. *classificazione genealogica*)

класификација на јазиците врз основа на нивната сродност и на заедничкото потекло од еден прајазик

Диглосија

(итал. *diglossia*)

употреба на два јазика од страна на говорители во едно општество во различни комуникативни ситуации

Дијакритички знак

(итал. *segno diacritico*)

знак кој има разликувачка функција, како, на пример, надредениот знак во италијанскиот збор *è*, со кој се означува дека станува збор за 3 л. едн. сегашно време од глаголот *essere*, а не за сврзникот *e*, кој се пишува без овој знак

Дијахронија

(итал. *diacronia*)

термин со кој се упатува на променливоста на јазикот низ времето; дијахрониските истражувања ги проучуваат промените кои настанале во јазикот во текот на неговиот развој

Динамичен акцент

(итал. *accento dinamico*)

издвојување еден слог од зборот преку зголемување на силата на издишната струја

Диграф

(итал. *digramma*)

низа од две букви што одговара на еден глас

Дифтонг

(итал. *ditongo*)

спој од една самогласка и една полусогласка кои се изговараат одеднаш

Елизија

(итал. *elisione*)

испуштање ненагласен вокал на крајот на еден збор пред друг збор што почнува на вокал

Калка

(итал. *calco*)

нов збор во јазикот добиен преку буквален превод на збор или на израз од туѓ јазик

Конгруенција

(итал. *concordanza, accordo*)

согласување на јазични елементи во однос на некоја категорија, како, на пример, согласување на именката и придавката во однос на род и на број или на подметот и на прирокот во однос на лицето, на бројот и на родот

Лексикографија

(итал. *lessicografia*)

дисциплина која се занимава со опис и систематизација на зборовите во речници според точно утврдени критериуми

Мелодичен акцент

(итал. *accento melodico*)

издвојување еден слог од зборот преку варирање во висината на тонот

Минимален пар

(итал. *oppia minima*)

два збора што се разликуваат само во однос на гласовите во една иста позиција во гласовната низа преку кои се докажува

дистинктивната функција на тие гласови во дадениот јазик

Палатализација
(итал. *palatalizzazione*)

промена на еден глас од непалатален во палатален (пр. /k/ > /tʃ/)

Проклитика
(итал. *proclitica*)

збор без сопствен акцент кој се потпира на зборот што следува со кој формира акцентска целост

Синхронија
(итал. *sincronia*)

термин со кој се упатува на состојбата на јазикот во одреден временски момент; синхрониските истражувања се занимаваат со карактеристиките на јазикот во еден момент од неговиот развој

Соноризација
(итал. *sonorizzazione*)

промена на еден глас од безвучен во звучен

Социолингвистика
(итал. *sociolinguistica*)

дел од лингвистиката што го проучува односот меѓу јазикот и општеството и раслојувањето на јазикот врз основа на различни социјални фактори

Типолошка класификација
(итал. *classificazione tipologica*)

класификација на јазиците врз основа на формата на зборот и на сличностите во граматичката структура

Триграф
(итал. *trigramma*)

низа од три букви што одовара на еден глас

Трифтонг
(итал. *trittongo*)

спој од една самогласка и две полусогласки кои се изговараат одеднаш

Перифрастични конструкции
(итал. *perifrasi, costrutti perifrastici*)

синтаксички конструкции од повеќе елементи, вообичаено две глаголски форми, како, на пример, перфектот со помошниот глагол *има* и минатиот партицип во среден род во македонскиот јазик (пр. *имам носено*)

Полусогласка
(итал. *semiconsonante*)

фонема на границата меѓу вокал и согласка

Пурист
(итал. *purista*)

поборник на ставот дека јазикот треба да се стреми кон еден идеален модел и дека треба да се заштити од туѓи влијанија

Супстантивизација
(итал. *nominalizzazione*)

добивање именки од други зборовни групи

Транскрипција
(итал. *trascrizione*)

предавање туѓи имиња во еден јазик со писмото на тој јазик

Фонетска транскрипција
(итал. *trascrizione fonetica*)

предавање на изговорот на еден збор со стандардизирани симболи

Хијат
(итал. *iato*)

два вокала што се читаат одделно и припаѓаат на различни слогови

Библиографија на латиница

- Beccaria, G. L. (Ed.). (1996). *Dizionario di linguistica e di filologia, metrica, retorica*. Torino: Einaudi.
- Berruto, G. & Cerruti, M. (2011). *La linguistica. Un corso introduttivo*. Novara: UTET Università.
- Dardano, M & Trifone, P. (1995). *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*. Milano: Zanichelli.
- De Mauro, T. (2017). *Storia linguistica dell'Italia unita*. Bari: Laterza.
- Duci, G. & Di Rosa, S. (2002). *Grammatica. Moduli operativi*. Torino: Petrini.
- Feroni, Đ. (2005). *Istorija italijanske književnosti*. Tom I-II. Podgorica: CID.
- Grammatica italiana* (2012). Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana.
- Lepschy, A. L. & Lepschy, G. (2009). Italian. In K. Brown & S. Ogilvie (Eds.), *Concise encyclopedia of languages of the world* (pp. 545–549). Oxford: Elsevier.
- Moderc, S. (2006). *Gramatika italijanskog jezika. Morfologija sa elementima sintakse*. Beograd: Luna crescens.
- Nocchi, S. & Tartaglione, R. (2006). *Grammatica avanzata della lingua italiana*. Firenze: Alma.
- Palermo, M. (2015). *Linguistica italiana*. Bologna: Il Mulino.
- Patota, G. (2003). *Grammatica di riferimento della lingua italiana per stranieri*. Roma – Firenze: Società Dante Alighieri – Le Monnier.
- Patota, G. (2006). *Grammatica di riferimento dell'italiano contemporaneo*. Milano: Garzanti Linguistica.
- Prandi, M. & De Santis, C. (2011). *Le regole e le scelte. Manuale di linguistica e di grammatica italiana*. Novara: UTET Università.
- Sabatini, F., Camodeca, C. & De Santis, C. (2011). *Sistema e testo. Dalla grammatica valenziale all'esperienza dei testi. Gli elementi del sistema: morfologia, fonologia e ortografia*. Torino: Loescher.
- Samardžić, M. (2011). *Pogled na reči*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Sensini, M. (1998). *Le parole, le regole, i testi*. Milano: A. Mondadori Scuola.
- Schmid, S. (1999). *Fonetica e fonologia dell'italiano*. Torino: Paravia.
- Serianni, L. (1997). *L'italiano: grammatica, sintassi, dubbi*. Milano: Garzanti.
- Serianni, L. (2015). *Prima lezione di storia della lingua italiana*. Bari: Laterza.
- Serianni, L. & Antonelli, G. (2011). *Manuale di linguistica italiana: storia, attualità, grammatica*. Milano: Bruno Mondadori.
- Serianni, L., Della Valle, V., Patota, G. & Schiannini, D. (2014). *Lingua comune. La grammatica e il testo*. Milano: Edizioni Scolastiche Bruno Mondadori.
- Simone, R. (Ed.). (2010). *Enciclopedia dell'italiano*. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana.
- Simons, G. F. & Fennig C. D. (Eds.). (2018). *Ethnologue: Languages of the World, Twenty-first edition*. Dallas: SIL International. Retrieved from: <http://www.ethnologue.com>.

Библиографија на кирилица

- Бојковска, С., Минова-Ѓуркова, Л., Пандев, Д. & Цветковски, Ж. (2008). *Општа граматика на македонскиот јазик*. Скопје: Просветно дело.
- Гуидо-Шремпф, Л. (2003). *Морфосинтаксички и лексички јазични грешки во изучувањето на италијанскиот јазик од македонски говорители*. (Магистерски труд). Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“. Скопје.
- Димовска-Јањатова, В. & Кочовска, С. (2012). *Elementa Latinitatis. Grammatica. Учебник по предметот латински јазик*. Скопје: Филозофски факултет.
- Ивановска-Наскова, Р. (2015). „Контрастивните проучувања меѓу италијанскиот и македонскиот јазик (2000-2015)“. *Македонско-романсички јазични, книжевни и преведувачки релации*. Ур. И. Бабамова. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, 211–228.
- Китановски, Н. & Маца, М. (1997). *Италијанска граматика*. Скопје: Еуроклиент.
- Конески, Б. (1967). *Граматика на македонскиот литературен јазик*. Скопје: Култура.
- Конески, Б. (1967). *Историја на македонскиот јазик*. Скопје: Култура.
- Правопис на македонскиот јазик*. Трето издание. (1986). Скопје: Просветно дело.
- Правопис на македонскиот јазик*. Второ издание. (2017). Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Култура.
- Саздов, С. (2007). *Современ македонски јазик I*. Скопје: Табернакул.
- Саржоска, А. (2009). *Италијанизмиите во македонскиот јазик*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“.

Електронски извори

Речници

- Dizionario di pronuncia italiana online*. <http://www.dipionline.it/>
- Dizionario italiano multimediale e multilingue di ortografia e di pronunzia*.
<http://www.dizionario.rai.it/>
- Il Nuovo De Mauro*. <https://dizionario.internazionale.it/>
- Il Sabatini Coletti. Dizionario della lingua italiana*.
http://dizionari.corriere.it/dizionario_italiano/
- Vocabolario Treccani*.
<http://www.treccani.it/vocabolario/>

Други електронски извори

- Accademia della Crusca. <http://www.accademiadellacrusca.it/>
- International Phonetic Alphabet. <http://www.internationalphoneticalphabet.org/>
- International Phonetic Association. <https://www.internationalphoneticassociation.org/>
- LanguageGuide. <http://www.languageguide.org/italiano-it/vocabolario/>
- Noi parliamo italiano. <http://parliamoitaliano.altervista.org/>
- Rai Play Radio. Ad alta voce.
<https://www.raiplayradio.it/programmi/adaltavoce/archivio/audiolibri/>
- Società Dante Alighieri. <https://ladante.it/>
- Ubc Visible Speech. <https://goo.gl/TESzRC>